

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**KURULUŞ BAKIMI HİZMETLERİNDEN YARARLANAN
BİREYLERİN ENTEGRASYONU: KONYA ÖRNEĞİ**

MUKADDES İNALÇUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. AHMET KOYUNCU

KONYA - 2019

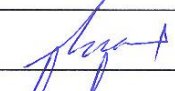

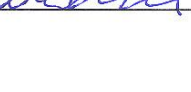

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mukaddes İNALÇUK		
	Numarası	138103011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji / Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	DOÇ.DR. AHMET KOYUNCU		
Tezin Adı	KURULUŞ BAKIMI HİZMETLERİNDEN YARARLANAN BİREYLERİN ENTEGRASYONU: KONYA ÖRNEĞİ			

Mukaddes İNALÇUK tarafından hazırlanan ‘Kuruluş Bakımı Hizmetlerinden Yararlanan Bireylerin Entegrasyonu: Konya Örneği’ başlıklı bu çalışma 14/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Ahmet KOYUNCU	
2	Doç. Dr.	Ferhat TEKİN	
3	Dr. Öğrt. Üyesi	İbrahim NARAK	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mukaddes İNALÇUK		
	Numarası	138103011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji / Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	DOÇ.DR. AHMET KOYUNCU		
Tezin Adı	KURULUŞ BAKIMI HİZMETLERİNDEN YARARLANAN BİREYLERİN ENTEGRASYONU: KONYA ÖRNEĞİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mukaddes İNALÇUK

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mukaddes İNALÇUK		
	Numarası	138103011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji / Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	DOÇ.DR. AHMET KOYUNCU		
Tezin Adı	KURULUŞ BAKIMI HİZMETLERİNDEN YARARLANAN BİREYLERİN ENTEGRASYONU: KONYA ÖRNEĞİ			

ÖZET

Kuruluş Bakımı Hizmetlerinden Yararlanan Bireylerin Entegrasyonu: Konya Örneğini temel alan bu çalışma, aileleri yanında değil kurum bakımında yetişen bireylerin sosyal yaşamda aile, eğitim ve çalışma alanlarında karşılaştıkları problemleri ve çözüm önerilerini ele alan bir alan araştırmasıdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kurum bakımı tarihçesini ele alan teorik bir çerçeve sunulmuştur. Osmanlı da 19. yy dan itibaren korunmaya muhtaç çocuğun konumu, Osmanlıdan günümüze kurum bakımı ve günümüzde korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetler ele alınmıştır.

Çalışmanın diğer bölümlerinde yapılan görüşmeler söylem analizi çerçevesinde yorumlanmıştır. Konya örneğinde kurum bakımı hizmetinden yararlanan 20 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın bulguları, kurum bakımı hizmeti alan bireylerin toplumsal hayatta sağlıklı şekilde varlık gösterebilmelerinin kurum bakımına girme yaşı, giriş nedeni, cinsiyeti, kurum bakımı önce ve sonrasında ki eğitim durumları, bakım sürecinde yaşananlar, kurum bakımına uyum süreçleri ve kurum bakımı sonrasındaki yaşamlarının Konya özelinde farklılaştığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hizmeti modelleri, Konya, Korunmaya muhtaç çocuk, Kurum bakımı.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Name Surname	Mukaddes İNALÇUK		
	Student Number	138103011004		
	Department	Sociology / Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	DOÇ.DR. AHMET KOYUNCU		
Title of the Thesis/Dissertation	INTEGRATION OF INDIVIDUALS USING INSTITUTION: KONYA CARE			

ABSTRACT

Integration of Individuals Benefiting from Institution Care Services: This study, which is based on the case of Konya, is a field study that examines the problems and solutions of the problems faced by the individuals who is under the care of institution in the aspect of family in social life, education and working areas. This study consists of three parts. In the first part, a theoretical framework is presented which covers the history of institution care. The position of the needy child starting from the 19th century from the Ottoman to the present,, the institution care and the services offered to the needy children under the protection are discussed.

In other parts of the study, the interviews were interpreted within the framework of discourse analysis. In the example of Konya, a deep interview was conducted with 20 people having institution care services.

The findings of the study showed that for being able to have a healthy life of an individual who received the institution care in social life depends on the age of entry to the institution care, reason for entry, the gender, the educational conditions before and after the institution care, the experiences during care process, processes of adaptation to the institution care. This study also showed that the life after the institution care differs in the example of Konya.

Keywords: Child in need of protection, Institution care, Service models, Konya.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
ÖN SÖZ.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE KURUM BAKIMI

1.1. Osmanlı'dan Günümüze Kuruluş Bakımlarının Değişimi.....	12
1.1.1. Çocuk Islahhaneleri.....	12
1.1.2. Darülacezeler (Düşkünler Yurdu)	13
1.1.3. Darüleytamlar(Yetimhane)	14
1.1.4. Himaye-i Etfal Cemiyeti.....	15
1.1.5. 743 Sayılı Medeni Kanunu Çıkarılması	17
1.1.6. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu	18
1.1.7. 1949 Yılında Çıkarılan 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun.....	18
1.1.8. 1957 Yılında Çıkarılan 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun.....	19
1.1.9. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)	20
1.1.10. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.....	20
1.1.11. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	22
1.2. Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler	24
1.2.1. Aile Yanında Bakım Hizmetleri.....	25

1.2.1.1. Sosyal ekonomik destek hizmetleri	25
1.2.1.2. Kreş ve gündüz bakımevleri hizmetleri	27
1.2.1.3. Koruyucu aile hizmetleri.....	27
1.2.1.4. Evlat edinme hizmetleri	29
1.2.2. Kurum Bakımı Hizmetleri	32
1.2.2.1. Çocuk evleri sitesi (sevgi evi)	34
1.2.2.1.1. Çocuk yuvası.....	34
1.2.2.1.2. Yetiştirme yurtları	34
1.2.2.2. Çocuk evleri koordinasyon merkezi (ÇEKOM).....	34
1.2.2.3. Çocuk destek merkezleri (ÇODEM)	35
1.2.2.3.1. Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi (BSRM)	37
1.2.2.3.2. Koruma bakım ve rehabilitasyon merkezi (KBRM) ...	37
1.2.2.4. Kurum bakımı hizmetlerinin avantajları.....	38
1.2.2.5. Kurum bakımı hizmetlerinin dezavantajları.....	38

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi	44
2.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	45
2.3. Veri Toplama Araçları.....	45
2.4. Verilerin Toplanması.....	46
2.5. Verilerin Değerlendirilmesi	47

3. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Demografik Bilgiler.....	49
3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	49
3.1.2. Aile İlişkisi.....	50
3.2. Kurum Bakımı Süreci.....	52
3.2.1. Kurum Bakımı Öncesi Aile Yaşantısı ve Kuruma Giriş Süreci.....	52

3.2.1.1. Kurum bakımına girmeden önce kimlerle yaşadığı ve koruma altına alınma tarihleri.....	52
3.2.2. Kurum Bakımına Yerleşme Süreci.....	53
3.2.2.1. Kurum bakımına yerleştirilme nedenleri	53
3.2.2.2. Kurum bakımına yerleştirenler.....	54
3.2.2.3. Kurum bakımına kardeşler ile birlikte yerleşme durumu	57
3.2.2.4. Kurum bakımında ilk gün	58
3.2.3. Kurum Bakımına Uyum.....	60
3.2.3.1. Kurum bakımına yerleşme yaşı ve kurumda kalma süresi	60
3.2.3.2. Kurum bakımında yer değişikliği.....	61
3.2.3.3. Kurum bakımından izinsiz ayrılma	63
3.2.3.4. Kurum bakımında ziyaret edilme ve yatılı izinli gitme durumu ..	65
3.2.4. Kurum Bakımı Sürecinde Sosyal Çevre ile İlişkiler	68
3.2.4.1. Kurum bakımında kaldığını gizleme eğilimi	68
3.2.4.2. Kurum bakımında kalıyor olmanın arkadaşlık ilişkilerine etkisi .	70
3.2.4.3. Kurum bakımı hizmeti alan bireylere toplumun bakışı	74
3.2.5. Kuruma Aidiyet ve Çatışma Çözme Becerileri.....	76
3.2.5.1. Kurum bakımı sürecinde karşılaşılan olumsuz muameleler ve sorunlara çözümler ve unutulmayan özel yaşantılar	76
3.2.5.2. Kurum bakımı sürecinde yaşanan zorluklar.....	82
3.2.5.3. Kurum bakımında olmakla ilgili düşünceler.....	84
3.2.5.4. Kurum bakımında aidiyetlik.....	87
3.2.5.5. Kuruluş personeli tarafından hayata hazırlanmaya yönelik çalışmalar ...	90
3.3. Kurum Bakımı Sonrası	94
3.3.1. Kurumdan Ayrılış.....	94
3.3.1.1. Kurum bakımı sonrasına dair düşünceler.....	94
3.3.1.2. Kurum bakımından ayrılış süreci ve son gün hisleri	96
3.3.1.3. Kurum bakımı hizmeti sonlandıktan sonra yaşanan problemler	100
3.3.2. Çalışma Hayatı	103
3.3.2.1. İşe Yerleşme Süreçleri ve 3413 sayılı yasa hakkında görüşler ..	103
3.3.2.2. Çalışma hayatında yaşanan problemler ve geçmişi gizleme.....	109

3.3.3. Eş Seçimi, Evlilik ve Aileye Bakış.....	112
3.3.3.1. Kurum bakımı geçmişinin evliliğe etkileri	112
3.3.3.2. Birer Ebeveyn olduğunda çocuklarını kuruma verme durumları.....	115
3.3.4. Kurum Bakımı Sonrası Karşılaşılan Güçlükler.....	117
3.3.4.1. Sorunlara çözüm üretme ve sorumluluk bilinci	117
3.3.4.2. Kurum bakımı sonrası takip ve destek politikaları.....	120
3.3.5. Katılımcıların Kurum Bakımına İlişkin Genel Değerlendirmeleri.....	123
3.3.5.1. Kurum bakımı hizmetinden yararlanmanın faydaları.....	123
3.3.5.2. Kurum bakımı hizmetinden yararlanmanın sakıncaları.....	124
3.3.5.3. “Devletin çocuğu” olma durumu	128

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKLAR	141
EKLER	147
Ek-1: Görüşme Soruları.....	147
ÖZGEÇMİŞ	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü İstatistikler 2018 Yıl Sonu Verileri.....	33
Tablo 3.1. Katılımcıların Yaş ve Medeni Hal ve Çalışma Durumları Dağılımı.....	49
Tablo 3.2. Kurum Bakımı Hizmetinden Yararlanma Süresi, Hizmetin Sonlanma Tarihi	97

KISALTMALAR

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BMÇKS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇES	: Çocuk Evleri Sitesi
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
KBRM	: Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SED	: Sosyal Ekonomik Destek
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi

ÖN SÖZ

Koruma ihtiyacı olan bireylere sunulan kurum bakımı hizmeti ile ilgili literatür de bir çok araştırma bulunmaktadır. Ancak bakım hizmetlerinden yararlanan bireylerin kurum bakımına girme süreçleri bakım altında geçirdikleri zaman ve bakım sonrasında ki yaşantılarına dair ayrıntılı çalışmalar bulunmamaktadır.

Bu araştırma ile Konya özelinde kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireylerin entegre süreçlerinde yaşadıkları zorluklar, bu duruma zemin hazırlayan olgulara çözüm önerileri sunularak bilimsel verilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Tüm çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da birçok kişinin emeği bulunmaktadır. Öncelikli olarak bu çalışmanın her aşamasında büyük katkısı olan, rehberlik edip desteğini esirgemeyen, bütün yoğunluğuna rağmen görüşme taleplerimi geri çevirmeyen, beni sabırla dinleyen, bilgi ve tecrübesiyle çalışmaya yön veren tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Ahmet KOYUNCU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın hazırlanması noktasında katılımcılara kolaylıkla ulaşabilmemde yardımcı olan Konya Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Meram Sosyal Hizmet Merkezi Bakım Sonrası Rehberlik ve İzleme Birimi sorumlusu çok değerli hocam Fatma TUTUK'a, yine desteklerini esirgemeyen Konya Yetiştirme Yurtlarından Ayrılanlar, Eğitim, Kültür, Yardım ve Dayanışma Derneği Başkanı Mürsel GÖKÇEN'e, meslek hayatıma başladığım ilk günden bu yana birlikte çalıştığım, hem saha da karşılaştığı vakalar hem de akademideki tecrübelerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen, yıllarca yetiştirme yurtlarında idareci olarak çalışmış olan değerli hocam Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde görevli Sosyal Hizmet Uzmanı Tahir SÖZEN'e ve müdürüm Refik GÖKMEN'e, çalışma esnasında beni yalnız bırakmayan, iş tempomu hafifleten, moral ve motivasyon sağlayarak beni destekleyen, değerli mesai arkadaşlarım İlknur Hediye KÖSEM, Fatma KELEŞ, Aslı BAYRAKCI ve Fikriye Rana KARA'ya ve görüşme teklifimi geri çevirmeyerek çalışmama destek sağlayan, samimiyetle paylaşımda bulunan tüm katılımcılarıma teşekkür ederim.

Son olarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında beni can-ı gönülden destekleyip yüreklendiren aileme ve kardeşlerim Muhammed Mehmet ve Sevim Feyza İNALÇUK'a, bu günlere gelmem de büyük emeği olan maddi ve manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim canım anneciğim Gülnaz İNALÇUK'a ve bugüne kadar aldığım her kararda arkamda olan canım babacığım Muammer İNALÇUK'a minnetim sonsuzdur...

Mukaddes İNALÇUK

Konya, 2019

GİRİŞ

Toplumda varoluşumuzu oluşturan en önemli etkenlerin başında aile gelir. Aile genel olarak anne baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapı taşı olarak tanımlanır. Mustafa AYDIN'ın "Aile, insan soyunu sürdürmek üzere iki ayrı cins arasında kurulan evlilikle başlayan, birincil dostluk ilişkilerine ve bu arada cinsel ilişkiye meşruiyet sağlayan, çocuk yetiştirmek, soy ve akrabalık olgularıyla toplumu yeniden üreten, soyut davranış ve görüntüleri ifade etme bakımından bir kurum, karşılıklı nesnel ilişkileri ihtiva etmesi açısından ise sosyal bir gruptur" (Aydın, 2011:26-27) olarak aileyi tanımlamasına bakarsak ailenin aidiyet oluşturarak toplumda düzeni sağlayan bir mekanizma olduğu yorumuna ulaşabiliriz. Çünkü aile yalın tanımıyla sadece anne baba ve çocuklardan oluşmayan akrabalık ilişkilerinin de içinde barındıran bir yapıdır.

Kimi sosyal bilimcilere göre aile aynı çatı altında hayatı paylaşmak bir topluluk oluşturmak olarak ifade ediliyor olsa da kan bağı ve meşrulaşan cinsel birliktelik aile kavramını bu genelleme içinde özelleştiren etmenlerdir. "Aile, fert ve toplum arasında kurulan ilk ve temel köprüdür. Bio-psiko-sosyal bir varlık olan insan, ancak toplum içinde yaşayarak "potansiyel insani gücünü" ortaya koyar. Aile, içinde yaşadığımız toplumun bir minyatürüdür." (Baydar, 1990). Anlaşılacağı üzere sağlıklı aile sağlıklı toplumu, problemlili aile problemlili toplumu oluşturur varsayımına ulaşmak kolay olacaktır. Sosyal yapı dinamiklerinin en önemli kurumu aile sistemidir (Türkdoğan, 2002), çünkü aile diğer insanların beklentilerini taşıyan ekonomik, psikolojik, sosyolojik etkileşim ve süreklilik merkezidir. İşte bu yüzden aile olgusu doğumdan önce başlamakta ve yaşamın sonuna dek etkisini sürdürmektedir. Topluluğun devamını sağlama ve kültürel aktarımın temelde gerçekleştiği ilk nokta ailedir.

Bu çerçevede "toplumsal ve siyasal bağlamın bu konuyla ilgilendiği de bir gerçektir. Sanayi ülkelerinde elitler, sefalet ve 'tehlikeli sınıflar'da görülebilecek yıkıcılığa karşı mücadele etmek için ailenin güçlenmesini istiyorlardır" (Borlandi vd, 2011:40). Buradan da anlaşılacağı üzere aile düzenin sağlanmasında en etkili

kurumdur ve içten kontrolü sağladığı için toplumsal refahın da sağlanması konusunda etkileri olan kurumların başında gelmektedir.

Toplum aynı amaç için iş birliği kurarak bir arada yaşayan insanlardan oluşur. Bu özelliği ile de insan toplumsal bir varlıktır. İnsan, bir topluluğun, kültürün içine doğar ve o topluluğun kültürel yapısı içerisinde yetişerek kendini var eden toplumun devamını sağlar. Bu döngü sürekliliği ve geleceğe bırakılacak zengin bir mirası oluşturur.

İnsanın toplumdan bağımsız yalnız bir şekilde düşünülmesi mümkün değildir. İnsanı topluma bağlayan toplumsal bir varlık olmasına zemin hazırlayan yapı da ailedir. Anne baba ve kardeşler aslında minyatür bir toplum figürünü oluşturur. Çocuk aile ortamında kalabalıkta yaşamayı, paylaşmayı, sosyal ve kültürel değerlere sahip olmayı öğrenir. Düzenin sağlanması ve ailenin bütünlüğü için kurallara uyar. Aile içinde kazandığı değerler ile bir sonra ki adımda toplumun varlığına da katkı sağlar hale gelir. Toplum ailenin oluşturduğu gerçeğinden yola çıkarsak, toplumun kodlarında aile anne, baba, çocuklar, akrabalar ile bir bütün olarak yer alır. Ailesiz olmak, toplum tarafından anlamlandırılması zor ve sürecin içinde tanımlanamayan bir olgudur. Yalnız kalmış kadın, eşini kaybetmiş adam, anne babasından uzak olan çocuk gibi vb. durumlar ile karşılaşanların toplumda yer edinme konusunda yaşadıkları sıkıntılarda bu temel üzerine oturmaktadır.

Toplumun hafızasında yer almayan olay ve olgular yeni kodlar oluşturmaya çalışmaktadır. Bu sebeple bu durumlarla karşı karşıya kalmış bireylere dezavantajlı gruplar denmiştir. Bir aileye sahip olamayan bireyler toplum içinde de sağlıklı bir konuma sahip olmamakta ya da kendilerine yer edinebilmek için mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ailenin önemi de böyle bir mücadele vermek zorunda kalan bireyler ve buna tanıklık eden sosyal çevre tarafından daha çok hissedilmektedir.

Çünkü aile yaşam alanı içinde ki en güvenli dünyadır. Yani aile zarar görmediğimiz, göremeyeceğimiz, korunduğumuz, barındığımız, beslendiğimiz ve paylaşarak çoğalttığımız özel mekândır (Eröz ve Güler, 1977:2). Bu mekânı kaybeden çocuklarımız korunmaya muhtaç çocuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani

çocuklarının bakımından sorumlu olan bireylerin sorumluluklarını yerine getirememesi ve en güvenli dünya olarak adlandırılan ailenin dağılması sonucu kamu kurumları devreye girmektedir.

Çocuk, gelişme evresinde olan insan yavrusu ve olgunluğa erişmemiş, kanunlara göre de 0-18 yaş arasında bulunan insanlar olarak tanımlanır. “Sosyal bilimlerde genelde bebeklik biyolojik bir kategori olarak kabul edilirken çocukluk sosyolojik bir kategori olarak kabul edilmektedir. Çocukluk sosyalleşmenin en yoğun olarak yaşandığı dönemdir” (Akın, 2011:53). Çünkü çocuk öğrenir, gördükleri karşısında tepkisellik geliştirir. Sosyal çevre ile olan etkileşimi yetişkinlere nazaran daha yoğundur.

Sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmeyen bireyin toplumsallaşma sürecinde yaşayacağı olumsuzları da tahmin etmek güç değildir. Bireyin sağlıklı çocukluk dönemi geçirememesinin nedenlerinin başında da aile faktörü gelmektedir. Anne ve babadan yoksun, korunmaya muhtaç olarak yetişen çocuk toplum içerisinde var olduğu için bu sorunu da toplum içerisinde yaşayacaktır.

Toplumsallaşma süreci, ailenin önemi ve ailesiz olmanın sonuçları ele alındığında çalışmamızda ulaşılmak istenen amaç, aile ortamından uzak yetişen bireylerin toplum ile aidiyetliğinin ne derecede oluştuğu ve sosyal çevre de kendisine ne denli yer bulabildiği kısacası entegre süreci üzerinedir.

Entegrasyon, bilindik anlamıyla bir araya gelerek birleşme ve bütünleşme olarak tanımlanır. “Entegrasyon kavramı aynı toplumsal yapının bireylerinin ve kurumlarının aynı biçimde davranmalarını sağlayan süreçleri (formel ya da enformel kontrol, toplumsallaşma) belirtir.” (Borlandi vd, 2011: 232)

Entegrasyon kavramının daha özelde anlamını değişkenler ile bir bütünlük halinde incelediğimizde daha net açıklayabiliriz. Bu değişkenler, uyumsuzluk, dışlama, bölünme ve dağılma şeklinde kendini gösterir. Entegrasyon aslında toplumsal varoluşla ilgilidir. Toplumsallaşma süreçlerinden uzak durulduğu zaman entegrasyonun ortaya çıkabileceği bir alan açılmamış demektir. Ancak insanların

toplumdan uzak toplumsallaşmayı gerçekleştirmeden bir hayat süremeyecekleri göz önüne alınarak entegre sürecinin yaşanmaması mümkün değildir.

Uyumsuzluk, dışlama, bölünme ve dağılma gibi değişkenler ile karşı karşıya kalındığında yaşanan entegrasyon çalışmamızın amacına uygun şekilde katılımcılarımızla yapılan görüşmeler sonucunda kendini göstermiştir. Düzenli bir aile ortamı, belirli bir yer ve mekana bağlılıkları, diğer bireylere aidiyetlikleri olmadan yetişmek zorunda kalan bireylerin uyum düzeyleri, aile dışında yetişen bireylerin toplum tarafından dışlanması, korunmaya muhtaç olan bireylerin yurt ortamında kendi içlerinde yaşadıkları bölünmeler, ailenin dağılması ile kurum bakımı hizmetinden yararlanmak zorunda kalan bireylerin, bakım sonrasında da hizmet sürecinde iletişim halinde oldukları bireyler ile olan ilişkilerini devam ettirmeye çalıştıkları sosyal çevre de ortaya çıkan çözümler çerçevesinde bu bireylerin toplumda ve kurumlara entegrasyon ele alınmıştır. Entegrasyon sürecini bu değişkenlerin bireylerde bıraktıkları olumsuz duygular etkilemekte, süreci sağlıklı sonuçlandırmalarına ya da uyumu yakalayamamalarına zemin hazırlamaktadır.

“Bütünleşme modern kültür için fevkalade önemli bir olgudur. Çünkü bireysellikler üreten bir ortamın buna çok ihtiyacı vardır. Her şeyi tekilleştirip farkını vurgulayan modern kültür, parçalardan oluşmuş birliktelikler peşindedir.” (Aydın, 2011:138).

“Durkheim’e göre entegrasyon, toplumsal ilişkileri özel yapısal bağlamlarına göre biçimlendiren dayanışma modelleriyle yaratılır.” (Borlandi vd, 2011: 233). Yani toplumsallaşmanın etkisini vurgulanmaktadır. Bireylerin iletişim becerilerini kullanmalarının toplumsallaşma sürecine etkisi olduğu ve bireysel ilişkileri ile küçük gruplar oluşturarak ve bu gruplara dahil olarak gerçekleşen dayanışmanın sonucunda entegrasyon süreçleri başlamaktadır.

Entegrasyonun gerçekleşebilmesi için de “M.Weber’e göre toplumsal kurumlara uyumlu bir karakter veren olgu, kültür olgusudur. Parsons’a göre toplum her zaman daha karmaşıklaşan, normları ve amaçları bireyler tarafından içselleştirilen- ya da içselleştirilmesi gereken- tamamlayıcı kurumlardan oluşan bir bütündür.” (Borlandi vd,

2011: 233). Burada karşımıza kültürün ve toplumsallaşmanın önemi çıkmaktadır. Entegre süreci birleşme ve bütünleşmenin gerçekleşeceği yer, zaman, mekan, olay ve olguların hepsi ile ilgili ve ilişkilidir. Toplumdan bağımsız entegrasyon düşünülemeyeceğine göre toplumu var eden kültürün de entegrasyondan bağımsız olabileceği düşünülemez. Çalışmamızda da kurum bakımı hizmetinden yararlanan bireylerin entegrasyonu incelendiğinde, bu bireylerin sonradan dâhil olmaya çalıştıkları toplumun dinamiklerinden uzak, kültürel aktarımı sağlıklı yaşayamamış olmanın yabancılığını çekme düzeyleri ele alınmaktadır. Ayrıca kurum bakımı hizmeti almış bireylerin entegrasyonu incelenirken, dahil olmaya çalıştıkları toplumun bireylerinin de kurum bakımı hizmetinden yararlanmış bireylere ve onların ortamına entegrasyonu da sürecin içerisinde yer almıştır.

Çalışmamız kurum bakımından çıkan bireylerin entegrasyonu üzerine olduğundan kurum adı altında incelediğimiz bireylerin aile dışında yetiştiği yuva ve yurtları Erving GOFFMAN'ın total kurum kavramı ile açıklayarak ele alacağız.

“Goffman, “Total Kurum”u Asylums: Akıl Hastaları ve Diğer Kapatılanların Toplumsal Koşulları Üzerine Denemeler adlı kitabında şu şekilde tanımlar. Total kurum, belli bir süre için toplumun genelinden koparılmış ve resmi yönetimlerce sınırlandırılmış bir hayat süren çok sayıda bireyin kaldığı ve çalıştığı mekân olarak tanımlanabilir. Total kurumların temel özelliği hayatın farklı alanları (uyuma, çalışma, yemek yeme, tuvalete gitme vs.) arasındaki olağan sınırların ortadan kaldırılmasıdır. Kurum içindekilerin gündelik yaşamının her aşaması ortaklaşa ve kalabalık gruplar halinde yaşanır, herkes aynı muameleye tabi tutulur ve aynı şeyleri hep beraber yapmaları beklenir. Tüm gündelik hayat edimleri, her bir faaliyet bir sonrakini takip edecek şekilde sıkıca planlanmıştır. Faaliyetlerin tamamı sabit bir sistem, resmi kurallar ve yönetici kadrolar tarafından yukarıdan dayatılır. Böylece bireyler kendilik tanımlarının önceki kaynaklarının birçoğundan vazgeçmek zorunda bırakılırlar.” (Akt.Fırat ve Topaloğlu:2010.3).

Kurum bakımında yetişen bireylerin entegrasyon sürecini ele alırken yaşamlarının nerede ve nasıl şekillendiğinin bilinmesi çalışmamızın daha sağlıklı sonuçlar vermesini sağlayacaktır. Bunu anlamak için de kurum bakımı hizmetinin bir total kurum olarak incelenmesi ve total kurumun özelliklerinin bilinmesi doğru yorumlar yapmamıza olanak verecektir.

“Toplumumuzdaki total kurumlar, kolaylık açısından kabaca beş gruba ayrılabilir. İlk olarak, hem aciz hem de zararsız oldukları düşünülen kimselerin bakımı için oluşturulmuş kurumlar vardır; bunlar körler, yaşlılar, yetimler ve de yoksullar için kurulmuş evlerdir. İkinci olarak, vaktiyle kendilerine bakmaktan

aciz olan ve kasıtlı olmamakla birlikte topluluğa zararlı oldukları düşünülenlerin bakımı için kurulan yerlerdir; verem sanatoryumları, akıl hastaneleri ve cüzam bakım evleri. Üçüncü olarak, total kurumların bir başka türü, topluluğu kasıtlı olduğu düşünülen tehlikelere karşı koruma amacıyla tertip edilmiştir; dolayısıyla burada kişilerin refahı en acil mesele değildir. Örnekleri: hapishaneler, islahevleri, savaş tutukluları kampları ve toplama kamplarıdır. Dördüncü olarak, sözde herhangi bir teknik için daha iyi yapılması amacıyla kurulmuş ve kendilerini bu işlevsel temelde meşrulaştıran kurumları görürüz: ordu barakaları, gemiler, yatılı okullar, çalışma kampları, koloni yerleşkeleri, hizmetçilere ayrılan bölümlerde yaşayanlar açısından bakıldığında büyük malikâneler ve diğerleri. Sonuncu olarak, inzivaya çekilmek ya da dindarların talimi için oluşturulmuş yerler vardır: manastır kiliseleri, manastırlar, rahibe manastırları ve benzeri inziva mekânları.” (Akt. Salgırlı,2014:34).

Goffman’ın ele aldığı total kurumlar kapatılma üzerinedir. Ayırıştırma, toplumdan uzaklaştırma, zararlı oldukları düşünülen özelliklerine göre tasnif edilerek mekanlara kapatılmaları gereken bireylerin oluşturduğu toplum varlığını belirleyen ahlak düzenini gündeme getirdi. “Yaşamın bütün yönlerinin bireye hiçbir özel yaşam tanımayan bir otoriteye tabi olduğu bu yerleri tanımlamak için “totaliter kurum” kavramını öneren” (Borlandi vd, 2011: 298). Goffman’a göre çalışmamızın temel konusu olan yetiştirme yurtları ilk grup içerisinde yer almaktadır.

Bazen insanların seçme şansı yoktur ve bireyler o kurum içerisinde benliklerini sunmak zorunda kalırlar. “Aynı mekanda bulunan kişiler arasında ki etkileşimler, örtük bir gözetim durumunu ama aynı zamanda da her birinin kişisel alanına saygıyı gösterir işaretleri; bilinçli etkileşimler ise gruplara aidiyet durumunu gerekli kılarlar.” (Borlandi vd, 2011: 298).

Kurum bakımında yetişen bireylerin topluma uyum sağlama konusunda yaşadıkları sıkıntılardan hayatın gündelik alışılmış tekrar eden gereksinimlerini, özerk aile ortamında bağımsız şekilde yetişmedikleri için sağlıklı gerçekleştiremedikleri belirli bir düzen ve kural çerçevesinde faaliyete geçirmek zorunda olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu bireylerin topluluk da yaşamanın kurallarını öğrenme olarak ifade edilse de bakım hizmeti sonrasındaki yaşamları için olumsuz bir tecrübe olmaktadır. Bu durumu Goffman şu şekilde açıklamıştır; “Total kurumlarda temel bir ayırışma vardır ve bu ayırışma total kurumların içinde yaşayan ve duvarların dışındaki dünyayla kısıtlanmış bağlantısı olan, pratik olması açısından kapatılan olarak adlandırılan büyük bir grup insanla, onları denetleyen ve günde

sekiz saat iş gören ve toplumsal olarak da dışarıdaki dünyaya birleşmiş, pratik olması açısından da adlarına çalışan denenler arasındadır.” (Akt. Salgırlı, 2014:36).

Total kurumları ve aileyi ayıran temel özellikler, bu kurumların iç dinamikleridir. Bu dinamikler bireylerin kişiliklerinin oluşmasında ve toplumsallaşma sürecinde diğer bireyler ile aralarında kuracakları iletişimde önemlidir. Yalıtılmış toplumsallıktan uzak bir ortamda topluma hazırlanmak kurum bakımında yetişmiş bireylerin en büyük handikaplarından biri olmuştur.

“Total kurumların belli başlı özelliklerinden birisi yaşamın bu üç alanını birbirinden ayıran bariyerlerin çökmesidir. İlk olarak, yaşamın bütün veçheleri aynı yerde ve aynı tekil otorite altında yapılır. İkinci olarak, üyelerin gündelik faaliyetlerinin her bir evresi büyük bir insan kümesinin eşliğinde gerçekleşir; bu kümenin her bir elemanı aynı şekilde muamele görür ve aynı işleri birlikte yapmaları gerekir. Üçüncü olarak, günün bütün faaliyetlerinin evreleri sıkı sıkıya programlanmıştır, bir faaliyetten diğerine daha önceden ayarlanmış zamanda geçilir, bütün faaliyetler açık formel kurallar ve kurum çalışanları tarafından yukarıdan dayatılır. Sonuncu olarak, zorla dayatılan çeşitli faaliyetlerin içerikleri, kurumun kurumsal amaçlarını gerçekleştirdiği iddiası eşliğinde, bütünsel rasyonel bir planın parçaları olarak bir araya getirilirler.” (Akt. Salgırlı,2014:35).

Bir total kurum olarak adlandırılabilen yuvalar ve yetiştirme yurtlarında olmaya sebep olan durum korunmaya muhtaç olma durumudur. Bu kavram yani korunmaya muhtaç çocuk, toplumun ekonomik siyasal kültürel değişim süreçleri içerisinde ortaya çıkmıştır. Korunmaya muhtaç çocuk kime denir, kimler korunmaya muhtaç çocuk statüsü kapsamında ele alınmadır gibi sorulara farklı farklı cevaplar verilmiş ancak güncel olarak günümüzde de geçerliliğini koruyan tanımlar çocuk koruma sistemine ilişkin mevzuatlar çerçevesinde aşağıda ki maddelerle açıklığa kavuşmuştur.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu¹'na göre, Korunmaya ihtiyacı olan Çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

---

¹ T.C. Resmi Gazete, 18059,24 Mayıs 1983

3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (m.3/b).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu²'na göre ise Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak ifade edilmektedir (m.3/1).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde ise, korunmaya muhtaç çocuk olarak net bir tanım yapılmamış, sadece ne gibi durumlarda müdahale edilip çocuklar için koruyucu tedbirler alınacağı ifade edilmiştir. Bu haller, çocuğun ana babasının ya da onlardan birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet ve ya suistimala, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye maruz kalma durumu olarak belirtilmiştir (BMÇKS. m.19/1).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu³'nun birçok maddesinde de aileye aile bütünlüğüne ve çocuğa dair meydana gelebilecek bütün durumlara değinerek anne baba çocuk üçgeni ve toplum arasında ki ilişkiyi kanunla düzenleyerek güvence altına almıştır.

Yukarı da belirtilen kanun maddeleri doğrultusunda tanımlanan çocuklar kendi iradesi dışında gelişen olaylar sebebiyle korunmaya muhtaç hale düşebilirler. Çocuğu yetiştirecek ebeveynler hayatta olmayabilir, çocuğu terk etmiş olabilir, çocuklarına karşı bilinçli veya bilinçsiz olarak sorumluluklarını yerine getirmeye bilirler, çocuklarını ihmal ve istismara açık hale getirebilirler, ekonomik sebeplerle

---

² T.C Resmi Gazete, 25876, 3 Temmuz 2005

³ T.C Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001

bakımlarını üstlenemeyebilirler, bu etkenler çocuğun korunmaya muhtaçlık durumunu ortaya çıkaran etkenler olarak sınıflandırılabilir.

Aynı zamanda korunmaya muhtaç çocuk tanımının mevzuatta yer bulmuş olması da toplumda böyle bir sorunun varlığını göstermektedir. Konunun kanun kapsamında ayrıntılı olarak ele alınmış olması da toplumsal bir sorun haline gelen aile ve çocuk için çözüm yolları üzerinde durulduğunun bir göstergesidir.

Toplumun zamanla bozulması, kültürel değerlerin yozlaşması aile kurumuna zarar vermiştir. Bu kurum içinde de en çok mağdur olan çocuk olmuştur.

Tabanoğlu'na (1990) göre, "Aile içi müesseselerin zayıflaması, kadının çalışma hayatına girişi, boşanmalarda ki artış, terk, öte yandan içki, uyuşturucu, fuhuş gibi alışkanlıklarda ki büyük artışlar hatta bunların kurumsal nitelik arz etme temayülü, diğer yandan kazalarda ki ve ani ölümlerdeki artış gibi çeşitli faktörlerle 'himayeye muhtaç çocuklar' sorunu gündeme gelmiştir." (Tabanoğlu:115).

Çocuklar, geleceğin mimarı ve yöneticileri olarak her yaşta, her mekânda ve her koşulda korunması gereken bir varlık olup koruma işleminin ebeveynleri tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak anne babanın bunu aile dışında toplumdan bağımsız ve soyutlanmış şekilde gerçekleştiremeyeceği için çocukların korunması ve yetiştirilmeleri toplumunda sorumluluğu arasındadır. İşte bu sebeple korunmaya muhtaç çocuk tanımına giren çocuklar ebeveynleri dışında kendilerine vasi olan akrabaları, onlarda yok ise devlet koruması altına alınır ve gelecekleri planlanarak uygun hizmet modellerinden yararlandırılır.

Ailenin dejenere olması, modernleşmenin getirdiği özgürlük, bu özgürlüğün sağladığı bireyselleşme aile toplum ilişkisini değiştirmiştir. Toplumu aileler oluşturmakta, aileyi de toplum oluşturmaktadır. Bu döngü ye baktığımız zaman daha küçük ve özel yapıda olan aile zaman içerisinde evrimselleştikçe toplumsal algılarda değişmeye başlamıştır. "Toplumsal değişme sonucu ailenin yapısı, işlevleri ve rollerinde meydana gelen farklılaşmalar ister istemez aile ilişkilerini etkilemekte, ana baba ve çocukları her geçen gün yeni sorunlarla karşı karşıya getirmektedir" (Karataş ve Arıkan, 2001:291). Anne babanın ölümü dışında korunmaya muhtaçlık durumu

oluşturan haller (ihmal, şiddet, istismar vb) aile ve toplum yapısı arasında ki örüntünün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn bireysel özerkliği için kan bağı ile bağlı olduğu, anne ve babalık duygusu zedelenerek, çocuğundan vazgeçme eğilimde bulunmaktan (alkol, madde bağımlılığı vb.) çekinmez bir hal alan toplumun bir ferdi haline gelmiştir. Bu olgu modern yaşam ile artan boyutlara varsa da sadece bu çağa yüklenebilecek bir sorun değildir. Geçmişten beri var olagelen, modern çağın tetiklediği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim Unicef (2011)'de de belirtildiği üzere;

“Risk altında veya özel korunmaya ihtiyacı oldukları kabul edilen çocuk sayısı da artmıştır ve bu alanlarda görev yapanlar ana baba bakımından yoksun, suça itilmiş, çalışan çocuklar ve başka durumlardaki çocuklar için ek sorumluluklar üstlenmiştir. Tüm bunlar daha gelişkin bir kavrayış ve uzmanlığı, uygun yasal ve kurumsal düzenlemelerle birlikte insani ve finansal kaynaklarla desteklenecek daha geniş kapsamlı koruma mekanizmalarını gerektirmektedir” (s. 82).

Profesyonel hizmetin sunulabilmesinin gerekliliklerinin ortaya çıkması üzerine ailenin bütünlüğünün bozulduğu ortamda korunmaya muhtaç çocuklara verilecek profesyonel destek önem taşımaktadır.

Erguncu (1997) da korunmaya muhtaç çocukları şu şekilde tanımlamıştır:

“Bireysel düzeyde başlayıp, toplumsal boyutlara ulaşan ve dünyaya gelişlerinde kendilerinin hiçbir sorumluluğu bulunmamasına rağmen, yaşamları boyunca sorumsuz anne ve -veya- babalarının yükünü taşıyacak olan korunmaya muhtaç çocuklar şüphesiz, dünyada ki sevgiye, şefkate ilgi ve desteğe layık en yüce varlıklardır” (s.127).

Her çocuk dünyaya korunmaya muhtaç olarak gelir. Öncelikli olarak bu sorumluluğu yerine getirmesi gereken kişiler ebeveynlerdir. Ebeveynlerin yetersiz kaldığı yerde ise devletin profesyonel hizmetleri devreye girmektedir. Çocuklar geleceğin yarınları olarak düşünülmeli ve yetiştirilmelerinde toplum yararı gözetilmelidir. Devlet kurumlarında kimi anne babadan daha bilinçli, disiplinli ve çocuk eğitimi konusunda uzmanlaşmış kişiler profesyonel hizmet vermesine rağmen çocukların sağlıklı bireyler olamadığı görülmektedir. Çocuk yetiştirmede eğitimin önemi elbette büyüktür ancak aile sıcaklığı anne baba şefkati sevgisi çocuklara sunulan her eğitimden daha etkilidir. Bu sebeple çocukların anne babaları yanında,

anne baba yok ise başka bir aile ortamında yetişmelerinin önemi görölmüş ve aile yanında sunulan hizmetlere ağırlık verilmiştir.

Tezimizde kurum bakımından çıkan bireylerin entegrasyonu üzerine çalışılmıştır. Bu sebeple yapılan literatür taramasında süreci daha iyi anlayabilmek için öncelikli olarak birinci bölümde korunmaya muhtaç çocuk, Osmanlıdan günümüze kurum bakımı ve günümüzde korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmet modelleri ele alınmıştır. İkinci bölümde çalışmamızın metodolojisi anlatılmış ve üçüncü bölümde ise katılımcılarımızın kurum bakımı yaşantıları ve sonrasında karşılaştıkları problemler incelenmiş ve öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE KURUM BAKIMI

Çocuk, küçük ve savunmasız olduğundan her zaman korunmaya muhtaç durumdadır. Önce aile, eş, dost, akraba sonrada devlet tarafından bu sorumluluklar yerine getirilmelidir. Korunmaya muhtaç çocuk, bu çocuğa sunulan hizmetler tarihimizde hep var olmuş sadece şekilleri değişerek çeşitlilik göstermiş ve bir miras olarak aktarılarak günümüze kadar gelmiştir.

Turgay Çavuşoğlu (2009) makalesinde;

“Çocuk bir memleketin ruhudur, istikbalidir. Hayat onun üzerine kurulu, istikbal onun aldığı terbiye ile kuvvet bulur. Dünyanın her yerinde çocuğun bir vatan, vatanın bir çocuk olduğu hakikat olarak kabul edilmiş, muhtelif çocuk ocakları, çocuk bakım yurtları açılmış kimsesiz, fakir çocuklar himaye edilmiştir” (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk 1921-1983, 2009) diyerek, çocuğa verilen önemi vurgulamıştır.

Çocuğun vatanla bir sayıldığı ve özdeşleştiği yerde çocuk ve çocuğa dair her konu da devletin müdahil olması gerektiği ayrıca korunmaya muhtaç duruma düşen dezavantajlı çocukların koruma altına alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Bu bölümde korunmaya muhtaç çocuklar ile ilgili tarihsel süreci kronolojik sıra ile aktarmak hedeflenmiştir.

Ancak kurumların ayrıntılı olarak incelenmesi konumuz dâhilinde olmadığı için içeriklere çok girmeden genel hatlarıyla belli başlı kurumlara değinilerek süreç aktarılacaktır.

1.1. Osmanlı'dan Günümüze Kuruluş Bakımlarının Değişimi

1.1.1. Çocuk Islahhaneleri

Osmanlı imparatorluğunda korunmaya muhtaç çocuklar ile ilgilenen toplumsal örgütlenmeler Avarız ve Müessesatı Hayriye isimli vakıflarla başlamıştır.

Hayırseverlik duyguları ile yetim, öksüz ve yoksul çocuklara ve ailelerine yardımlar yapılmıştır.

“Osmanlı da 19. yüzyılın ortalarından itibaren hukuk ve eğitim alanında yenileşme hareketleri, Avrupa’dan etkilenmeler ve Osmanlı aydınlarının çabalarıyla, vakıfların yanı sıra devletin de ‘korunması gereken çocuk’ konusuna el attığı ve bazı kurumlar oluşturmak üzere harekete geçtiği görülmektedir. Bunların en başında ise 1860’lı yıllarda kurulan ‘çocuk ıslahhaneleri’ gelmektedir. Çıkarılan Çocuk Islahhaneleri Nizamnamesi ile de korunması gereken çocuk tanımı genişlemiş ve ‘kimsesiz, yetim, yoksul olma’ ölçütünün dışında, analı babalı olup da ‘ terbiye edilemeyen’ ve ‘suç işleyen’ çocukların da korunması gerektiği kabul edilmiştir” (Duyan ve Aktaş, 2001:8-9).

Korunmaya muhtaç çocuk kavramı için ihtiyaçlara cevap verebilecek doğru tanımlamalar kullanılmaya çalışılmış ancak değişen ve dönüşen toplum içerisinde kurumların işlevleri değiştikçe net olarak spesifik bir tanımlama yapılamamıştır. Devletin çocukların korunmasıyla ilgili olarak attığı bu ilk adım korunmaya muhtaçlık konusuna yeni tanımlamalar eklemenin yanında sosyal devlet anlayışı ile yaklaşmanın da temellerini atmıştır.

1.1.2. Darülacezeler (Düşkünler Yurdu)

1856 yılında açılan darülaceze, “dilenmekte olan kimsesiz çocukları, sakat erkek ve kadınları hem dilenme zilletinden kurtarmak hem de eğitim ve bakımlarını sağlamak amacıyla” (Karaçam, 2001:143-144) açılan terkedilen, kimsesiz ve yoksul insanların korunduğu kurumlar arasında olmuştur. Savaşlar, göçler ve bunların beraberinde getirdiği yoksulluk büyük bir sorun teşkil etmeye başlamış, özellikle kaybedilen topraklardan İstanbul a göç eden ve bir yere iskan ettirilemeyen pek çok evsiz barksız insan sorunu ortaya çıkmıştır.

Darülacezeler de, “artan dilenciler ve sokaklarda başıboş kimsesiz çocukların bir araya toplanıp ıslah edilerek sanat sahibi yapılması ve ihtiyaçların son ömürlerini geçirmeleri maksadıyla yapılmıştır” (Abay ve Ceylan, 2011: 12).

“Darülaceze içerisinde açılan kreşlerle kimsesiz çocukların ölüm oranlarının en aza indirgenmesi, okul çağında ki çocukların eğitimlerini sürdürülmesi ve meslek sahibi olmaları hedeflenmiş, özürli olup çalışabilecek durumda olanların üretici hale gelmeleri ve iş yapamayacak durumda olanların bakım ve korunmaları sağlanmıştır (Çavuşoğlu ve Çetinkaya, 2010: 13).

Darülacezelerin verdiği hizmetlere baktığımız zaman yaşlı, kadın, çocuk ayırt etmeksizin suça bulaşmış, terk edilmiş, engelli, dilenen herkesi bünyesine aldığı görülmektedir. Burada devletin öncelikli amacı düzeni sağlayabilmek için düzen bozucu etkenleri ortadan kaldırmaktır. Savaş’ın olumsuz etkileriyle sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik yönden yıpranmış toplumu kontrol edebilmek için öncelikli olarak ele alınan konu dezavantajlı gruplardır. Çünkü toplumun yeniden inşası sağlıklı bireylerle mümkündür.

1.1.3. Darüleytamlar(Yetimhane)

Osmanlı da kimsesiz çocukların devlet eli ile korunmasını amaçlayan ilk kapsamlı uygulama darüleytamların (yetimhane) kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Uluğtekin, 2001: 10) “Darüleytamlar özellikle Trablusgarp ve Balkan savaşları sonucunda çoğalan şehit çocuklarını korumak maksadıyla kurulan yetimhanedir. Kurum ilköğrenimden sonra tarım ve sanat eğitimi vermiş, yükseköğrenime devam edecekleri de ona göre yönlendirmiştir (Abay ve Ceylan, 2011: 12).

Kendi sosyal dinamikleri içerisinde halkın çabaları ve vakıflar aracılığı ile yapılan sosyal yardımlar tek başına yetişmez olmuş ve yardımlar devlet kurumları ile desteklenir hale gelmiştir. Tanzimat’la birlikte başlayan modernleşme hareketleri de devletin işleyen kurumlarında değişikliğe sebep olmuş, Avrupa’nın getirdiği sosyal devlet anlayışı gereği ihtiyaçlara cevap verebilmek, toplumun bekasını sağlayabilmek için var olan kurumlar ıslah edilerek yenilenmiştir. Barınma ihtiyaçlarının karşılandığı, eğitim ve öğretim verilen, zanaat öğretilen çocuk yuvaları, kreşler, aşevleri, poliklinikler, pansiyonlar gibi toplumsal ihtiyaçları karşılayacak daha kapsamlı yerler açılmıştır.

Özellikle savaş sonunda özsüz ve yetim kalmış çocukların korunması, Osmanlı kültüründe bulunmamasına rağmen gayri Müslimler tarafından köle olarak alınıp satılması, çocuktan öte insan onuruna yakışmayacak muamelelere uğramasını engellemek adına da önem taşımaktadır.

1.1.4. Himaye-i Etfal Cemiyeti

1908 de ilk Kırklareli'nde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti bu süreçte kurulmuş 1916 yılından sonra İstanbul da çalışmalarına devam etmiş 1922 yılından sonra oldukça gelişmiş ve devletin desteği ile çocukları koruma işini üstlenen ilk sivil kurum olmuştur. Turgay Çavuşoğlu bir kitabında Himaye-i Etfal Cemiyetini ayrıntılı olarak anlatmış ve sosyal devlet anlayışı içerisinde sosyal hizmetlerin çocuk alanında ki çalışmalarına yer vermiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti “çeşitli yerlerde hastane ve senatoryum inşa edilmesi, fakir ve hasta çocukların tedavilerinin temini, hava değişikliğine ihtiyaç duyan çocuklara bunu sağlamayı, okullar tatil olduğunda çocukları sayfiye yerlerine göndermeyi, sigara ve içki gibi zararlı alışkanlıklardan korumayı” (Okay, 1999: 16) amaçlamıştır.

19.yüzyıl itibariyle ülkeyi etkisi altına alan savaşlar, göçler ve diğer toplumsal hareketler beraberinde yoksulluk, hastalık, suç gibi olguları getirmiş, yine aynı şekilde Balkan ve Trablusgarp savaşları, babasız kalan şehit çocukların, sokaklarda başıboş dolaşan çocukların yoksulluk sebebiyle yardıma ihtiyacı olan kimsesiz yaşlıların sayısını artırmıştır.

Yetimler babası olarak bilinen Kazım Karabekir çocuk konusunun ne kadar önemli olduğunu bilmekte ve sorunun analizini şu şekilde dile getirmektedir.

“1. Bakımsız çocuklar millet enerjisinin; bakımsız topraklar vatan enerjisinin kaybedilmesi demektir.

2. Bakımsız bir fidan kurur, çürür ve yabani olur, bakımsız çocuk ise hastalıklı olur ölür veya suçlu veya cani olur.

3. Bakımsız çocuk milli tehlikedir. Çünkü her yıl maddi ve manevi bir sürü düşkün halk arasına karışacak, ordu saflarına karışacaktır. Demek milletin ve ordunun keyfiyet bakımından kıymetli her yıl bir derece daha aşağı düşecektir.

4. Vatanın geleceğinin sahipleri bugünün çocuklarıdır. Şu halde bakımsız çocukların bu vatana nasıl sahip çıkacakları bugünden düşünülecek meseledir.

5. Bu dünya da türlü haksızlıklar vardır. Haksızlıkların en gaddarcası çocukların bakımsız kalmasıdır. En haksız ölüm yine bakımsız çocuğun ölümüdür.

6. Haksızlıklar nihayete mahkemede hallolur. Bakımsız çocukların korunma hakkında da Medeni Kanunumuz hâkimlere verilmiştir. Bunların savcısı da ileri yerlerde bütün millettir” (Çavuşoğlu, 2004: 245).

Kazım Karabekir ülkenin içinde bulunduğu toplumsal sorunlarını görmüş, tespitlerini yapmış ve çözümler üretmek için vakit kaybetmeden de çalışmaya başlamıştır. “ Yoksul ve bakımsız çocukları devlet himayesine alarak memleketin diğer çocukları gibi başarılı ve hayat mücadelesine kudretli kılacak maddi ve fikri bir talim ve terbiye ile donatmak; benim öteden beri güttüğüm bir davadır. Ben buna ‘Çocuk Davamız’ diyorum” (Karabekir, 1990: 2) diyerek kitabında sosyal hizmet alanında çocuklar için yaptığı çalışmaları detaylıca aktarmıştır.

Çocukların devlet tarafından himaye edilmesi öncelikli olarak bakım ve barınmaları için elzem görünse de asıl önemli olan toplumun içinde bulunduğu buhranlı zamanlara şahitlik etmiş olmaları sebebiyle zihinlerinde oluşan boşlukların giderilmesidir. Psikolojik olarak yıpranmışlıkları olumsuz yaşam koşullarıyla da birleşince kaybedilmiş bir neslin yetişmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle devlet tüm imkanlarıyla çocuklara hizmet vermeyi amaçlamıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti ve faaliyetleri Cumhuriyetten sonra da devam etmiş, 1935 yılında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak adı değişmiş, 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuş, 1983 yılında da Başbakanlığa bağlanarak 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetler bir otorite altında toplanarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) adını almıştır. 2013 yılında

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak görevlerini sürdürmüş ve son olarak 2018 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile birleşerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında varlığını devam ettirmektedir.

1.1.5. 743 Sayılı Medeni Kanunu Çıkarılması

1926 yılında kabul edilen 743 sayılı aile yapısını düzenleyen kanun olan Medeni Kanun, korunması gereken çocuğa ilişkin kapsamlı bir çerçeve ortaya koymuştur. “Bu çerçeveye göre ana-babasının görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle,

1. Yeterince beslenemeyen,
2. Eğitim olanağından yararlandırılamayan,
3. İçki ve uyuşturucu madde kullanmaya yönlendirilen,
4. Evden, okuldan, işten kaçan,
5. Ağır işlerde çalıştırılan,
6. Yalan söyleyen,
7. Aile çevresinden uzaklaşarak günlerini uygunsuz yer ve kişiler arasında geçiren,
8. Terbiyesinde güçlük çekilen,
9. Suça yöneltilen hırsızlığa teşvik edilen,
10. Suç işleyen (hırsızlığa yönelmiş), çocuk korunması gereken çocuktur”

(Akt: Uluğtekin, 2001:12) şeklinde tanımlaması yapılmıştır.

Burada yine asıl amacın aileden yoksun ya da aile yanında olsa dahi kontrol edilemeyen çocukların toplumsal düzene ayak uyduramayacak şekilde yetişmelerine fırsat vermeden kontrol altına alınmaları olduğu bilinmektedir. Devlet çocukların memlekete hayırlı olacak şekilde yetişmelerini güvence altına almak istemektedir.

1.1.6. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu

Himaye-i Etfal Cemiyeti Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu' nun temelini oluşturmuş ve 1935 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır.

Çocuk Esirgeme Kurumu adını alan Cemiyet ülkenin çocuk konusunda oldukça bütüncül bir açıdan yaklaşan bir mevzuat ve uygulamayı gündeme getirmiş ve kapsamlı şekilde üzerinde durmuştur. Bu bağlamda Çocuk Esirgeme Kurumu, sadece kimsesiz değil, ailesi ile birlikte yaşayan çocukların da yaşamlarını kolaylaştırmak üzere bazı etkinliklere girişmiştir (Uluğtekin, 2001:11).

Ayrıca kurum kreş, gündüz bakım evi, çocuk yuvaları, hemşire kolejleri, poliklinikler açmış, fakir çocuklar için yiyecek, içecek ve okul malzemeleri konusunda yardımcı olmuştur (Abay ve Ceylan, 2011:15).

Korunmaya muhtaç çocuk tanımı zaman içerisinde değişmiştir. Kurumların verdiği hizmet modellerine göre de bu değişiklik anlaşılabilir. Bu çerçevede hizmet verilen kesimin sadece kimsesiz çocuklar olmayıp ailesi ile birlikte yaşayan çocukları da kapsamı ailelerin de yetersizliklerini göstermektedir. Toplumsal hareketlerin etkilediği dinamikler kurumlar içerisinde öncelikli olarak ailede ortaya çıkmaktadır. Çünkü aile toplumla birincil olarak ilişki içinde bulunan ve toplumun değişimine yön veren bir yapıdır.

1.1.7. 1949 Yılında Çıkarılan 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun

Korunmaya muhtaç çocukların sayılarında ki artış, suç oranları savaşların getirdiği yeni politik yapılanmalar çocukların bir düzen içinde bakımlarının yapılabilmesi için 1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Yasanın korunması gereken çocuğa ilişkin hareket noktası 'kimsesiz çocuktur'. Beden, ruh, ahlak gelişmeleri tehlike de olup, ana ve babasız, ana ve babası belli olmayan ve Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre haklarında korunma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocuklar korunmaya muhtaç olarak tanımlanmıştır.

“Osmanlının son döneminde ortaya çıkan “çocuk ıslahhaneleri” uygulaması, gerekse Çocuk Esirgeme Kurumu’nun geliştirdiği, kimsesizlerin yanı sıra ailesi yanında ki uyumlu, uyumsuz çocukları da korumayı amaçlayan çok yönlü yaklaşımdan hayli geride ve daha çok darüleytamları doğuran yetim kimsesiz çocuk kavramlaştırmasına yakındır. Bu kanun geleneksel hayırseverlik duygularını sosyal devlet ilkesiyle bağdaştırmaya çalışan ve bu nedenle çağın gerisinde kalan bir kanun olmuştur” (Uluğtekin, 2001: 13-14) şeklinde yorumlanmıştır.

1.1.8. 1957 Yılında Çıkarılan 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun

5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun’ un yetersizlikleri ve toplumda ki ihtiyaçlara karşılık veremeyişi üzerine 1957 yılında 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

“Pek çok ülkede olduğu gibi, bugün ülkemizde de çocuk sorununu bir merhamet işi, ağlama, yas duvarı olmaktan kurtarmak zamanı gelmiş ve hatta çoktan geçmiştir. Çünkü merhamet hisleri ile hareket çocukların ve çocuk haklarının korunmasına yardımcı olmaktan ziyade, onların “kimsesiz çocuklar”; “terkedilmiş çocuklar”, “suçlu çocuklar”, “bedeni, fikri, arızalı çocuklar”, “gayri meşru çocuklar”, “sosyal uygunsuzluk gösteren (şirret) çocuklar” ve benzerleri gibi farklı adlar altında birbirinden ayrılması sonucunu doğurur. Hâlbuki asıl sorun, hangi ortamda, hangi bedeni ve fikri yapıdan veya hangi ayırıcı faktörün ortaya çıkardığı grupta olursa oldun çocuğun tefriksiz korunmaya muhtaç olduğu, tam ve sağ doğduğu, hatta ana rahmine düştüğü andan itibaren korunması gerektiği” (İnan 1970: 49) şeklinde ki ifadeleriyle bu kanunun da ilkinin devamı niteliğinde olduğu ve aynı eksiklikleri taşıdığını görülmüştür.

8 yıl ara ile çıkarılan iki kanun incelendiğinde çocuk üzerinde ortaya çıkan sorunlara çözüm getirmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Değişen yapı içinde ki çocuk olgusundan ziyade sadece kimsesiz çocuk üzerinde durmuş ve çağın gereklerine ayak uyduramamıştır. Bu sebeple yerinde hizmet verememiş çözüm odaklı hükümlerden uzaklaşmıştır. Toplum dinamik bir yapıda sürekli hareket

halindedir. Özellikle çocuğun gelişip büyüdüğü ve devletlerin dünya konjonktüründe süper güç olma yolunda girdikleri yarış da değişim kaçınılmazdır. Devlet tüm kurumlarıyla bu değişime ayak uydurmak ve tespitlerine doğru çözümler bulmak zorundadır. Bu çerçevede çıkarılan iki kanunda da alanında yetersiz olduğu görülmüştür.

1.1.9. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü olmuş. 1983 yılında da Başbakanlığa bağlanarak 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetler 1960’lardan itibaren korunması gereken çocuklar konusunda - bu alanda uğraşanlara göre - en önemli sorun çözülerek, hizmetin tek elde ve merkezi bir otoritede toplanması sağlanarak (Uluğtekin, 2001: 16) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır.

Hizmetin tek elde toplanması istikrar ve başarı açısından önem taşımaktadır.

1.1.10. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

1983 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Bu yasa ile korunmaya muhtaç çocuklar sosyal hizmetler alanının genel çerçevesi içinde; ancak bu alanın en önemli ve öncelikli ilgi odağı olarak düşünülmüş ve yasa bu içerikle hazırlanmıştır” (Erguncu, 1997:123).

Söz konusu bu yasa, gelişen ve değişen Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuk sorunu üzerine çağın ve bilimin gereklerine uygun olarak oluşturulan bir yasadır.

Erguncu (1997) ‘ya göre;

Titiz bir çalışma sonucu hazırlanan tasarının çerçevesinde sosyal hizmetlerin devletin sorumluluğu altına girdiği..., sosyal hizmetlerin, ulusal kalkınmada ve sosyal politikada etkin ve önemli rolü..., sosyal hizmetlerin hedefleri..., 1982 Anayasasında sosyal hizmetlerle ilgili maddeler, insan hakları ve özgürlükleri ile ilgili maddelerde sosyal hizmetlerle ilgili bölümler..., sosyal hizmetlerin tarihçesi...,

sosyal hizmetlerin bugün ki durumu..., çocuk refahı hizmetleri..., korunmaya muhtaç çocuklara götürülen hizmetlerde ki yetersizlikler, Koruma Birlikleri ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun son durumu..., çalışan ana-babaların 0-6 yaş gurubu okul öncesi ve 7 yaşından büyük çocukların okul dışı bakımı..., özürlü çocukların sayısal verileri..., yetişkin sakatların bakım ve rehabilitasyonu, maddi ve sosyal yoksunluk içinde olanların durumu..., Aile refahı hizmetleri..., aile rehberlik ve danışmanlık merkezleri..., gibi çağdaş ve son derece gerekli hizmetlere acilen gereksinim duyulduğu belirtilerek bu sorumluluğun ve görevin Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu gibi bir ihtisas kurumunca yerine getirilebileceği anlatılmaktadır (s.123-124).

O günün şartları içerisinde sorunların doğru tahlil edilerek doğru çözümlere kavuşturulması amaçlanmış ve kendinden önce ki kanunların eksikliklerinin giderilmesi esas alınmıştır.

Konuyu toplumsal düzeyde ele aldığımız zaman toplumun devamlılığını sağlayacak, yarınımız olan çocukların ve toplumu var etme alanı olan ailenin korunması, aileye sağlıklı, güvenli bir ortam oluşturarak sosyo- kültürel yapı içinde örf, adet, gelenek, görenek ve inançlarımıza uygun yasal düzenlemeler getirerek önlemler alınmaya çalışıldığını görüyoruz.

Korunmaya muhtaç çocuklar problemi, ailelerinden uzak yaşamlarını sürdürmek zorunda olanlar, ailesi yanında olmasına rağmen korunmaya muhtaçlık durumu doğanlar, evlilik dışı birliktelik sonucu olan çocuklarla ayırım yapılmadan bir bütün olarak ele alınması yönünden 1949 tarihinde kabul edilen 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ve 1957 yılında kabul edilen 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanundan ayrılmış olup insan ve çocuk hakları çerçevesinde düzenlenmiştir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 2011 tarihinde 633 sayılı KHK ile adı Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiş olup halen yürürlükte bulunmaktadır.

1.1.11. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

2005 yılında Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu halen yürürlükte olan ve korunma ihtiyacı doğan çocukların işlemleri için yasal dayanak oluşturan kanundur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu sadece korunmaya muhtaç çocuğu değil suça sürüklenen çocukların da (m.3/1-a.2) tanımını yaparak korunmasını amaçlamıştır. Genel hatlarıyla kanuna bakıldığında zaman kendisinden önce çıkarılan kanunların korunmaya muhtaç çocuk kavramından daha kapsamlı bir tanım ortaya koyduğu görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuğun sadece kimsesiz, sokakta kalmış, ebeveynlerinden birini kaybetmiş çocuk olarak değil de ailesi yanında dahi korunmaya muhtaç durumu doğabileceği ihmal ve istismara uğrayıp suça sürüklenebileceği de göz önüne alınmıştır.

Kanun da korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, çocuğun yüksek yararı gözetilerek, geleceklerin güvence altına alınması amacıyla çocuk ile ailenin bir arada tutularak, toplumsal sorumluluğun paylaşılarak hizmet verilmesi ele alınmıştır.

Kanun maddeleri incelendiğinde de, çocukların bakımlarının öncelikli olarak ailesi tarafından sağlanması ve süreç içerisinde aileye çocuğun bakımı ve korunması için her türlü sosyal desteğin verilmesi gerektiği, ancak tüm bu olanaklar sağlanmasına karşın yine de çocuğun ailesi yanında bakımının yapılmasının olanaksız olduğu, çocuğun risk altında bulunduğu durumlarda ailenin bakım ve sorumluluklarını devletin üstlenerek çocuğa en iyi şekilde yaşam alanı sunması amaçlanmıştır. Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çocuğun korunmasına ilişkin en güncel mevzuat olma özelliğine sahiptir.

Genel olarak tarihsel süreçte sosyal destek amacı güderek açılan kurumların süregelen savaşın sonuçları arasında olduğu, yenedünya düzeni kurulurken aslında o düzeni devam ettirecek olan çocukların dünyalarına müdahale edildiği görülmektedir. Devletin süreçte ki amacı her zaman hem içinde bulunduğu şartlar altında toplumun huzurunu ve refahını sağlamak bu amaçla kimsesiz, yoksul ve

yetimlere sahip çıkmak hem de bu çocukların eğitim öğretim sanat bilim ahlak alanlarında da yeterliliklerini sağlayıp geleceğe sağlam temeller atabilmek olmuştur. Bakım ve barınma ihtiyaçlarını giderip sosyal ve kültürel yönden yoksun yetişmelerine fırsat vermemiştir.

Her bir kurum kendisinden önceki kurumun eksiklerini gidererek daha fazla hizmet verebilmek adına açılmıştır.

Sosyal devletin ortaya çıkışı, toplumsal alanda meydana gelen köklü değişimlerle açıklanabilir. Özellikle sanayi devrimi gibi sosyo-ekonomik alanı temelden dönüştüren sosyal olaylar neticesinde en büyük sosyal örgüt olan devletin bu alana müdahalesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu anlamda batı da sosyal devlet ve sosyal hizmetler sosyal sorunlara devletin daha fazla kayıtsız kalamayacağı anlayışından hareketle bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Yani toplumsal dönüşümü de zorunlu hale getirmiştir (Abay ve Ceylan, 2011:19-20).

Yoksullara, kimsesizlere yardım etme, koruma, sahip çıkma işlevini Osmanlı toplumu sanayileşme öncesinde de sınıfsız tebaası içinde vakıflarla yerine getirmekte idi. Sanayileşmeden sonra küreselleşen seküler dünya düzeni kişilerde bireycilik olgusu üzerinden sürdürüldüğünden toplumun geleneksel kültürü kullanma alanı yavaş yavaş etkisini yitirmiştir. Yapılan yardımların sadece sunulma şekli (kişilerden kurumlara) ve boyutu değişiklik göstermiştir. Toplumun iç dinamiklerinin değişen sosyo-ekonomik ve siyasal yapıya uyum sağlamayabilmesi adına giriştiği düzenlemeler bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bakıldığı zaman Türk sosyal hizmetinin toplum yapısının değişim ve dönüşüm gösterdiği, savaşların çoğaldığı, alışılmış düzen ortamının bozulduğu, Osmanlı'nın zayıflama dönemi ile birlikte bir imparatorluk yapısından cumhuriyet rejimine geçişte siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel yapılanmaların eski yeni çatılmasına ayak uydurma sürecinde bile yeni yeni çözümler üreterek farklı sosyal hizmet modelleri geliştirebilme özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler

Çocuğa yapılacak olan yatırımların sağlıklı geri dönüşleri, aile yanında bulunan çocuklara yapıldığı takdirde anlam kazanır ve amacına ulaşmış olur. Bu düşünceden hareketle çocuğun kendi ailesi ortamında korunmasını sağlayabilmek adına koruyucu ve destekleyici bazı tedbirler uygulanır. Bu tedbirler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Korum Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik de belirtildiği üzere, Danışmanlık, Eğitim, Bakım, Sağlık ve Barınma konusunda alınacak olan tedbirlerdir (m.5/1). Danışmanlık, Eğitim ve Sağlık tedbirleri aile yanında sunulurken Bakım ve Barınma tedbirleri ise kurum bakımı altında sunulan tedbirlerdir.

Burada gelişimi olumsuz seyreden çocukların ailesi yanında olan ya da olmayan ayrımı yapılmaksızın sağlıklı bir birey olması amaçlanır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede yetersiz kaldığı ya da iş hayatı ve çalışma koşulları göz önüne alınarak çocuklarının gelişim dönemlerinde gözden kaçırdıkları noktalar üzerinde durulur.

“Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri ve yaşam düzeylerini yükseltebilmeleri açısından en güvenceli yatırım çocuğa yapılan yatırımdır. Çağdaş, demokratik ve sağlıklı bir toplum yaratılmak isteniyor ise çocuğu fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim yönünden bir bütün olarak ele alan ve evrensel değerlerle yetiştiren eğitim hizmetlerine önem verilmelidir. Bu nedenle bir toplumun uygarlık düzeyi o toplumun çocuklarına verdiği değer ve hizmetlerle ölçülür demek yerinde olur.” (Bıyıklı, 1995: 3).

Çocuğun sorumluluğu tabi ki öncelikli olarak anne ve babanın görevlerindedir. Ancak anne ve babanın sorumluluklarını yerine getiremediği yerde toplum ve özellikle de sosyal kurumlar bu sorumluluğu üstlenmektedirler. Korunmaya muhtaç durumda olan çocukların bakımlarının devlet tarafından bir fiil üstlenildiği yatılı kuruluşlar yavaş yavaş aile yanında destek hizmetlerine dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

“Türkiye’deki çocuk koruma sisteminin yavaş yavaş kurum dışına taşındığından, aile ve toplum destekli hizmetlere doğru değiştiğinden söz edilmektedir” (Kaya, 2014: 480). Bunlarla birlikte korunmaya muhtaç çocuklara

sunulabilecek hizmetler aile yanında ve kurum bakımında olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır.

1.2.1. Aile Yanında Bakım Hizmetleri

Toplumsal değişmelerin dışında kalamayan aile karşılaştığı sorunların çözümü konusunda hazırlıksız yakalanabilmekte ve bu durumun olumsuz etkileri altında kalabilmektedirler. Değişen sosyo - kültürel yapıya uyum sağlamanın yanında değişen ekonomik yapıya da uyum sağlama çabası içine girerler.

“Günümüz toplumunda, ailelerin değişikliklere uyum sağlaması, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de giderek daha zor bir hale gelmektedir. Sürekli değişen yaşam koşulları insanın yaşam deneyiminin giderek zenginleşmesini, insanlar arası iletişim ve ilişkinin de yoğunlaşmasını beraberinde getirmektedir” (Telsiz, 2001:338). Her zaman olduğu gibi bu süreçten etkilenen en çok çocuklar olur. Ekonomik yoksunluk içine giren aileler ebeveynlik görevlerini kimi zaman yerine getirememekte ve çocuklar küçük yaşta çalıştırılmak, dilendirilmek veya bakımları sağlanamadığı için terk edilmek gibi korunmaya muhtaç konumuna gelme riskleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

“Bebeğin ilk sosyal davranışı annesine olan bağılıktır. Bağlılık bebeğin anneye yakın olmasını ve ebeveyniyle bebek arasında olumlu ve karşılıklı yardım edici bir ilişkinin kurulmasını sağlar” (Saraç, 2011:3). Bu düşünce ile korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımına alınmadan, aile yanında bakımlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çocuğun gelişimi için ailenin önemi göz önüne alınarak sunulan hizmetler şu şekildedir.

1.2.1.1. Sosyal ekonomik destek hizmetleri

Korunmaya muhtaç çocuklar için yapılan tüm çalışmalar, sunulan hiçbir hizmet modelinin ailenin yerini alamayacağı üzerinedir.

“En iyi kuruluş bakımının çocuğun gelişme ve kendisini gerçekleştirmesine engel bir durumu olmayan en kötü aile bakımından daha iyi olmayacağı gerçeğinden hareketle, çoğunluğun dağılmış da olsa bir ailesi bulunan korunmaya muhtaç

çocukların” (Bölükbaşı, 1997:106) refahı ve yüksek yararı düşünülerek özellikle ekonomik yoksunluk sebebiyle korunmaya muhtaç duruma düşen çocuğun sadece bu nedenle kurum bakımında ailesinden yoksun kalması doğru bulunmamaktadır. Böyle durumlarla karşı karşıya kalan ailelere devlet, maddi yardımla destek olarak çocuğun ailesi yanında yaşamına devam etmesini sağlayan sosyal destek programlarını uygulamaya koymaktadır.

Çiftçi (2009)’nin konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir;

Çocuğun korunması için en son ortaya çıkan fikir; çocuğun mümkün olduğunca kendi ailesi içinde bırakılmasıdır. Daha önce üzerinde durulduğu gibi 19. yy’ın sonuna kadar pek çok çocuk, ailelerinin fakirliği nedeniyle ve fakir bir ailenin çocuğu uygun bir şekilde yetiştiremeyeceği düşüncesiyle ailelerinden alınmıştı. Bir süre sonra modern psikoloji ve psiko-analiz bulgularına göre ve uyumsuz, zor çocuklarla mücadele eden çocuk mahkemeleri ve sosyal kuruluşların gözlemlerine dayanarak, çocukların evlerinde anneleri ve kardeşleriyle birlikte bırakılması önerilmiştir. Anneye yapılacak ekonomik yardım sayesinde annenin çocuğunu bırakması, bir fabrikada, tarlada veya ev işçisi olarak çocuğunu çalışmaya zorlaması yerine çocuğunu büyütmesine imkân vermiştir” (s.55).

Anne baba otoritesi altında sevgi ve merhametle yetişen çocukların toplumsal uyum problemleri yaşamadığı bilinmektedir. Ancak çocuğun aileden uzaklaştıkça hırçınlaştığı, olumsuz duygu ve düşünceler içinde olduğu, suça sürüklenme riskinin arttığı çocukla uğraşanlar tarafından ifade edilmektedir. Özellikle çocuk ailesinden ayrılma sebebinin ekonomik yoksulluk olduğunu öğrendiği zaman anne baba ya karşı da güvensiz yaklaşımlar sergilemektedir. Bir anne babaya sahip olmasına rağmen kurum bakımında kalıyor olmanın çocuğa hissettirdiği olumsuz etkiler de kişilik ve benlik oluşumunda olumsuzluklara sebep olmaktadır.

Kurum bakımı modelinin sakıncaları da göz önünde alınarak sırf ekonomik yoksunluk çektiği için ailesinden mahrum kalan çocukların bu mahrumiyeti yaşamaması için 2828 sayılı kanun gereği hazırlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinin 6.maddesinde de belirtildiği şekilde ailenin ekonomik olarak desteklenerek çocuğun ailesi yanında bakımının sağlanması temel alınmıştır.

Aile yanında sunulan bakım hizmetlerinden olan Sosyal Ekonomik Destek Hizmetleri çocuğun ailesi yanında bakımını, günümüzün değerleriyle yatılı

kuruluşlarda verilen hizmetlerin devlete maliyetinin de altında bir miktar para yardımı ile Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik çerçevesinde günümüzde uygulamaya devam etmektedir.

1.2.1.2. Kreş ve gündüz bakımevleri hizmetleri

Ekonomik sebepler başta olmak üzere, bazı olanaksızlıklar yüzünden çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için kurum bakımı hizmetinden yararlandırmak isteyen ebeveynlerin çocuklarının aile yanında bakımının sağlanması için sunulan hizmetlerden biridir.

2828 sayılı Kanun da yer bulan Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin 50. Maddesinde de belirtildiği üzere, ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları ile ekonomik güçlük içindeki anne veya babası vefat etmiş çocuklar, tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar, engelli ebeveyni olan çocuklar, kadın konukevinde bulunan veya ayrılan kadınların çocukları, ücretsiz olarak kreş ve gündüz bakımevi hizmetlerinden yararlanabilmektedirler.

Kreş hizmetleri özellikle çocukları ile yalnız kalmış kadınların çalışma ihtiyacı sebebiyle çocuklarını kurum bakımına verme taleplerinin önüne geçmiştir.

1.2.1.3. Koruyucu aile hizmetleri

Tüm toplumlar çocukların aileleri ile birlikte sağlıklı bir ortamda yetişmelerini ister. “Bir insanın toplum yaşamında işlevlerini gereğince yerine getirebilmesi, başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi için ancak sağlıklı bir kişilik gelişimi ile olanaklıdır” (SHÇEK Genel Müdürlüğü, ty:7). Kişilik gelişimi hayatın her anında sürse dahi ilk temeller güven, sevgi ve ilgi ile çocukluk zamanlarında atılır ve sonraki dönemler bu sacayağı üzerine inşa edilir. Yani aile, çocuğun kişilik kazanmasında ve sonrasında okul çağına kadar sosyalleşmesine etki eden en önemli kurumdur. Çocuklar bakımlarından sorumlu olan bireylerin görevlerini yerine getirememesi durumunda devlet kurumları devreye girer. Devletin koruması altına alınarak devletin yatılı kuruluşlarında bakım ve barınmaları sağlanır.

Devlet tarafından korunmaya muhtaç çocuklara sunulan tüm hizmetlerde özellikle vurgulanan ve üzerinde durulan nokta hiçbir hizmet modelinin asla ailenin yerini alamayacak olmasıdır. Çünkü çocuğun gelişimi için en uygun ortamın aile ortamı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. “Her çocuk aile içinde ki bireylerin yapıp ettiklerini görerek, onların söylediklerini dinleyerek bunları öğrenir, benimser. Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık ve işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazandığı gibi anlaşmazlık, çekişme, çatışma gibi olumsuz durumları da evde öğrenir” (SHÇEK Genel Müdürlüğü, ty.,7). Aile den uzak anne baba sevgisi, terbiyesi ve otoritesi olmadan, aidiyetlik hissi oluşmadan yetişen çocukların fiziksel, ruhsal ve özellikle de sosyal problemler yaşayabilme riski de artmaktadır. Bu risk altında yetişen çocuklarında sağlıklı bireyler olarak toplumda var olmaları beklenemez. “Bunu önlemenin yolu ise devletin sosyal hizmet anlayışına sahip olarak, ya ailenin dağılmasını önlemek, ya da çocuğun başka bir aileye (koruyucu aile, evlat edinme) verilmesini sağlayarak orada gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlamasını sağlamaktır” (SHÇEK Genel Müdürlüğü, ty:19).

Koruyucu aile modeli öz ailenin tüm destek hizmetleri ile desteklenmesine karşın yine de çocuğunun bakımını gerçekleştiremediği yerde kurum bakımına alternatif olarak sunulan bir hizmet modelidir.

Bir çocuk asla kontrol edemeyeceği sebepler nedeniyle korunmaya muhtaç durumuna düşmüş ise psiko-sosyal gelişiminin sekteye uğramaması için sağlıklı bir aile yanında yaşamının sürdürülmesine koruyucu aile modeli ile imkân sağlanabilir.

Koruyucu aile hizmeti 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’ nun 23.maddesi ile düzenlenmiştir. Kanunda da belirtildiği üzere koruyucu aile çocuğun bakım ve yetiştirilmesini gönüllü olarak yapabileceği gibi Koruyucu Aile Yönetmeliğinde belirlenen şekilde ücret karşılığı da yapabilir.

Burada koruyucu aile hizmet modeli ile hedeflenen çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımı sağlanamayan çocukların öz anne baba yerini tutabilecek bir aile yanında bakımlarının sağlanması ve çocuğun gelişiminin sağlıklı olarak ilerlemesidir. “Aslında her çocuğun en temel hakkı kendi öz ailesinin yanında, anne

babasıyla birlikte, sağlıklı bir ortamda büyümesidir” (Erol ve Şimşek, 2006:5). Ancak bu ortama sahip olamayan çocukların kurum bakımında yetişmelerinden bir aile ortamında yetişmeleri çok daha tercih edilebilir bir durumdur. Bu model koruyucu ve önleyici hizmet modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. “ Bu yolla çocuklar, kuruluş bakımının olumsuz etkilerini yaşamadan bir aile yanında teke tek ilişkiye dayalı sevgi ve güven ortamı içinde yetişmektedir. Koruyucu aile bakımı, çocukların gelişimleri açısından kurum bakımına göre daha sağlıklı ve çağdaş bir yöntem olarak korunmaya muhtaç çocukların bakımında alternatif bir model olması nedeni ile tercih edilmektedir” (Arnaz, 1997:135).

İçağasioğlu, (2001) Koruyucu Aile Hizmetinin Toplum Kalite Yönetimi (TKY) Açısından Değerlendirilmesi adlı çalışmasında koruyucu aileyi, “Koruyucu aile hizmetinde ki amaç, çocuk için karmaşık ve sorunlu olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesini ve normal hayatını devam ettirmesini sağlamaktır” şeklinde tanımlamıştır.

Koruyucu Aile hizmetleri 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği çerçevesinde belirtilen maddeler dâhilinde verilmektedir.

Koruyucu aile hizmetinin devletin kontrolü altında olması büyük önem taşımaktadır. Korunmaya muhtaç konumda ki çocuklar devlet koruması altında buldukları dönemde, kurumların inceleyip uygun gördükleri ailelerin yanına yerleştirilmektedir. Ailelerin belirlenmesinde yapılan incelemelerde ele alınan hususların ilki çocukların maddi manevi olarak sağlıklı bir aile yapısı içinde yetişme imkânlarının olup olmadığıdır. Diğer bir husus ise, ailelerin çocukları siyasi, ideolojik ya da aykırı düşünce yapılarından uzak, ülkemizin kültür yapısı içinde değerlerine uygun şekilde kendi çocuklarını yetiştirdikleri ölçülerde yetiştirmeleri üzerinedir. Öncelik her zaman fiziki bakımın sağlanması üzerinde olsa da zihin yapısı olarak çocukların nasıl yetiştirildiği de önem taşımaktadır.

1.2.1.4. Evlat edinme hizmetleri

Evlat edinme; bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır.(SHÇEK Genel

Müdürlüğü, ty:21). Evlat edinme kan bağı olmadan sosyal ortamda çocuk ile anne ve baba ilişkisi kurulma durumudur.

Bulut (1990) 'un konu hakkında ki görüşleri şu şekildedir;

“Çocuk için içinde yetiştiği ailenin çok önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü aile, çocuğu yetiştiren, topluma hazırlayan bir kurum olarak işlemektedir. Batı ülkelerine kıyasla Türkiye’ de aile, kişi yetişkin haline geldikten sonra bile, kolay kolay terkedilemeyen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle kişi aileden getirdiği özellikleri bazen hayat boyu sürdürmektedir. Durum böyle olunca, toplumu biçimlendiren, geleceğini bir dereceye kadar tayin eden kurum ailedir, denebilir “(s.226).

Evlat edinmenin amacı da bu aile yaşantısından mahrum kalan korunmaya muhtaç çocukların ve çocuk sahibi olamadıkları için aile kurumunu tam anlamıyla yaşama olasılığı bulamayan eşlerin bir araya gelerek bir aile ortamına sahip olmasını sağlamaktır. Korunmaya muhtaç çocuklar aileleri yanında herhangi bir sebeple bakımı yapılamıyor durumda ise devletin denetim ve gözetimi altına alınmakta ve bakımları devlet kontrolünde sağlanmaktadır. “Kimsesiz ve terkedilmiş çocukların kurumlarda bakım ve koruma altında bulundurulması yerine evlat edinme, bebek ve küçük çocukların koruyucu ailelerde bakımlarının tercih edilmesinin çok daha insancıl, çağdaş ve çocuk için en uygun hizmet şekli olduğu düşüncesi bütün dünyada kabul görmektedir” (Erguncu, 1997:126).

Saran (1990)’a göre;

Çocuğun ebeveyn tarafından sevgiyle kabul edilmesi ve ona yeterli ve sıhhatli şefkatin verilmesi çocuğun duygusal dengesini sağlayan önemli bir faktördür” bunun tam tersi “ebeveyn tarafından reddedilme ya da çocuğun kişiliğinin gelişmesinde önemli olan sağlıklı sevgiden mahrumiyet, çocukta emniyetsizlik, aşağılık duygusu ve bazen de isyankâr ve egoist olma gibi duygular geliştirecektir(s.138).

Korunmaya muhtaç çocukların konumları ve karşılaştıkları risk faktörleri düşünülürse psiko-sosyal gelişimlerini olumlu şekilde tamamlayıp bir aile nezdinde sahiplenilmelerinin önemli olduğu anlaşılacaktır.

Evlat edindirme geçmişten günümüze resmi ve gayri resmi olarak yapılmaktadır. Farklı sebeplerle çocuk sahibi olamayan çiftlerin öncelikle anne baba duygusunu yaşamak istemeleri sebebiyle bireysel tercihleri sonucu evlat edinme

talepleri olmaktadır. Bunun dışında sosyal çevrenin baskısı ortaya çıkmaktadır. Çocuğun soyun devamı niteliğinde görülmesi bireylerin anne baba duygusunu yaşamak istemeleri dışında toplumsal olarak kabul görmek adına da talep ettikleri bir durumdur. Aile tanımı yaparken anne baba ve çocuklardan oluşan topluluktur ifadesi kullanılmaktadır. Bireyler çocuk sahibi olmadan aile olamayacaklarını ve sosyal çevre de onaylanmayacaklarını düşünmektedirler. Toplumsal hareketlere baktığımız zamanda bireyleri bu düşüncelere yönlendirenin yine toplum olduğunu bilinmektedir. Toplumumuz da çocuk bir nevi gelecek sigortası olarak görülmektedir. Anne babanın yaşlılığında kendilerine bakacak bir güvencedir. Bireylerin ekonomik olarak işlerini devredebileceği güveneceği ilk öncelikli kişi çocuğudur. Aynı zamanda soyunu devam ettirecek, kültürünü aktaracak neslin devamı niteliğinde görülmektedir.

Evlât edindirme geçmişte siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak evlât edinen ailenin sürekliliği olarak görülmekte ve bu yönüyle teşvik edilmekte idi. Günümüzde ise çocuğun değeri ve konumu göz önüne alınarak, evlât edinmek isteyen ailenin öncelikleri yanında, amaç evlât edinen aile sayısını artırmak değil de aile ortamından yoksun çocukların bir aile ile buluşturulması hedeflenmektedir.

Artık evlât edindirme çocuk sahibi olmak isteyen ebeveyn odaklı değil, evlât edindirilecek çocuğa sunulacak sağlıklı bir aile ortamı göz önüne alınarak çocuk odaklı sunulan bir hizmet haline gelmiştir. Son dönemlerde evlât edinen ailelere bakıldığı zaman ise büyük çoğunluğunda ebeveynlerin önceden de çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Yani sadece anne baba olmadıkları için değil korunmaya muhtaç durumda olan çocuklara sevgi ve şefkatin olduğu bir aile ortamı sunarak geleceklerini umutla kurlmalarını amaçlayan bireyler evlât edinmek isteyen aileleri oluşturmaktadır.

Ülkemizde, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile sadece koruma altına alınan çocukların evlât edinilme işlemleri gerçekleştirilmektedir. Ailesi tarafından terkedilen, ailesi olduğu halde hakkında koruma kararı alınmış, velisi ya da vasisi tarafından evlât edinilmesine izin verilen ailesi olduğu halde çocuğunun bakım ve sorumluluğunu sağlıklı şekilde yerine getiremeyen ebeveynlerin çocukları evlât edindirilir (İnak, 2016). “Evlât edinme

süreci Medeni Kanunla başlamıştır. Türkiye de evlat edinme koşulları 2002 yılında Medeni Kanunda yapılan değişiklikler ile tekrar düzenlenmiştir “(SHÇEK Genel Müdürlüğü, ty.,21). Günümüz de de çocuğun aile yanında bakımının sağlanmasına ilişkin bir hizmet modeli olarak uygulanmaktadır.

1.2.2. Kurum Bakımı Hizmetleri

Herhangi bir sebepten dolayı ailesi yanında bulunamayan “aralarında kan bağı olmayan korunmaya muhtaç durumdaki çocukların/ yetişkinlerin gene kendileriyle kan bağı olmayan görevli, eğitilmiş yetişkinler tarafından bedensel, ruhsal, sosyal sağlıklarının sağlanması ereğine yönelik olarak bir çatı altında topluca bakılmaları” (Tomanbay, 1999: 164) olarak da tanımlanmaktadır. Bireyin ihtiyaçlarının birincil düzeyde karşılanması gereken yerde, aile ortamında karşılanmama halinde bu ihtiyaçların mutlak düzeyde karşılanması gerekliliğinden hareketle, Parrot’a (2002) göre, kurum bakımı; kendi başına hareket edemeyen, başkalarına bağımlı, düşük yaşam standartlarında yaşayan güçsüz, kimsesiz, duyarsızlaşmış ve sosyal dışlanmaya (damgalanmaya) maruz kalmış, korunmaya muhtaç kişilerin sağlık, sosyoekonomik ve psikolojik gereksinimlerinin uzman kişilerce karşılandığı ve onların refah ve mutluluğunu hedef alan sosyal hizmet türüdür (Parrot’tan aktaran Karakoyun, 2014:3).

Hall (1965)’ in ifadelerinde;

Mutlu bir aile, çocuğun sağlıklı iletişim içinde olduğu, kendini güvende hissettiği, kabul edilmiş bir statü ve öneme sahip olma gibi yüksek standartlarda fiziksel bakıma sahip olmaktan da önemli ihtiyaçların karşılandığı bir yapıdır. Suçlulukta yoksunluğun etkisi üzerin yapılan araştırmalarda, aileden ayrılığın, aile tarafından gerçekten ya da hissedilen bir şekilde reddedilmenin, aile içindeki yozlaşmış ilişkilerin, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır. Ailenin çeşitli nedenlerle çocuk yetiştirme sorumluluğunu gerçekleştirmediği durumlarda toplum, çocuklara bakma gibi özel bir sorumluluğa sahiptir (Akt.Çiftci, 2009:53).

Bu sorumluluk toplum tarafından önce gönüllü olarak yerine getirilirken, küreselleşen dünya içerisinde profesyonelliğe ihtiyaç duyulması üzerine kurumsal hale gelmiş ve kurum bakımı hizmetleri doğmuştur.

Çocukların gelişimi ve sağlığı açısından ailenin en iyi ortam olduğu, tüm dünya tarafından kabul edilen bir gerçektir. Ancak bazen çocukların kurumlara emanet edilmeleri gerekebilir. Yaşadıkları deneyim çocuklar için çok sarsıcı olabilir. Bu nedenle, çocuğa ilişkin uygulama, düzenleme ve şartlarda çocuğun haklarının gözetilmesi önemlidir (AÇSHB, 2009). Bu bağlamda kurum bakımı hizmeti devletin koruma altına aldığı çocuklara verilen hizmetlerden olup, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı 0-18 yaş çocukların bakımının sağlandığı yerlerdir.

Tablo'da görüldüğü üzere 2018 yılsonu verilerine göre hizmet verilen korunmaya muhtaç çocuk sayıları belirtilmiştir.

Tablo 1.1. AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü İstatistikler 2018 Yılı Sonu Verileri

YIL:2018 Aralık	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
Çocuk Evleri Sitesi	111	6.383
Çocuk Evleri	1.192	6.199
Çocuk Destek Merkezi	63	1.632
Toplam	1.366	14.214
Çocuğa Yönelik Hizmetler		
Kuruluş Bakımı Altında Bulunan		14.214
Koruma Altına Alınmadan Aile Yanında Destek Verilen		119.537
Aileye Döndürülen Çocuk (2005-2017)		11.485
Toplam Evlat Edindirilen		16.809
Koruyucu Aile Yanında Bakım Sağlanan		6.468
Koruyucu Aile Sayısı		5.289
Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde Ücretsiz Bakılan		2.762

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda bir devlet politikası olarak ele alınan ve uygulanan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sunulan kurum bakımı modelleri

özelliklerine göre yapılarına ve işleyişlerine değinilmeden kurum tanıtımı şeklinde ele alınarak incelenecektir.

1.2.2.1. Çocuk evleri sitesi (sevgi evi)

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik kapsamında işlemleri tamamlanarak koruma altına alınan çocuklar durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilirler. 2012 yılından itibaren Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtlarından yani koğuş sisteminden Sevgi Evi modeline geçilmiştir. Geniş bir kompleks içerisinde bulunan 5 ila 10 kişilik evlerden oluşan duruma göre 0-18 yaş ve 12-18 yaş arası günümüzde hizmet verilen kuruluşlardır. Sevgi evleri sonradan Çocuk Evleri Sitesi (ÇES) adını almıştır.

1.2.2.1.1. Çocuk yuvası

2828 sayılı Kanun ve Çocuk Yuvaları yönetmeliği ile düzenlenen 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşudur.

1.2.2.1.2. Yetiştirme yurtları

2828 sayılı Kanun ve Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmeliğe bağlı olarak, 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir.

1.2.2.2. Çocuk evleri koordinasyon merkezi (ÇEKOM)

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğine göre Çocuk evleri, yuvalar

ve yetiştirme yurtlarının alternatif olarak bakımı altında bulunan çocuklara daha sağlıklı hizmet vermek için tasarlanmış yeni bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüceer bu modeli şu şekilde açıklamıştır;

“Kurum bakımının fiziki şartları ve olanakları göz önünde bulundurulduğunda çocuklar üzerindeki ilginin yoğunlaşması ve sıcak bir aile ortamını yaşamalarına olanak sağlaması açısından yetiştirme yurtları çocuk yuvaları yerine en çok beş kişiden oluşan ve bir apartman dairesinde çocukların normal bir ev ortamı standartlarında yaşayabileceği uygulamaya geçilmiştir” (Yüceer, 2012:36).

Burada ki amaç, çocukların fiziksel olarak da bir aile ortamını görmeleri, evin ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda faal olmaları, gıda ve temizlik maddelerinin temini için pazar ve market alışverişlerini yapmaları, elektrik, su, doğal gaz gibi faturaların ödenmesinde görevlendirmeleri vb. gibi konularda etkin yetişmeleri ve kurumun bakımının olumsuz etkilerinin en aza indirilmesidir.

Yurt ve yuvalarda yetişen çocukların toplum içerisinde dışlanmalarına neden olan etkenlerden biri de tabii ki yetiştikleri mekânlardır.

“Okulda veya iş yaşamında arkadaşlarını davet edeceği bir evinin, yaşamını şekillendirirken kendini ait hissedeceği bir sokağının veya bir mahallesinin olmaması çocuk için olumsuzluktur. Yuva ve yetiştirme yurtlarında yaşanan soğuk, kocaman resmi binaların ürpertisi, hasta olsa bile dinlenmek için yatakhaneinin, acıktığı hâlde bir şeyler atıştırmak için yemekhanenin açılış saatini beklemesi gibi sorunlar çocuk evlerinde yaşanmamaktadır. Ayrıca arkadaşlarını davet edeceği bir evi, top oynayacağı bir mahallesi ve sokağının bulunması yaşadığı yere aidiyet duygusunu geliştirecektir. Bununla birlikte çocuk evinde normal bir ev yaşantısı sürdüren çocuklar korunma kararları kalktığında tek başlarına bir ev tutup yaşayabilecek güven ve cesarete sahip olacaklardır” (Yazıcı, 2012:513).

Bu mekânlarda yetişen bireylerin yurt ortamında yetişenlere nazaran mekânsal anlamda dışlanmaları da azalmış ve normal bir aile çocuğunun sahip olduğu fiziksel imkanlara sahip olarak varlık göstermesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda yaşanan ortam açısından ÇEKOM’lar bireylerin kurum bakımı sonrasında hayata adapte olmalarını kolaylaştırıcı model olarak oluşturulmuştur.

1.2.2.3. Çocuk destek merkezleri (ÇODEM)

Bu kuruluşlar Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM)nin birleştirilmesi ile birlikte,

duygusal, fiziksel ve cinsel istismar mağduru çocukların barınmaları için Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliğinde tanımlandığı şeklinde, suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m.3/1-d).

Devlet koruması altına alınan çocukların kurum bakımına giriş nedenlerinde farklılıklar olduğu bilinmektedir. Önceden sadece yaş gruplarına göre tasnif edilmiş yurtlar ve yuvalar bulunmakta ve yaşı dışında başka bir ayırım gözetilmeksizin herkese aynı kurum da hizmet verilmekteydi. Şiddet görmüş, ihmal ve istismara uğramış, suça sürüklenmiş ve akranlarına göre çok daha fazla olumsuz tecrübesi olan çocukların, anne babası ayrılmış ya da vefat etmiş, ekonomik sebeplerle kurum bakımına girmek zorunda olan çocuklarla aynı ortamda olmasının birçok sakıncası olduğu görülmüştür.

Çocuklar olumsuz tecrübelerini diğer arkadaşları ile paylaşmış, onlara anlatmış ve olumsuz birçok durum normalleşmeye başlamıştır. Özellikle istismara uğramış, çocuk ve ergen gebelerin durumları ise diğer çocukları psikolojik olarak yıpratmaya başlamıştır. Bu tür problemlerin ortadan kalması için çocukların kurum bakımına girmelerine neden olan sebeplere göre ayrılarak durumlarına uygun daha profesyonel ortamlarda bakımlarının sağlanması bir gereklilik haline gelmiştir.

Bunun yanında yabancı uyruklu suça sürüklenen ve suç mağduru olarak geçen ve aynı zamanda Refakatsiz Çocuklar Yönergesinde belirtilen sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuklar (m.4/1-p) da bu alanda ihtisaslaştırılan kuruluş ve ya birimlerde bakımı sağlanır (m.5/1-3) gereğince ÇODEM'lerde bakımları sağlanmaktadır.

1.2.2.3.1. Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi (BSRM)

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği ne göre Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşu (m.4/1-ş) olup KBRM ile birleşerek günümüzde Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) adı altında hizmet vermektedir.

1.2.2.3.2. Koruma bakım ve rehabilitasyon merkezi (KBRM)

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği ne göre Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7 -18 yaş aralığında bulunan kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşu (m.4/1-i) olup BSRM ile birleşerek günümüzde Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) adı altında hizmet vermektedir.

Buraya kadar ele alınan modeller günümüzde korumaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetlerin yürütüldüğü kuruluşlardır. Bu kuruluşlar mevzuatta belirlenen şekliyle kurulmuş ve işleyişleri de kanun ve yönetmelikler çerçevesinde belirlenmiştir. Çocuklara daha iyi hizmet verebilmek, bakım hizmetleri sonunda yaşamlarını sağlıklı şekilde sürdürebilmeleri düşünülerek düzenlenmiştir. İçerik olarak bakıldığı zaman birbirinden farklı modeller olduğu görülmektedir. Ancak bu konu çalışmamız dışında olduğu için ayrıntılı olarak ele alınmamış sadece Türkiye de sunulan hizmetleri tanıtılabilmek amacıyla mevzuat çerçevesinde ele alınmıştır.

1.2.2.4. Kurum bakımı hizmetlerinin avantajları

Kurum bakımı altında bulunmanın olumsuz yanlarının daha çok olduğu bilinmekle birlikte olumlu yanları da bulunmaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda yer alan maddelerde de belirtildiği üzere; kurum bakımında olan çocukların bakım ve koruma altına alınması, eğitimlerinin veya diğer sosyal desteklerinin sağlanması, parasız yatılı ve bursluluk hakkından yararlanmaları, üniversite de KYK lar da ücretsiz kalabilmeleri, kurumda kaldıkları süre boyunca harçlık almaları, meslek edindirme, 3413 sayılı yasa ile işe yerleştirmenin sağlanması ve evlenen kız çocuklarına çeyiz yardımının yapılması da olumlu özellikler arasında sayılabilir.

Aile yanında yetişen bireylere nazaran kurum bakımında yetişen bireylerin devlet tarafından verilmiş ekonomik haklarının fazla olduğu görülmektedir. Aile yanında yetişen bireyin tüm ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanmakta ve eğitiminden evliliğine iş hayatına kadar yaşayabilecekleri zorluklar aile bütünlüğü içinde dayanışma ile çözümlenmektedir. Kurum bakımında yetişen bireylerin reşit olduktan sonra kurumdan ayrıldığı ve yaşanabilecek olumsuzluklarda yalnız oldukları bilindiğinden ekonomik yönden desteklenerek bir nebze de olsa eksikliklerin giderilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca kurum bakımında yetişen bireylerin ekonomik sıkıntı içerisinde olduğu zaman para bulabilmek için suça sürüklenme risklerinin de fazla olduğu bilinmektedir.

Bu hizmetlerle birlikte bireyler, manevi eksikliklerinin yanında maddi problemler yaşamadan bir başkasına muhtaç olmadan sosyal güvence sahibi olarak hayatını idame ettirebilecek şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

1.2.2.5. Kurum bakımı hizmetlerinin dezavantajları

Aile anne baba ve çocuklarla hayat bulan, aynı evin içerisinde birlikte yaşamaları ile anlamlı hale gelen bir olgudur. Çocuklar önce duygusal bağlılık geliştirdikleri anne ve babalarını daha sonra mekânsal olarak aidiyet duydukları evlerini, yuvalarını kaybederek korunmaya muhtaç hale gelirler. Bu noktada da yukarıda da anlatıldığı gibi devletin kurumları devreye girerek çocuğun korunma ve bakım ihtiyaçlarını karşılar. Çocuğun

kimsesiz olarak ortada kalmaması adına devlet kurumlarında bakımının sağlanmasının önemi büyüktür. Ancak aile ortamından uzak olmanın sonucunda yaşanan sorunların yanı sıra kurum bakımı hizmetlerinin sunulmasında yaşanan problemler de bireylerin gelişiminde oldukça etkilidir. Bıyıklı (1995) şöyle açıklamıştır;

“Kurum bakımı, teke tek ilişki ve duygusal etkileşimden uzak bir bakım türüdür. Çoğunlukla fizyolojik gereksinmelere cevap verebilmektedir. Oysa sağlıklı bir gelişim ve davranış temelinde duygusal gelişim yatar. Bugün duygusal hayatın zihinsel ve fiziksel hayattan önce geliştiği ve tüm gelişimin kaynağını oluşturduğu bilinmektedir “ (Bıyıklı, 1995: 3-4).

Kurum bakımı hizmetinden yararlanmış bireylerinde duygusal yetersizlikleri yaşam kalitelerini düşürmekte ve hayatına yön verme konusunda eksikliklere sebep olmaktadır.

Bowlby (1980)’e göre; Bireyin kişiliğinin temelleri aile içinde atılır. Eğer çocuk ailesinden destek, koruma, ilgi, şefkat görürse ve ailesi ile yaşadığı deneyimler olumlu ise, pozitif bir ego geliştirir ve kendisi ile ilgili duygulan olumlu olur. Ancak çocuk böyle bir aile ortamından yoksun büyürse kendisinin sevilmediğini, istenmediğini düşünür, kendisi ile ilgili düşünceleri ise olumsuz olur (Bowlby’den aktaran Akman ve Üstün, 2002:229). Bu olumsuz düşüncelere sahip çocuk da kendisini sevmediği, saygı duymadığı için yaşantısında kural tanımaz ve disiplinden uzak bir çizgi çizer. Her şeyin sorumlusu olarak kendisini görür ve gerçekleştirdiği her eylemde bir hesaplaşma içine girerek kendisi dâhil etrafında ki herkese olumsuz etkiler bırakır ancak burada yine en çok yarayı kendisi alır.

“Normal bir duygusal sorun, herkesin karşılaşmayı bekleyebileceği küçük bir duygusal krizden doğar. Bu tür sorunların gerektiği şekilde ele alınarak, çözümlenmesi kişiyi güçlendirir. Ama yanlış bir şekilde çözümlendiğinde normal sorun anormal bir soruna dönüşecektir” (Salk, 1993: 12). Bireylere kurum bakımında sağlanan hizmetlerin sunumu bu noktada büyük önem taşımaktadır. Bilinçsiz ve çocuk doğasından anlamayan personelin kurumlarda çalıştırılması, kalabalıktan dolayı çocuklara yeterli zaman ayrılamaması, çocukların hatalarının topluluk da akranları arasında söylenmesi gibi bir sürü davranış, psikolojik olarak çocukları derinden etkilemektedir. Koğuş tipi yurt ortamları göz önüne alındığında sunulan

hizmetin kalitesi açısından fiziksel imkânların getirilerinin çocuk gelişimi için sağlıklı olmadıkları anlaşılmaktadır.

Psikiyatr Sefa Saygılı ve Pedagog Ali Çankırılı, müşterek araştırmalarında doğumu takip eden özellikle ilk yılda çocuğun ruh sağlığının temelini atılması sebebiyle bu dönemde çocukta anne ilgisi, sevgisi ve şefkatinde ki eksikliğin ömür boyu doldurulamayacağını, hiçbir zaman yeniden kazanılamayacağını ve telafi edilemeyeceğini, bu mahrumiyetin ilerleyen yıllarda birçok ruhsal hastalığı beraberinde getireceğini tespit etmişlerdir (Saygılı ve Çankırılı (1998)' dan akt. Köse, 2014:190–191).

En baştan aile ile etkileşiminden mahrum kalan çocuklar duygusal yetersizlikleri sebebiyle maddi olarak çok daha fazla imkânların olduğu ortamlar ile desteklenmeye çalışsalar da ailesiz geçirmiş oldukları kritik dönemlerin eksikliklerinin giderilemeyeceği görülmüştür.

Sloutsky (1997) kurumlardaki olası bilişsel yoksunlukları tarif etmiştir. Ona göre kurum bakımı altında yaşayan çocuklara kıyasla aileleriyle ev ortamında yaşamlarını sürdüren çocukların hem ev içinde hem de ev dışında birçok farklı nesneyi görme ve onları birebir keşfetme imkânına daha fazla sahip oldukları söylenebilir. Oysa kurumda yaşayan çocuklara personel sayısındaki yetersizlik ve kendilerine zarar verme ihtimalleri yüzünden böyle bir imkan verilemeyebilir. Özellikle gelişimin ilk aşamalarında çocukların keşiflerinin, oyunlarının, sosyal aktivitelerinin kısıtlanması veya katı sınırlar içinde tutularak çok sıkı kontrol edilmesi gelişme ve öğrenme için çok önemli olan bilişsel aktivitelerin de şüphesiz engellenmesi anlamına gelmektedir.” (Akt.Karakoyun, 2014: 6).

Kurumda bakımları sağlanan çocuklar her ne kadar koruma altında olsa ve devletin çocuğu olarak adlandırılrsa da hepsinin birer emanet olduğu bakış açısı mevcuttur. Anne babası yanında ki çocuğun tehlike durumu ile karşı karşıya kalması halinde dahi sorumluluğu anne babadadır. Ancak devlet koruması altındaki çocuğun ev kazaları, trafik kazaları, çevresel faktörler vb gibi tehlike ile karşı karşıya kalma durumunda anne baba gibi bağımsızca sorumluluk alınmaması ve görevli personelin resmi kurumlara (idare başta olmak üzere hastane, emniyet vs gibi) ifade vermesi söz konusu olduğundan çocuklar her zaman sıkı kontrol altında tutulmak zorunda kalırlar. Bu da çocukların sürekli kontrol ve denetim altında olmasını gerektirir. Bu gereklilik kurum bakımı sürecinin başlamasından sonlanmasına karar sürdüğü için

çocuklarda kısıtlanma, güvensizlik ve kendini yetiştirme konularında yetersiz kalma duygularıyla bilişsel ve duygusal gelişimlerinde geriliğe sebep olmaktadır.

Annesiyle yeteri kadar zaman geçiremeyen çocuk sıkıntı içinde büyümektedir. Sevgi ve güven duygusu yaşanarak öğrenilmekte ancak çocuk anne ile bu duyguları yaşayamadığı zaman ruh sağlığı olumsuz olarak etkilenmektedir. Anne kucağından aile ocağından uzakta büyüyen çocukların ruh sağlığının ağır yaralar almış olacağı, şahsiyet kazanamayacağı da bilimsel olarak ispat edilmiş durumdadır (Saygılı ve Çankırılı, 1998:15). Üstün (2008), Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları adlı yüksek lisans tezinde kurum bakımının bireyde bıraktığı olumsuzlukların kendi çocuklarını da etkilediği üzerinde durmuştur. Buradan da anlaşıldığı gibi, kişinin kendi yaşantısındaki olumlu ve olumsuz kazanımları onunla etkileşim halinde bulunan herkesi etkilemektedir.

“Anne sevgisinden yoksun kalan çocuğun sağlıklı kişilik geliştirebilmesi için çocuğun sevdiği birine bağlanması ve gereken doyumu sağlaması gerekir. Bu nedenle yetişkinlerin tutum ve davranışlarıyla, özellikle cinsiyetlerine uygun toplumsal rollerin uygulanışında olumlu model olmaları gerekmektedir.” (Dizman ve Gürsoy 2005:445).

Anneden sevgi ve güveni almayan çocuk merhamet ve şefkat duygusundan da mahrum kalmaktadır. Kurum bakımında çocuklarla ilgilenen, duygusal bağ kurmaya çalışan ve günümüz bakım modelleri ile çocuğa sevgi ortamı oluşturmayı amaçlayan bakıcı personel olsa dahi, onların çocuklara vermeye çalıştığı tüm olumlu duygular adeta çocukların duvarlarına çarpıp dönmektedir. “Çünkü sadece annenin yapabileceği ve bir başka varlıkta bulunmayan anne şefkatinin çocuğa transfer edilmesi, annenin çocuğuna ve insanlığa yapacağı en değerli katkıdır” (Köse, 2014:392). Anneden alması gereken sevgiyi bakıcı personelin ilgisine rağmen anne sevgisi gibi benimseyemeyen çocuklar merhamet ve şefkat duygusunu da oturtamamakta ve yurt ortamında birlikte oldukları arkadaşlarına karşı da kişilik olarak daha bencil tavırlar sergilemektedirler.

“Çocukların merhametli oluşunun önündeki en önemli engellerden birisi de rekabet ortamı içinde yetişmeleridir. Bu durum onların hayatları boyunca herkesi devre dışı bırakılması gereken birer rakip olarak görmelerine yol açmaktadır” (Köse,

2014:202). Çünkü sayıca fazla olan akran gurubu içinde yaşamakta ve tüm özel alanlarını akranları ile paylaşmaktadır. Ama bu paylaşım aile ortamındaki paylaşım gibi olmamakta ve bireyde sahip olamazsa tamamen kaybedeceği endişesi oluşturmaktadır.

Ailesi yanında yaşayan çocuklar sevgi merhamet duygularıyla yetişmesinin yanında onu ilerleyen zamanlara hayata hazırlayacak sayısız tecrübeler kazanmaktadır. Kurum bakımında yetişen çocuklar aile ortamından uzakta büyüdüleri için toplumun kültürünü kendi aileleri içinde değil yurttan kurdukları yapay aile ortamında öğrenmektedirler. Ancak anne baba ve çocuklardan oluşan ve toplumu hem etkileyen hem de toplumdan etkilenen aile yapısının dışında kalmanın etkilerini daha çok toplumla iç içe geçtikleri, iletişimi birebir kurdukları zaman görmektedirler. Düşük benlik saygısı, güvensizlik, yüksek suç oranı, iletişimsizlik, iş yaşamına uyumsuzluk, para yönetimi ve toplumun ferdi olma gibi konularda ki başarısızlıklarının altında yatan en büyük sebep aile yaşamına dâhil olamamalarıdır.

Bu bölümde yapılan literatür taraması ile çocuğun korunması himaye edilmesi Osmanlıdan günümüze sunulan hizmetlerde ki değişimler ele alınmıştır. Çocuğun korunması koşulsuz şartsız tüm dünya da kabul görmüş bir olgudur. Bunun yanında Osmanlıdan miras kalan kültürel bir değerdir. Osmanlı da öksüz ve yetimlerin bakımı vakıflar başta olmak üzere ile gönüllük esasına dayalı olarak yapılırdı. Savaş ve göçler ile birlikte toplum yapısında meydana gelen değişiklikler üzerine profesyonel şekilde devlet kontrolüne alınmıştır.

Kurumlar toplumda meydana gelen problemler üzerine halkın istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için değişir. Değişim süreci tamamlandığında ise dönüşüm başlamış olur. Toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen kurumların kapandığı ya da değiştiği görülmektedir.

Korunmaya muhtaç çocuk tanımının ve bu amaca hizmet eden kurumların değişen şartlar sonucu uğradığı dönüşümler anlatılmıştır. Devlet eli ile gerçekleştirilen dönüşümde temel nokta her zaman himaye edilmesi gereken çocuk olmuştur. Kurumlar, kanunlar, hizmet modelleri çocuğun yüksek yararı düşünülerek toplumsal bağlamda ele alınmıştır. Osmanlı toplum yapısı temel alınarak tarihsel

süreç incelendiği zaman çocuğa bakışın ve hizmetlerin değişiminin toplum dinamiklerinin değişimine bağlı olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Bu bölümde araştırmamızın temelini oluşturacak olan konular genel olarak ele alınmış, süreç tarihsel yönüyle incelenmiştir. Ülkemizde korunmaya muhtaç çocuk adına yapılan çalışmalar, bu alanda hizmet sunan kurumlar ve bu kurumların dönemler arasında ki değişimleri üzerinde durulmuştur. Bu bölüm çalışmamızın amacına ulaşabilmek için katılımcılarımız ile yapılan görüşmelerin sağlam temeller üzerine oturması açısından önem taşımaktadır.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın konusu Kurum Bakımı Hizmetlerinden Yararlanan Bireylerin Entegrasyonu: Konya Örneği olup, amacı ise kurum bakım hizmeti alan bireylerin, özellikle hizmet süreleri sonlandıktan sonra sosyal çevre ile olan uyumları ve süreç içerisinde yaşadıkları problemlerin nedenleri ve çözümleri üzerinedir. Bu sebeple araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır.

Çünkü amaç değişkenlerin ölçülmesinden çok incelenmesidir. Gürsakağ'a (2001) göre, nitel araştırma, ilişkilerin anlamını ve türünü keşfetmek için gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanır ve araştırmaya katılanların çevresini nasıl anlamlandırdıkları, bu anlamın onların çevrelerini ve davranışlarını nasıl etkilediği incelenebilir (Gürsakağ,119-121).

Çalışmamızda kurum bakım hizmeti alan bireylerin, hizmet süreleri sonlandıktan sonra sosyal çevre ve ile olan uyumları amaçlandığından sayısal verilerle anlamlandırılacak sınırlı sonuçlara ulaşmak yerine, her bireyin yaşamında kendisine özel olan olayların neden ve sonuçlarını öğrenmek, anlamlandırmak ve yorumlayabilmek adına nitel yöntemin kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Nitel araştırmalar toplumsal olgular arasındaki nedensellik ilişkilerini ortaya koymaya çalışan “ne, nerede, ne kadar” gibi açıklamaya yönelik sorulara yanıt arayan nicel araştırmaların aksine toplumsal olgulara ilişkin derin bir anlayışa ulaşmayı amaçlayan ve “neden, nasıl” gibi anlamaya yönelik sorular soran araştırmalardır (Şavran, 2012: 69).

Bireylerin kurum bakımı sonrası yaşamlarının öncekinden ne denli farklı olduğunun tespit edilmesi bireysel yaşamışlıklar sebebiyle özel ve birbirinden farklıdır. Bu farklar bireylerin yaşamlarından verdikleri kesitler ile bilinmekte ve

yorumlanabilmektedir. Olayların şekilsel bütünlüğünden ziyade içeriklerinin çalışmamızın amacına ulaşmasını sağlayacağından bize bu verileri elde etmemizi sağlayacak olan nitel yöntem başvurulmuştur.

Yani insan davranışları ve deneyimleri ancak nitel araştırma ile sağlıklı çözümlenebilir. Çalışmamızda kurum bakımından çıkan bireylerin entegrasyonu üzerinde duracağımız için “sosyal olguları yaşanan ve buldukları çevre içinde incelemeyi, araştırmayı ve anlamayı amaçlayan” (Demir, 2011:275) bize daha derinlemesine ve sağlıklı veriler sunacağı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamı Konya da kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış bireylerin kurum bakımına giriş süreçleri ve özellikle kurum bakımı sonrasında ki yaşamları ile ilgilidir. Çalışmanın başında Osmanlıdan günümüze öksüz ve yetimlerin himaye edilmesi, korunmaya muhtaç çocuk olgusu, korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler üzerinde durulmuş, bu hizmetlerin ayrıntılarına kurum bakımlarının günümüzdeki başta fiziki problemleri olmak üzere işleyişle ilgili sıkıntılara ve resmi prosedürlere yer verilmemiştir.

Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireyler üzerine yapılan çalışmalar bulunmakla birlikte Konya özelinde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin uyumları ele alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine başvurulmuştur.

Araştırmamızın konusu ile bağlantılı olarak bireylerin psikolojik durumları ile toplum içerisinde birebir varlık gösterdikleri ve yaşantılarındaki olumlu – olumsuz her durumu kendileri tecrübe ettikleri için bu tekniğin veri elde etmede daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülmüştür.

- Bireylerin kuruma kaç yaşında ve ne şekilde girdiği
- Kurum bakımında ne kadar süre kaldığı
- Kurum bakımında olumlu – olumsuz edindiği tecrübeler
- Kurum bakımından çıkış süreci
- Topluma adaptasyon
- Yeni düzen kurma çabaları bizim öncelikli hedeflerimiz olmuştur.

Araştırmamızın amacına uygun olarak çalışmamızda yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan şuan Konya da ikamet eden farklı meslek guruplarından ve farklı yaşlardan oluşan 10 u bayan 10 u erkek olmak üzere 20 katılımcımızla yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Cinsiyet farklılığı olmaması ve çalışmamızın sağlıklı yorumlanabilmesi adına bay bayan sayıları eşit olarak ele alınmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireylerin, kurum bakımı hizmetleri sonlandıktan sonra yaftalanma korkusu ile toplum içerisinde tespit edilmeleri zor olabilmektedir. Bu kapsamda kurum bakımından ayrılanlar tarafından kurulan ‘yetiştirme yurtlarından ayrılanları koruma dernekleri’ aracılığı ile kurum bakımı hizmeti almış bireylere ulaşma ihtimali daha yüksektir.

Ağustos 2016- Mayıs 2017 tarihleri arasında Konya Mevlana Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde görev yapmış olmam sebebiyle çalıştığım kurumda kurum bakımı geçmişi olan memurlar, kurum bakımından çıkma sürecini takip ettiğim gençler, yine kurum bakımı geçmişi olan bireylerin kuruma yaptığı ziyaretler sırasında iletişim kurduğum bireyler ve Konya Yetiştirme Yurtlarından Ayrılanlar, Eğitim, Kültür, Yardım ve Dayanışma Derneği (KONYURTAYDER)⁴ üyelerinden Konya’da ya da başka bir ilde geçmişinde kurum bakımı hizmetinden faydalanmış

---

⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: www.konyurtayder.org

olsa bile ilimizde ikamet eden gönüllülerden 10 u bayan 10 u erkek olmak üzere 20 kişi araştırmamızın katılımcılarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılarımızın çalışmamızın doğru veriler sunabilmesi için çeşitli yaş, ve meslek gruplarından, resmi kurumlarda idareci pozisyonunda olanlardan, hizmetli sınıfında bulunanlara ve özelde çalışma imkanı bulanlara kadar farklı meslek grubundan seçilmelerine özen gösterilmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında çalışmamızı özgün kılan diğer bir husus da, çalışmamızın konu alanının sahasında bulunuyor olmasıdır. Katılımcılarımız kendilerine yabancı görmedikleri ve kurum bakımı süreci içerisinde yer aldığını bildikleri için yaşantılarını aktarırken bilgi paylaşımında son derece samimi davranmışlardır.

13.03.2019-08.04.2019 tarihleri arasında katılımcılarımızın uygun gördükleri zaman ve mekânda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerimiz sırasında katılımcılarımızın kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri adına ses kaydı alınmamış not tutulmuştur. Görüşmeye başlamadan önce bu durum katılımcılarımıza belirtilmiş, çalışmamızda isimlerine yer verilmeyeceği gizli tutulacağı bilgisi de aktarılmıştır.

2.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma da ulaşılan verileri olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamak için araştırmanın değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde bireyler ile yapılan görüşmeler elde edildiği şekilde çok fazla anlam değişikliğine gidilmeden alıntılar şeklinde aktarılır.

Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşünceleri bireylerden elde edildiği gibi aktarılır.

Betimsel analiz;

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,

- Bulguların yorumlanması gibi dört aşamadan oluşur (Altunışık vd (2010) s:322).

Nitel araştırmaların analizi zor ve karmaşık bir süreçtir. Betimsel analiz de elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır.

Betimsel analizin, araştırmacılar için çalışmak istedikleri farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk, vd. 2008). Katılımcılarımız ile yapılan görüşmelerin verileri, görüşme formunu oluşturan soruların temel konular şeklinde başlıklandırılması ile kendi içinde anlam bütünlüğünü sağlayacak şekilde oluşturulan çerçeve içinde ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmamızın değişkenlerini cinsiyet, bireylerin kurum bakımına girme yaşı, nedeni, kurum bakımı önce ve sonrasında ki eğitim durumları, bakım sürecinde yaşananlar, kurum bakımına uyum süreçleri ve kurum bakımı sonrasında evlilik ve aile hayatı, çalışma hayatı ve sosyal çevre ile olan uyumları oluşturmuştur. Katılımcılarımız ile yapılan görüşmeler aktarılırken soru bütünlüğüne göre gruplandırmalar yapılmış ve alt başlıklarda konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca görüşme sonucu elde ettiğimiz verileri çalışmaya aktarırken de kişilerin isimleri gizli tutulmuş, karışık bir sıralamaya yapılarak numaralandırma sistemi ile verilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Demografik Bilgiler

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu başlık altında katılımcılarımızın yaş, cinsiyet, medeni durum vb. gibi demografik özelliklerini içeren bilgilerine yer verilmiştir.

Çalışmamız kapsamında görüşmeye katılarak katkıda bulunan katılımcılarımız 10 kadın 10 erkek olmak üzere toplam 20 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılarımızla ilgili genel bir profil oluşabilmesi adına yaşları, medeni hal ve iş sahibi olma durumları, çalışanların kamu ve özel sektör dağılımlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Yaş ve Medeni Hal ve Çalışma Durumları Dağılımı

Yaş	18–25 yaş arası	11
	30–40 yaş arası	6
	40 yaş ve üzeri	3
Medeni Durum	Bekâr	10
	Evli	8
	Boşanmış	1
	Evli Ancak Başka Bir Birlikteliği Bulunan	1
Çalışma Durumu	Çalışıyor (Kamu)	10
	Çalışıyor (Özel Sektör)	6
	Çalışmıyor (Ev Hanımı)	2
	Çalışmıyor	2

Katılımcılarımızın eğitim durumları kurum bakımı sürecinin eğitime olan etkisini tespit edebilmek adına, kurum bakımı öncesi, kurum bakımı ayrılış süreci ve şuan ki eğitim durumları olmak üzere üç başlık altında incelenmiş ve Tablo 3.1. de gösterilmiştir.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığı zaman kurum bakımı süreci sonunda eğitim düzeylerine bakılmaksızın iş sahibi olabilme imkânları bulunmasından dolayı, birçoğunun eğitimlerini tamamlama ya da akademik olarak bir üst eğitim kurumuna devam etme yerine mevcut durumlarını korudukları görülmüştür. Katılımcıların kurum bakımı sürecinde ki eğitim durumları ile iş hayatına atılma arasında ki ilişki ve çalışma hayatına uyumları aşağı da çalışma hayatı başlığı altında incelenecektir.

3.1.2. Aile İlişkisi

Katılımcılarımızın ebeveynlerinin hayatta olup olmama durumları incelendiğinde anne baba ikisinin de vefat ettiği, ya da anne babasından birinin vefat ettiği katılımcı sayımızın az olduğu, büyük çoğunluğun anne baba ikisinin de hayatta olduğu görülmüştür.

Katılımcıların kardeş sayıları anne baba bir olan ve anne ya da baba bir olan olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır. Anne babası bir olup tek çocuk olan katılımcılarımız azınlığı oluşturmaktadır. 3 ve üzeri kardeş sayısına sahip olan katılımcılarımızın da çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Anne ya da baba bir olan kardeş sayılarına baktığımız zaman ise 1-3 arası kardeş sayısına sahip olanların 3 ve üzeri kardeş sayısı olanlardan fazla olduğu ve katılımcılarımız içinde anne ya da baba bir olan (üvey kardeş) sayılarını bilmeyenlerin de olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun anne ya da baba bir olan kardeşleri ile görüşmedikleri azınlıkta kalan kısmın ise çok nadir olarak görüştikleri de öğrenilmiştir.

Ebeveynlerin hayatta olma durumları ile anne baba bir ve ayrı olmak üzere kardeş sayılarına baktığımız zaman katılımcıların ailelerinin tamamına yakınının

parçalanmış aile yapısına sahip olduğu ve anne ya da babalarının başka birlikteliklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızın ilerleyen kısımlarında da ele alınacağı üzere katılımcılarımızın anne babalarına karşı öfke duyma ve onları suçlama yönündeki eğilimlerinin diğer kardeşlerden kaynaklı olduğu da anlaşılabilir. Bazı katılımcılarımızın konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“(G9)...Çok kızdım. Annemin 3 çocuğu var şimdi onlara bakıyorsun sahip çıkıyorsun bize neden sahip çıkmadın dedim.”

“(G12)...Bir de bakıyorum şuan ki evliliğinden çocukları var arada görüşürüz mesela hepimiz bir araya geldiğimiz zaman ayrımcılık yapar aramızda sanki biz onun çocukları değiliz gibi gerçi bizi çok sevse zaten bırakmazdı dimi benim ki de soru, onlara sahip çıktığı gibi çıkardı ama nerde?”

“(G20)...Bize bakmamış terk etmiş gitmiş ama evli şimdi çocukları var ama onları terk edip gitmiyor sahip çıkıyor peki bizim ne eksikimiz vardı da bakmadı bize bıraktı bizi.”

Katılımcılarımızın ebeveyn kardeş ilişkileri bağlamında şuan kimlerle ve nerede yaşadıkları incelendiğinde kardeşleri ile birlikte yaşayanlar ile düzenli olarak kalacak bir yeri olmayanların sayısının birbirine yakın olduğu, öğrenci evinde kalma ve yalnız yaşama sayısının az olduğu ve genel olarak çoğunluğunda eşi ve çocukları ile yani kendi kurduğu çekirdek ailesi ile yaşadıkları görülmüştür.

Bu veriler doğrultusunda katılımcıların ebeveynleri hayatta olmayanların ya da ebeveynleri ile iletişimleri bulunmayanların evlilik birliktelikleri kurmadıkları takdirde kardeşleri ile birlikte kalmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu kişilerin aile bağlarını koparmama isteklerinin olduğu bilinmektedir. Düzenli olarak kalacak yeri olmayanların ise sadece ebeveynleri ile değil kardeşleri ile de iletişimlerinin kopuk olduğu anlaşılmıştır. Geçmişe dair yaşanmışlıkları bulunmadığı için birleşme bir arada bulunma gibi isteklerinin olmadığı tespit edilmiştir. Yani kardeşleri ile görüşme durumları göz önüne alındığında kardeşleri ile görüşmek isteyenlerin samimi şekilde bağlarını korudukları, görüşmek istemeyenlerin de ilişkileri direk

kestikleri ara sıra görüşürüz, bazen görüşürüz gibi zaman aralıkları koymadıkları görülmüştür.

Katılımcıların aile dışından akraba (amca, dayı, hala, yenge, dede vs) ile ilişkilerinin de zayıf olduğu, azınlıkta kalan bir kısmın genellikle tek bir akraba ile iletişimini sürdürdüğü, tüm akrabaları ile görüşenlerin sayısının da az olduğu görülmüştür.

Bunlara sebep olarak kurum bakımında buldukları için kendilerine sahip çıkılmadığını düşünme, aranıp sorulmama, akrabalar ile paylaşımların bulunmaması gibi nedenlerle kurum bakımı hizmeti sonlandığı zaman iletişim kurmaktan kaçındıkları yorumuna ulaşabiliriz.

Katılımcılarımızın çoğunun henüz çocuk sahibi olmadığı görülmüştür. Konuya dair ayrıntılı bilgiye eş seçimi, evlilik ve aileye bakış başlığı altında yer verilecektir.

3.2. Kurum Bakımı Süreci

3.2.1. Kurum Bakımı Öncesi Aile Yaşantısı ve Kuruma Giriş Süreci

Kurum bakımı sürecine dair bu ve bundan sonra ki sorular, çalışmamızın asıl amacını oluşturan, kurum bakımı hizmeti sonlandıktan sonra bireylerin topluma nasıl uyum sağladıklarının incelenmesi üzerine olduğundan bu süreci anlayabilmek için kurum bakımı hizmetinin başladığı andan itibaren katılımcıların süreç sonuna kadar ki yaşantılarını anlamak adına önem arz etmektedir.

3.2.1.1. Kurum bakımına girmeden önce kimlerle yaşadığı ve koruma altına alınma tarihleri

Kurum bakımına girmeden önce katılımcılarımızın azınlıkta olan kısmının Tek Ebeveyn (Anne veya Baba dan biri) ile birlikte yaşadığı, Akrabalar (Dede, Dayı, Amca, Babaanne vb.) yanında yaşayanların sayısının da büyük çoğunluğu oluşturan Anne Baba - Kardeşler ile birlikte yaşayanların sayısına yakın olduğu görülmüştür.

Kurum bakımına girmeden önce ailesi anne-baba ve kardeşleri ile birlikte yaşayanların ailelerinin parçalanması sonucu kurum bakımına girdiği görülmektedir. Bu konu ile ilgili yorumlara ilerleyen başlıklar altında daha ayrıntılı değinilecektir.

Katılımcıların kurum bakımına alınma tarihleri, kurum bakımında buldukları dönemler arasında ki farklılıkları, yıllar içerisinde ki değişiklikleri görme imkânı sağlayarak karşılaştırma fırsatı vermektedir. Katılımcılarımızın kurum bakımına girdikleri tarihler ise 1966-2015 arası değişkenlik göstermektedir.

Katılımcıların koruma altına alınarak kurum bakımına yerleştikleri tarihler incelendiğinde, yarısının 2000 li yıllar ve sonrasında yarısının da 2000’li yıllar öncesinde kurum bakımına yerleştiği görülmüştür. Çalışmamızın doğru verilere ulaşarak sağlıklı sonuçlar vermesi amaçlandığından önceden planlanmamasına rağmen katılımcılarımızın kurum bakımına yerleşme tarihlerinin 2000’li yıllar öncesi ve sonrasına eşit şekilde dağılım göstermesi de gerek kurumsal kapasite ve yıllar içinde ortaya çıkan yeni düzenlemeler gerekse bireylerin kurumdaki yaşanmışlıkları, beklenti ve tahlilleri açısından mukayeseli analitik bir çözümleme yapabilme imkânı sunması açısından önem taşımaktadır. Bu alana dair yorumlara ilerde yer verilecektir.

3.2.2. Kurum Bakımına Yerleşme Süreci

3.2.2.1. Kurum bakımına yerleştirilme nedenleri

Katılımcılarımızın kurum bakımına geliş nedenleri genel anlamıyla aile bütünlüğünün bozulması olarak tanımlanabilirken, bu bütünlüğün bozulmasına sebep olan etmenler ve özel sebepler aynı zamanda katılımcıların kuruma geliş nedenlerini de belirlemiştir.

Katılımcılarımızın kurum bakımına yerleştirilme nedeninin büyük çoğunluğunun, boşanma ve terk etme olduğu onu sırasıyla, babanın vefatı, yoksulluk, annenin vefatı ve en son olarak da her iki ebeveynin de vefatı takip etmektedir. Katılımcıların kurum bakımına kim tarafından yerleştirildiği aynı zamanda kurum bakımına yerleşme nedenlerine de açıklık getirmektedir.

3.2.2.2. Kurum bakımına yerleştirenler

Katılımcılarımızı kurum bakımına yerleştirmek için kimlerin getirdiğine bakıldığı zaman, baba tarafından getirilenler ile kolluk kuvveti (polis, jandarma) marifeti ile getirilenlerin sayısının eşit olduğu, geriye kalan kısmında akrabalar (dede, dayı, amca vs.) aracılığı ile kuruma yerleştirildiği görülmüştür. Babası tarafından kurum bakımına yerleştirilenlerin çoğunun annelerin vefatı veya evden ayrılması sonucu babanın tek başına çocuklarının bakım ve sorumluluğunu yerine getirememesi, ya da yeni bir evlilik kurduğu takdir de ikinci eşin çocukları istememesi şeklinde olduğu aşağıdaki verilerden anlaşılmaktadır.

“(G2) ...o zamanlar boşanan kadına çok iyi gözle bakmazlarmış. O yüzden dedem anneme sen gelirsen yalnız gel çocuklarını getirme demiş. Annemde bizi bırakıp gitmiş, babam bakamamış bu yüzden üç kardeş bizi kurum bakımına vermiş.”

“(G3) ... Annem babam boşanmış. Annem ailesinin yanına dönmüş. Biz babamla kalmışız abim 4 yaşında, ben 3 yaşında, kardeşim 1 yaşında hepimiz küçüğüz bakamamış bize kuruma müracaat etmiş. Kabul olunca da vermiş bizi.”

“(G12)...annem bırakıp gitmiş. Babam yeniden evlenmiş haliyle üvey anne istememiş bizi. Bakamamış bize, daha doğrusu bakmak istememiş babam da yurda vermiş.”

Kolluk kuvveti aracılığı ile kurum bakımına yerleştirilen katılımcılarımızın şiddet, ihmal ve istismar gibi sebeplerden durumlarının emniyete intikal etmesi üzerine koruma altına alındığı görülmüştür. Yaşanan olayların polise yansması süreç sonunda çocukların buldukları ortamda bakımlarının sağlanma ihtimalinin de azaldığı yorumunu yapmamıza olanak tanır. Kolluk kuvveti ile kurum bakımına yerleşen katılımcılarımızdan bazıları durumlarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G4) ...Bir gün babam annemi yine dövüyordu her zamankinden daha da fazlaydı. O gün bizi de dövmüştü. Ben polisi aramıştım polis gelmişti. Babamı aldılar annemi hastaneye götürdüler. Diğer büyük kardeşlerim o an evde yoktu o yüzden sadece beni ve kardeşimi yurda getirdiler.”

“(G6)...Annemle babam boşanmıştı. Annemde uzun süreli olarak evden ayrılırdı. Yine bir gün annem gitmiş gelmemişti. Polisi aramıştım polisler de geldiğinde sen böyle yalnız kalamazsın diye beni yurda getirmişlerdi. Bir ay kadar kaldıktan sonra annem geldi çıkardı yurttan. İkinci girişimde de annem gitmişti yine. Aynı şekilde polisler aracılığı ile yurda girmiştım.”

“(G9) ...Anne babam ben küçükken ayrılmış 6-7 yaşındaydım. Annem terk edip gitmiş, babam uyuşturucudan cezaevine girmiş. Bizde amcamlarda kakıyorduk sonra benim baba tarafında herkes torbacı bende uyuşturucudan 4 ay cezaevine girdim yattım. Cezaevinden çıkınca Afyon da ki amcam aldı yanına. Ama yok yani olmuyordu. Sonra kaçtım amcamın yanından. Konya ya geldim yoldan geçen bir araba durdurdum bayan vardı ona durumumu anlattım polise yönlendirdi beni. Feridiye Karakolu'na gittim durumumu anlattım onlarda yurda getirdi.”

“(G14)...Baba şiddeti. Babamın beni dövdüğü bir gündü. Yine apartmanda çok ses olmuş, komşular şikayet etmişler. Polisler gelmişti yüziim gözümde mor olunca aldılar beni yurda getirdiler.”

“(G18) Annem en küçük kardeşim 6 aylıkken terk etti bizi. Bende 4-5 yaşlarında falanım o zaman hayal meyal hatırlıyorum. Sonra annem gidince babamda gitti. Babaannem geldi evimize yaşlı bir kadındı o da.

... sonra küçük kardeşim 2 yaşına geldiğinde balkondan düştü. Babaannem yaşlı olunca çok fark edememiş bakamamış. Diğer kardeşim de küçük daha onun gibi. Sonra hastaneye gidince kardeşim bakmışlar bu teyze bu çocuklara yetemez başlarına başka bir şey gelmeden alalım demişler. Polislere bilgi vermişler babaannem de hiç itiraz etmedi buna polisler almıştı bizi.”

Kolluk kuvveti aracılığı ile kurum bakımına yerleştirilen katılımcılarımızdan birinin kuruma yerleşme nedeni çalışmamızda bir istisnayı oluştursa dahi, çalışmamıza dâhil olmamış bireyler arasında bu ve benzeri vakalar olabileceği ve ileride de yaşanabilme ihtimali üzerine durularak özellikle ele alınmıştır. Katılımcımız durumunu şu şekilde ifade etmiştir;

“(G10) Bunu anlatmak benim için biraz zor olacak ama. Babam beni pazarlıyordu. Annemin de haberi vardı bundan 9 yaşından beri bu böyleydi. En son bir adamla birlikte olduğumda adam beni kaçırmıştı. Polise bilgi verilmiş polis bulmuştu beni oradan da yurda yerleşmiştim. Polisler götürmüştü yurda.”

Buradan hareketle, sadece ayrılan ebeveynlerin ekonomik yetersizlikler sonucu çocuklarını kurum bakımına vermedikleri, şiddet, ihmal ve istismar olguların birer sonucu olarak polisin müdahalesi üzerine kurum bakımı hizmet modelinin tercih edildiği yorumu çıkarılabilmektedir. Bu tür problemlerin toplumun yapısında meydana gelen değişikliklere de işaret ettiği düşünülmektedir.

Kolluk kuvveti ile kurum bakımına yerleştirilen katılımcıların kurum bakımına girdikleri tarihlere baktığımız da 2007–2015 yılları arasında yoğunlaşmaktadır. Bu ve benzeri örnekler son yıllarda korunmaya muhtaç çocuk tanımının değiştiğini, çocukların örselenerek farklı olumsuz tecrübeler sonucu koruma ve bakım altına alındıklarını ve sayılarında azımsanmayacak derece de artış olduğunu da göstermektedir. Değişen bu profilin teknolojinin bir sonucu olarak, toplumda yozlaşmaya doğru yol aldığı, insani ve ahlaki değerlerimizin dejenere olduğu, bireyselleşme sonucu toplumsal otokontrollerin azaldığı, özellikle aile olma ve aileyi korumaya yönelik bilincin giderek zayıfladığı noktalarda neden sonuç ilişkisi ile karşımıza çıktığını görülmektedir.

Genel olarak sadece çocukların kurum bakımına alınma nedenlerine bakılarak dönemin toplumsal yapısı hakkında fikir sahibi olunabilir. Geçmiş dönemler ile de karşılaştırılarak toplumsal değişim hakkında yorumlar yapılabilir.

Boşanma - terk etme ve ebeveynlerin vefatı sebebi ile kurum bakımına yerleşen katılımcılarımızın genelinin öncelikle akrabalar tarafından himaye edildiği sonrasında ise bakım ve sorumlulukları alamama gerekçesi ile yine akrabalar tarafından kuruluşa yerleştirildiği katılımcılarımızın ifadelerinde görülmüştür.

“(G7) Annem başkasına kaçmış. Babam çok ilgilenmemiş. Okula bile göndermemişlerdi. Cahillik işte düşünün kimliğim bile yokmuş 12 yaşına kadar. Sonra dedeme biri akıl vermiş, tanıdıkları yurttan çıkan biri, gel yurda verelim bu

oğlanı orda bakarlar çıkınca da iş güç sahibi olur demiş. Dedem de onu dinleyip yurda verdi beni. “

“(G11) Biz Antalya da oturuyorduk. Babam annemi vurdu annem öldü. Babam kaçtı. Biz Konya ya geldik dedemin biri köyde biri Konya da idi. Sabah bizi köye gönderirlerdi akşam olunca da oradan dedem otobüse bindirirdi Konya ya gönderirdi. Böyle bir ay kadar sürdü. Sonra dedem yurda vermeye karar vermiş bizi yaşımız büyük diye almamışlar dedem de gitmiş nüfusta hepimizin yaşını 5 yaş küçültmüş yurda vermek için. Biz üç büyükler girdik 4 numarayı almadılar en küçüğümüz de bebekti onu da evlatlık verdiler.”

“(G16) Babam trafik kazasında vefat etmişti. Annemin de psikolojik problemleri var zihinsel gibi. Dedem de sahip çıkamadı dayımla birlikte yurda vermeye karar vermişler.”

“(G19) En küçük kardeşim 6 aylıkken annem bırakıp gitmiş. Babam aldatıyormuş kendisini köyden başka bir kadınla annem de biliyormuş ama çok ses çıkarmamış önceleri. Sonradan artık babamın şiddeti de başlayınca koymuş gitmiş. Babam da o kadınla gitmiş. Biz 7 çocuk kalmışız ortada babaannemle dedem almış yanına ama o zaman ki ekonomik şartları da düşününce zor tabi. Dedem sinirlenmiş ikisi de koyup gitti sıpalarına ben mi bakacağım diye. İki büyük ablamı evlendirivermiş diğer kalanları bizi de işte yurda vermişler. Babaannem başta istememiş yani öyle anlatırdı bize ama dedem sefil olacaklar burada bakamam ben demiş ve ikna etmiş onu.”

“(G20) Babam şizofren, ben 7 yaşındayken anne babam ayrılmış. Bende çok hayal meyal hatırlıyorum. Babam hastaneye yatmıştı o dönemler. Bizde babaannemle kalıyorduk ama çok hatırlamıyorum. Halamlar ön ayak olmuşlar o şekilde girmişiz yurda kardeşlerimle birlikte.”

3.2.2.3. Kurum bakımına kardeşler ile birlikte yerleşme durumu

Katılımcılarımızın az bir kısmının kurum bakımına yalnız girdikleri büyük çoğunluğun ise kardeşleri ile birlikte girdikleri görülmüştür. Ancak kardeşleri ile

birlikte kurum bakımına giren katılımcılarımızın neredeyse tamamına yakınının kuruma diğer kardeşleri ile birlikte girmediği, mutlaka bir ya da iki kardeşin (küçük olması ya da geride kalana maddi manevi destek olması için) anne ya da baba yanında kaldığı görülmüştür.

“(G5) ... ablam çalışıyordu. Ben daha küçüktüm. Babam ekonomik olarak zorlanıyoruz diye verdi yurda. Ablam çalıştığı için onu vermedi.”

“(G8) ... Abim ve ablamlarla girdik yurda diğer kardeşim küçük olduğundan hem de annem yalnız kalmasın diye annemin yanında kaldı.”

“(G15) ... Yalnız girdim kuruma kardeşim okumuyordu annem hasta olunca ona bakmak için o köyde kaldı.”

“(G17)... abim ve ben girdik yurda. O zamanki yurt koşullarından dolayı anne kucağında olan küçük kardeşimizi almadılar.”

3.2.2.4. Kurum bakımında ilk gün

Katılımcıların azınlıkta kalan kısmı yaşları küçük olduğu için kurum bakımına yerleştikleri günleri hatırlamamakta olup çoğunluğu oluşturan kısım ise hatırladığını ifade etmiştir.

Kurum bakımına yerleştiği günü hatırlayan katılımcılarımızın büyük çoğunluğu kuruma geldikleri ilk gün tedirgin olup korktuklarını, şaşırıp anlam veremediklerini, yalnız hissettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G1) Hatırlamaz olur muyum hiç unutmuyorum. Çok farklı hisler de oluyorsunuz ilk başta. Anlam veremediğiniz sonra sizi değiştiren şeyler.”

“(G6) İlk gün korktum bilmediğim bir ortam çok ağlamıştım. Elbiselerim eşyalarım hiçbir şeyim yoktu.”

“(G9)... Çok yabancı hissetmişim, hiç bilmediğim bir ortam.”

“(G11) Bir gün dedem, beni ve iki kardeşimi aldı bir yere geldik kapıdan girdik yukarı merdivenle çıktık sola döndük tam karşıda ki odaya girdik. Bize üç oralet dedeme de bir çay geldi. Anladım ben bir şey olacağını ama çözemedim. Sonra dedem dışarı çıktı çıkış o çıkış. Bizi götürdüler burada yatacaksınız burada yemek yiyeceksiniz diye gezdirdiler. Nasıl hissettim o an bomboş. Baktım etrafa dedem nerde 80-90 çocuk bizim ne işimiz var burada dedim.”

“(G14) ...tanımadığım bir sürü insan ne yapacağım ben burada nasıl olacak demiştim.”

“(G18) ...Kardeşimle gelmiştik çok kocaman büyük bir yer. Bir sürü çocuk var çok korkmuştum. Bu kalabalıkta kardeşlerimi nasıl bulacağım ben demiştim. Değişik bir ruh halim olmuştu. Kapana sıkışmış gibi yabancı bir ortam ne yapacağım nasıl olacak su satmaya nasıl gideceğim burada diye düşünmüştüm.”

Azınlıkta kalan bir kısım katılımcımız ise bu durumdan memnun olduğunu ve sevindiğini ifade etmiştir.

“(G4) İlk yurda gediğimde çok sevinçliydim. Babam yoktu! Kalabalık bir yerdi güzeldi. Çok hoşuma gitmişti küçüğüm bir de tabi kalabalığa kanmışım başta.”

“(G5)...çok üzülmişim. Ama baba baskısından kurtulduğum içinde mutluydum.”

“(G7)... Çok kalabalıktı curcuna şamata çok hoşuma gitmişti. Zaten düzenli bir hayatım yoktu özleyeceğim şeyler yoktu.”

Elde edilen verilerden kurum bakımına yerleştiği için mutlu olan katılımcılarımızın kurum bakımı öncesinde ki hayatlarında mutsuz olduğu, aile içi çatışmalar, anne baba baskısı, düzensizlik vb olumsuzluklardan dolayı ortamdaki uzaklaşmış olmanın verdiği rahatlığı yaşadıkları yorumuna varılabilir. Özellikle ailesi yanında kaldığı dönemlere dair özlem duymamaları bireylerin anne babaya duygusal bağılıklarının olmadığı bir göstergesidir. Bu ifade ile katılımcıların ebeveynleri ile aynı evi paylaştıkları dönemlerinin mutsuz olduğu anlaşılmaktadır. Ancak burada dikkat çeken nokta bu mutsuzluğun bireylerde bırakmış olduğu derin

duygulardır. Bireyin anne ve babasını, birlikte zaman geçirdikleri anları hatırlamak istememesi hem fiziksel anlamda hem de duygusal anlamda bağıllık oluşturabilecek yaşantılarının olmadığını göstermektedir. Olumsuz aile ortamının çocuğun aile kavramına dair olumlu tepkiler geliştirmesine de engel olacağı bir gerçektir. Ailesi ile duygusal bağıllık kuramamış bireylerin aynı zamanda duygusal olgunluğa da erişemediği bilinmektedir. Bu sebeple bireylerin yaşamlarında gerçekleştirdikleri birçok eylem başarısızlık ile sonuçlanmaktadır.

3.2.3. Kurum Bakımına Uyum

Bu başlık altında katılımcılarımızın kurum bakımına uyum ve uyumsuzluk süreçlerinde etkili olan nedenleri ele alacağız.

3.2.3.1. Kurum bakımına yerleşme yaşı ve kurumda kalma süresi

Katılımcılarımızın kurum bakımına yerleşme yaşında 7-12 yaş arası yerleşenlerin sayısının diğerlerinden fazla olduğu, 0-6 yaş ile 13-15 yaş'ın birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Yaş dağılımını göz önüne alarak kurum bakımına yerleşen bireylerin yaşlarının kuruma uyum sağlama sürecine etkilerine bakarsak, büyük çoğunluğu, küçük yaşta kuruma girenlerin uyum sağlama da daha başarılı olduğu, daha büyük yaşlarda girenlerin de uyum konusunda daha çok direnç gösterdiği görülmüştür.

“G4) Anne babasını bilmeyen çocuk daha çabuk alışır yurda. Mesela kardeşim benden daha küçüktü yurda girdiğimiz de o benden daha kolay alışmıştı”.

“G12) Evet yaş çok etkili. Eğer 8-9 yaşında girseydim yurda alışmaya bilirdim. Önceden bildiğim yaşadığım yerden bambaşka bir yere neden geldim der uyum sağlayamazdım.”

“G14) Yani daha küçük olsam daha çabuk alışırdım. Bazı yaşantılarım tecrübelerim ile geldim kabullenmesi zor oldu.”

“(G18) ...Küçük de olsan aklım eriyordu bir şeyleri bildiğim içinde kabul etmek istemedim. Ben annemin beni dizlerini yatırdığı zamanları hatırlarım onu arardım hep mesela. Ama bir küçüğüm daha kolay alıştı yurda. İlk günden gülücükler saçmaya başladı etrafına haberi yoktu ki bir şeyden. Küçük girmek daha iyi. Benden daha büyük girenlere göre de ben daha şanslıyım küçük olduğum için.”

Elde edilen bu verilerden hareketle kurum bakımına uyum sağlama da küçük yaşta kuruma girmenin daha etkili olduğu görülse de katılımcıların anne baba ile birlikte vakit geçirmediği, güvenli bağlanmayı gerçekleştiremedikleri, aile ortamından yoksun büyüdükleri için ilerleyen zamanlarda topluma uyum noktasında daha başarısız oldukları tespit edilmiştir. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında kurum bakımı sonrası yaşantılarda bu konuya daha ayrıntılı yer verilecektir.

Katılımcılarımızın kurum bakımında geçirdikleri süreye baktığımız zaman büyük çoğunluğun 6 ila 15 yıl arası kurum bakımında kaldığı görülmektedir. Kurum bakımında kalma süresinin uzaması, istisnalar dışında kurum bakımı sürecine uyumun da gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Bu veriler doğrultusunda kurum bakımı tecrübesi çok olanların yurt yaşantısına adapte oldukları ve benimsedikleri ancak kurum bakımı sonrasında ortam değişikliğine alışma, farklı kurallar ve düzenler ile karşı karşıya kalacak olmasından dolayı yaşama uyum problemleri yaşadıkları görülmektedir.

3.2.3.2. Kurum bakımında yer değişikliği

Kavramsal çerçeve kısmında kurum bakımı hizmet modelleri incelendiğinde; yaş, eğitim durumu ve kurum bakımına alınma nedenlerine göre farklı modellerde sunulan hizmetler olduğu anlatılmıştır. Buradan hareketle katılımcılarımızın durumlarına uygun yerlerde hizmet aldığı, çoğunluğunun yaşı gereği önce çocuk yuvasında kalarak daha sonra yetiştirme yurduna geçtiği ve başka bir yer değişikliği yapılmadığı bilgilerine ulaşılmıştır.

Ancak bazı katılımcılarımızın diğerlerine oranla daha fazla yer değişikliği yaptığı ve bunun da sebeplerinin kurum imkânları, eğitim, ailevi problemler ve

kurum bakımındaki olumsuz davranışlar gibi çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Katılımcılarımız bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G5) İlk Ereğli de girdim yurda. Sonra babamdan kaynaklanan sebeplerle, baskıdan dolayı Konya ya nakil oldum.”

“(G9) Direk sevgi evine girdim. Kavga ediyordum uslu durmuyordum. Sonra ara ceza aldım ÇODEM (Çocuk Destek Merkezi) e gönderildim 15 gün kadar orda kaldım ardından tekrar sevgi evine döndüm.”

“(G10) İlk ÇODEM e girdim. Orada bir yıl kaldım. Sonra Mevlana Sevgi Evlerine geldim. Kaçtım sonra bulunduğumda hamile olduğum için yeniden ÇODEM e girdim.”

“(G12) İlk çocuk yuvası, sonra 12 yaşına gelince Kız Yetiştirme Yurdu sonra 5.sınıfın 2.döneminden 8.sınıfa kadar yatılı okula (YİBO) gönderdiler. Yetiştirme Yurdu kapanınca Mevlana Sevgi Evlerine geldim. Yılı tam hatırlamıyorum ama 1 yıl kadar da Çocuk Evlerinde kaldım. Ama geri dönmek için çok yaramazlık yaptım insanları bıktırdım o yüzden Mevlana Sevgi Evlerine tekrar döndüm.”

“(G13) İlk çocuk yuvasına girdim. 7-12 yaşta koruyucu aileye verildim, orda olmadı döndüm. Karatay sevgi evlerine girdim, oradan Ereğli ÇODEM’ e gittim oradan Afyon ÇODEM e gittim.”

“(G17) Çocuk yuvasında 7 yaşına kadar çocuklar kalabiliyordu 7 yaşına kadar çocuk yuvasında kaldım. 7 yaşından 12 yaşına kadar kaldıkları bir yer vardı oraya gittik. Yine Afyon Merkezde önce 7-18 di önce gittiğimizde sonra kurum 7 ile 12’ yi ayırdı bende 11 yaşında olduğum için Bolvadin Yetiştirme Yurduna gittim. 12 yaşını doldurduğumda ayrıldığı yurda yeniden geldim. Sonra da üniversiteyi kazandığım için Konya Yetiştirme Yurduna geldim.”

“(G19) Herkes gibi yaşımdan dolayı önce çocuk yuvası sonra yetiştirme yurdu maceram oldu. Bunların dışında da Ankara, Afyon ve Ereğli yetiştirme yurduna gittiğim zamanlar olmuştu sürülme gibi düşünebilirsiniz. Ama tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır ayrıldığı yurda en son geri dönmüştüm.”

Bireylerin kurum bakımı sürecinde sıkça yer değiştirmeleri önce buldukları yere aidiyet hissetmeleri sonrasında ise yaşamda birey olarak var olabilme, kişiliklerini bulabilmeleri noktasında olumsuz etkilere sahiptir. İnsan anne babasının yanında yaşar, eğitim ya da evlilik için aileden uzaklaşana kadar bulunduğu konum sabittir. Yaşanan yer değişiklikleri sonucu bakım altında bulunan bireylerin bunu sorgulama isteği oluşur ve çözülemeyen bir problem daha zihinlerine yuvalanmıştır. Bireyler her gittikleri yerde belli bir süre uyum sağlayabilme mücadelesi vermekte ardından olumsuz tutum ve davranışları sebebiyle yeniden yer değişikliği yapmak zorunda kalmaktadırlar. Burada öncelikli husus, olumsuz davranışları bulunan çocukların diğer çocukları da olumsuz olarak etkileme durumlarıdır ve genellikle çözüm olarak da çocukların ortamdaki uzaklaştırılması tercih edilir.

Bu çocukların kurumdan uzaklaşması diğer çocukların olumsuz etkilenme risklerini ortadan kaldırmada ancak olumsuz davranış sergileme durumlarını ortadan kaldırmamakta aksine istenmeyen çocuk olma duygusunu daha derin yaşamlarına bunun bir sonucu olarak da hata yapma paylarının artmasına sebep olmaktadır. Bireylerin kendilerine örnek alacak sabit kişilikler bulamaması, kendisine sunulan farklı düzen ve kurallar içinde bütünlük oluşturmaya çalışması kaygı düzeyini ve sorumluluk bilinci almasını zorlaştırmaktadır.

3.2.3.3. Kurum bakımından izinsiz ayrılma

Katılımcılarımızın kurum bakımından izinsiz ayrılma (kaçma) davranışını gösterenlerin sayısının izinsiz ayrılmayanlardan az olduğu görülmüştür. Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda genel bir değerlendirme yapılacak olursa azınlıkta kalan bir kısmın kaçma davranışını alışkanlık haline getirdiği, arkadaşlarına uyararak kaçanların çoğunun bunu tek sefere mahsus olmak üzere yaptığı, kalan kısmın da yaşının küçük olması ve fiziksel özelliklerinden dolayı kaçmaya çalıştığı ancak kaçamadığı bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcılarımız izinsiz ayrılma durumlarını ve nedenlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G4) Kaçmaya kalktım ama kaçamadım. Boy o zaman ufak atlayamadım duvardan. Annem yoktu annemi istiyordum. İlk 6 ay kaçma isteğim olmadı zaten son 6 ay da kaçmak istedim. Yaşadığım olumsuz şeyler sebebiyle”.

“(G7) Oldu tabi kaçardık hep. Niye kaçardım. Biraz çocukluk, biraz da önceki alışkanlıklarım kapalı kalamazdım. Ne biliyim ya kaçardık işte. Bir keresinde hoca yoklama alıyordu adımlı söyledi bende şakasına yok dedim o da beni yok yazdı çektim gittim kaçtım bende.”

“(G11) Kaçtım çok kaçtım hem de. Sebebi çok hangi birini sayayım. Yurt ortamı baskılar dışlanma öfke say say bitmez.”

“(G13) Kaçmak istedim kaçmaya çalıştım ama kaçamadım. Yurtta hoca baban gelecek ziyarete demişti. Beklemiştim ama babam gelmemişti. Cezaevindeymiş o zaman haberim yok benim bundan. Yalan söylediniz babam gelmedi diye kaçmak istedim ama başarılı olamadım. Ondan sonra ki denemelerimde yaşım büyüdüğünde kaçtım tabi.”

“(G18) Ohooo çok oldu. Niye kaçardım. Önceleri babaanneme gitmek için kaçardım. Her kaçtığımda da polisle geri getirilirdim, e temiz bir dayak yerdim tabi. Sonraları arkadaşlarla kaçardık oyuna giderdik falan öyle ya yurttan kaçmak için çok sebep vardı.”

“(G19) Yurtta kalıp da kaçmadım diyen yalan söyler hele benim gibi haylaz çocuklar için yurttan kaçmamak gibi bir şey olmamıştır hiç. Tek bir sebebi yoktu kaçmamın, küçükken anne babama gideceğim diye kaçardım, büyüdükçe dayak yiyince kaçmaya başladım. Dışarıyı merak ettiğim için kaçardım yani yeter ki kaçmak isteyim buna sebep bulurdum ben.”

Katılımcıların yaşları, farkındalıkları, yurt ortamında yaşadıkları ve kuruma gelmeden önceki hayatlarına duydukları özlemin onları izinsiz ayrılmaya yönelttiği yorumuna varabiliriz. Ayrıca kurumdan izinsiz olarak ayrılma davranışı gösteren katılımcıların kurum bakımına yerleştiği tarihlere bakarak da dönem içerisinde kurum bakımında olan çocukların profilleri hakkında yorumlar da yapabiliriz.

Özellikle 2007 yılından sonra bireylerin kuruma kolluk kuvveti aracılığı ile yerleştirildiği bilinmektedir. Kolluk kuvvetinin devreye girdiği yerde çocukların örselenerek farklı olumsuz tecrübeler sonucu koruma ve bakım altına alındıkları ve korunmaya muhtaç çocuk profilinin değiştiği görülmektedir. Anne baba vefatı, ekonomik yetersizlikler vb gibi durumlardan kurum bakımına giren bireylerin bakım hizmeti almadan önceki yaşamlarına özlem duysalar da kurumdan izinsiz ayrılma eğilimi göstermedikleri görülmüştür. Çünkü bireyler neden bakım altında bulduklarını bilmekte ve diğer aile üyeleri ile iletişim halindedirler.

İhmal, istismar, şiddet ve suça sürüklenme riski ile bakım altına alınan bireylerin yıpranmışlıkları ve olumsuz tecrübeleri sebebiyle davranış bozuklukları gösterdikleri ve bakım hizmeti modelini kabul etmedikleri bilinmektedir. Bu olumsuz davranışların özellikle 2007 yılından sonra kurum bakımına giren bireylerde görülmesi bu tarihlerden itibaren bakım altına alınan çocukların genelinin örselenerek kurum bakımına geldiği ve o çizgide ilerledikleri görülmektedir.

3.2.3.4. Kurum bakımında ziyaret edilme ve yatılı izinli gitme durumu

Katılımcılarımızın kurum bakımı sürecinde aile bireyleri ya da yakınları tarafından ziyaret edilme ve kendilerinin de yatılı izinli olarak gitme durumları incelendiğinde, azınlıkta kalan kısmının anne baba vefat ettiği ya da terk edildiği için ziyaretine gelen kimsenin olmadığı öğrenilmiştir. Bir kısmının da ziyaretine gelenleri olduğu ancak ziyaretlerin belli dönemler sonra kesildiği öğrenilmiştir. Çoğunluğa yakın kısmının da anne, baba ya da akrabalarından birinin düzenli olarak ziyarete geldiği verilerine ulaşılmıştır. Katılımcılarımız ziyaret etme ve edilme durumlarını süreç sonunda ki duygularını şu şekilde ifade etmişlerdir.

“(G1) Aile bireylerinden gelen kimse yoktu çünkü annem babam ölmüştü. Anne baba öldüyse diğerleri de onlarla beraber ölür. Ziyarete gelen hiçbir akraba eş dost yakınımdaydı. Ben de bir kere yatılı izinli olarak gittim. İyi güzeldi ama kısaydı. Zaten iyi şeyler kısa vadede olduğu için iyidir.”

“(G2) Babam gelirdi çok nadir, çocuk yuvasında kaldığım dönemde. Sonra yetiştirme yurduna geçtiğimde daha seyrek ziyarete geliyordu. Babam dan başka hiç

ziyarete gelen biri olmadı. Ben de kardeşlerimle birlikte iki kere babamın yanına yatılı izinli olarak gittim. İki gidişimizde olaylı oldu. Üvey anne vardı istemezdi bizi o yüzden bizde bir daha gitmeyi istemedik ve gitmedik. Onun dışında da yuva da ki grup sorumlumuz, hemşiremiz beni arada evine götürür banyo yaptırır giydirir yedirirdi çok hoşuma giderdi bunlar tabi. Allah onlardan razı olsun.”

“(G3) Babam başlarda ziyaretimize gelirdi, yuvada ki zamanlarda hatırlıyorum. Gofret çok severdim bana gofret getirirdi. Ama o gittiğinde çok ağlardım. Bir iki kere de evine götürdü ama üvey olunca ben bir daha gitmek istemedim o da bir daha götürmek istemedi. Sonra yetiştirme yurduna geçince ziyaretleri azaldı.”

“(G9) İlk başlarda Ablam ziyaret ederdi, bende ona dayıma giderdim. Bu durum beni nasıl etkilerdi bu anlatılmaz bambaşka bir şey yurda geldiğin ilk gün ki gibi oluyorsun. Hiç kabullenemiyorsun.”

“(G11) Yurda girdik 7-8 ay sonra bahçedeyken demirlerin dışında dedemle babaannemi gördüm. Hemen kardeşlerimi çağırdım demirlere gittik. Neden bizi buraya bıraktıklarını neden böyle olduğunu anlattılar. Daha iyi bir ortam olacak burası dediler. Sonra bir kere de babam geldi aynı demirlerin arkasına onu da rastgele gördüm. Kaçaktı o zaman yakalanmamıştı. O kadar başka da ziyarete gelen olmadı.”

“(G14) Sadece babaannem gelirdi. Yanına izinli giderdim ama babam rahat bırakmazdı huzursuzluk çıkarırdı o yüzden bir süre gitmedim. Sonra babam uzaklaştı. Sonra ki ziyaretlerim daha huzurluydu. Babaanneme gittim mi gelmek istemezdim. Yurt kaktüslü bir çiçektir, rahat uyuyamıyor gibiydim, babaannemin yanı gül bahçesi gibiydi tabi ki ayrılmak istemezdim onun yanında çok mutluydum.”

“(G16) Dedem nadir gelirdi ama halamın biri istisnasız her hafta sonu bizi ziyarete gelirdi. Bizde ona giderdik hafta sonları ya da on beş tatili yaz tatilinde. Dönünce ilk başlarda değişik gelirdi yurt bana hep halamda kalmak isterdim de yaş büyüdükçe farkına varınca bazı şeylerin etkilenmelerim azaldı.”

Katılımcılarımızın ifadelerine bakıldığı zaman bir kısmının üvey anne, üvey baba tarafından istenmediği için ziyaret etmediği ve edilmediği, bir kısmının akrabalarının ziyaretleri olduğu fakat devamının gelmediği gibi farklı nedenleri bulunmaktadır. Nedenler farklı olsa dahi ziyaretler sırasında genel anlamda hisler, duygular ve düşünceler aynıdır. Katılımcıların çoğunun izin dönüşlerinde duygusal olarak daha çok örselendikleri ve yurt ortamına bir süre yabancılik çektikleri görülmüştür.

“(G7) ... Dayıma gittim yuvadayken 3 kere falan izinli olarak, Lise de şehir değiştirence ziyarete gelen olmadı ama ben tatillerde giderdim onlara.”

“(G8) Annem gelirdi. Yaz tatillerinde bende yanına köye giderdim. Annemi özlediğim için uzun süre sonra onun yanına gitmek güzel oluyordu.”

“(G17) Ailemizden ziyarete gelenler vardı tabi ama ben ziyarete geldiklerini yaklaşık 5 yaşlarında falan anladım. Bizde giderdik yatılı izne yaz tatilleri, on beş tatilleri, bayram tatilleri imkan olduğu her zaman gidiyorduk ailemizin yanına, köye dedeme giderdik, bazen anneme giderdik.”

“(G20) ... Her cumartesi saat 1 de babam gelirdi. Bir de halalarım gelirdi ziyarete. Babam rahatsız olduğu için biz onun yanına gitmezdik ama halama giderdim izinli olarak.

Burada özellikle belirtilmesi gereken bir husus da, yukarda belirtildiği gibi ifadeleri olan bir kısım katılımcının düzenli olarak kurum bakımında ziyaret edildiği gibi kendilerinin de düzenli olarak yaz tatilleri, on beş tatilleri, bayramlar ve resmi tatillerde yatılı izinli olarak yakınlarının yanına gittikleridir. Buradan hareketle katılımcıların düzenli olarak ziyaret edilme ve yatılı izinli olarak uzun süreler aile bireyleri ve yakınlarının yanında kalmalarından bu kesimin risk altında olmadığı, tehlikeli bir ortamla karşı karşıya kalmadığı, izne gitmesinde bir sakınca olmadığı genelinin yoksulluk ve boşanma gibi sebeplerden kurum bakımına girdiği ve onlar için kurum bakımının bir nevi yatılı okul gibi görüldüğü yorumuna varılabilir.

Günümüzde ki uygulamalara bakıldığı zaman kurum bakımına girme nedenine bağlı olarak anne babası hayatta olmasına rağmen izinli olarak ailesi yanına gönderilmeyen çocukların olduğu, bunun sebebinin de kurum bakımına geliş şekli yani şiddet, suça sürüklenme, ihmal, istismar mağduru vb. olarak çocuğun koruma altına alındığı bilinmektedir. Buradan hareketle kurum bakımında kalan bireylerin yakınları yanına yatılı izinli gidip gitmemelerinden de kurum bakımına girişleri ve sonrasında ki süreç hakkında fikir sahibi olunabilir.

3.2.4. Kurum Bakımı Sürecinde Sosyal Çevre ile İlişkiler

3.2.4.1. Kurum bakımında kaldığını gizleme eğilimi

Katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun kurum bakımında kalıyor olduğunu diğer bir ifadeyle yurt çocuğu olduklarını gizlemedikleri, azınlıkta kalan bir kısım katılımcının ise bu durumu gizlediği bilgileri elde edilmiştir. Kurum bakımında kaldığını gizlemeyenlerin bir kısmının imkânlar el vermediği için durumu saklayamadıkları şu şekilde ifade edilmiştir.

“(G2) Ben hiç gizlemedim çünkü gizleyemedik. Poli marka bir bot vardı, kıyafetlerimiz kabanlarımız hep aynıydı. Herkesin üzerinde onlardan vardı 50 metre öteden bakan yurt çocuğu olduğumuzu anlardı.”

“(G12) Zaten gizleyemedik çünkü bursluluk alırdık, hepimizde aynı okul çantaları, aynı marka kıyafetler. Bazı ayrıcalıklarımız vardı bu sebeple bilirlerdi zaten yurt çocuğu olduğumuzu. Bende bundan hiç utanmadığım için gizlemedim.”

“(G16) Okul zamanında gizleyemedim çünkü aynı okula 20-30 kişi giderdik topluca e herkes bilirdi zaten. Gizleme fırsatın olmazdı iraden dışında oluşurdu.”

Kurum bakımında kaldığını gizleyen katılımcılarımızın ifadeleri ise şu şekildedir;

“(G5)... gizlerdim ben hep. Durumumu anlatmak istemiyordum. İnsanların düşünceleri farklı yüzüne üzülür, arkandan düşüncesi farklı olur. Özelimi bilmesinler. Birazda etrafındakiler etkili bu konuda. Yurttan üç arkadaş bir ortama

giriyorsunuz onlar saklayınca bu durumu sizde ister istemez onlara uyum sağlamak zorunda kalıyorsunuz. Onlar sizin dayanağınız güvenceniz oluyor o yüzden toplu hareket etmiş oluyorsunuz. Birbirinize referanssınız yani.”

“(G6) Babaannemin yanında kalırken küçükken babaannem herkese söylerdi işte bunların anne babası ayrı diye. Çocuklar da oyunlarına almazlardı bizi. Acır gibi geliyordu, anne babaları ayrı yazık! Diyorlardı. O yüzden hiç söylemezdim hala da söylemem gizlerim.”

“(G11) Okulda gizleyemezdim bilirlerdi zaten yurttan geldiğimizi. Onun dışında gizledim. Acımaları hoşuma gitmiyordu.”

“(G18) İlk başlarda gizlememiştim ama sonra ben yaramazlık yapmaya başladıkça adım farklı anılmaya başladı. Başka şeyler hayatıma etki etmeye başladı ondan sonra gizledim.”

“(G19)... Ortaokulda okulum değişmişti yine yurtlu olarak baya kalabalıktık ama ben uzak dururdum onlardan ve yurt çocuğu olduğumu söylememiştim. Kimsenin bana acımasını istemiyordum çünkü. Annen baban nerde diye soracaklardı neden terk etti seni diyeceklerdi. Bu sorular benim tahammülümü zorlayan sorulardı. Çünkü eski okulumdan ayrılma sebebinde bu olmuştu. Anne babası yok bunun diye dalga geçerlerdi kavga ederdim bende. Aynı şeyler olmasın tekrar diye gizledim yurt çocuğu olduğumu.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiği zaman kurum bakımında kalıyor olduklarını çekindikleri, kendilerine acınmasını istemedikleri ve farklı tepkiler almaktan korktukları için gizledikleri söylenebilir. Bir diğer katılımcımız bu durumu;

“(G1) ... Ama kurum bakımı geçmişini gizleyenler genelde tepki almaktan korktukları için gizlerler çünkü zamanında o tepkiyi bir kere mutlaka almış ve bunu tecrübe etmişlerdir. Gizleyenler için bir nevi savunma mekanizmasıdır aslında.” şeklinde ifade etmiştir.

Ancak kurum bakımında kaldığını gizleme ve gizlememe olarak iki şekilde ele aldığımızda bu eğilimlerin yine kurum bakımına girme nedeni ve kurum bakımı

sürecinde yaşadıkları o dönemde kurum bakımı hizmeti alan çocuklara karşı olan bakış açıları ile ilişkili olduğunu anlayabiliriz.

Anne ya da baba vefatı ve ekonomik yetersizlikler sebebiyle kurum bakımına giren bireylerin genellikle kurum bakımında bulduklarını gizlemedikleri görülmüştür. Bu durumun doğal bir süreç olduğu, tercihleri dışında geliştiği en önemlisi de durumu kabullendikleri için gizleme eğilimi içinde olmadıkları dışlanma korkusu yaşamadıkları görülmüştür.

Ancak boşanma, terk edilme, istenmeme, ihmal, istismar şiddet gibi durumlardan kurum bakımına girenlerin kurum bakımında bulduklarını gizledikleri görülmüştür. Bu bireyler aileleri tarafından istenmediklerini kabullenip yalnızlıklarını öğrenme aşamasında olup mücadele vermektedirler. Bu mücadele esnasında da etraftan ailesiz oldukları, terk edildikleri için dışlanma ve acıma duygusu ile karşı karşıya kalmak istememekte oldukları görülmektedir. Kurum bakımına girme nedeni diğerlerine göre daha ağır ve yıkıcı olanlar yaşadıkları travmaları atlatabadıkları için gizlenme ihtiyacı hissetmektedirler. Karşılaştıkları kötü muamelelere yeniden maruz kalma korkusu yaşamaları da bu eğilimi tetiklemekte olduğu anlaşılmaktadır.

Tüm bu sebeplerden etkilenme düzeylerine göre kişilerin bakım hizmeti alıp almamalarını ifade etmeleri kişisel tercihlerinin sonucu olduğu söylenebilir.

3.2.4.2. Kurum bakımında kalıyor olmanın arkadaşlık ilişkilerine etkisi

Katılımcılarımızın kurum bakımında buldukları sürede hem yurdun içinden hem de yurdun dışından arkadaşları olduğu, kendileri gibi kurumda kalan arkadaşlarıyla genelde sorun yaşamadıkları dikkati çekmektedir. Yaşanan sorunlar da ise yurt ortamında ki gruplaşmalar ve akran baskısı gibi sebeplerin etkili olduğu görülmektedir. Bu sorunların kurum içerisinde kaldığı, yurdun bahçesinden dışarı adım atar atmaz kavgalı olduğu kişi bile olsa birbirlerine arka çıktıkları öğrenilmiştir. Katılımcılarımızdan bu durumu şu şekilde ifade edenler olmuştur;

“(G1)... Biz cinsiyet ayrımı olmadan büyüdük. Herkes kardeştir duygusuyla. Kurumda kalan diğer kişilerden anlayamadığın, uyuşamadığın, nefret ağır bir kelime onu kullanmak istemiyorum ama nefret dahi ettiğin biri olsa bile kurum dışına çıktığın an dışta sahiplenme olur.”

“(G7)... Dışarıdakiler yurt çocuklarının korkuyorlardı. Bize kimse sataşamazdı. Yurtta herkes tekvandoya gider sanıyorlardı. Bir keresinde bizim yurtta kalan sevmediğim bir oğlana takılmışlar, onu sevmesem bile bizim yurttan sonuçta takılan çocuğu dövdüm. Gitti abisini çağırdı onu da dövdüm.”

Aile birincil ilişkilerin olduğu aidiyetlik üzerine kurulu bir kurumdur. Katılımcılarımızın ailelerinden uzak olmaları sebebiyle bu aidiyetliği ortak paylaşımları bulunan arkadaşları ile kurdukları görülmektedir. Kafalarının uyuşmadığı arkadaşlık ilişkilerini geliştiremedikleri bireylerle bile kurum dışında bir dayanışma içerisinde olduğu da görülmektedir. Burada bireylerin yaşam alanlarını benimsedikleri, aidiyet kurdukları ve sadece mekânla değil kişiler ile de aralarında bir bağ olduğu görülmektedir.

Geleneksel toplumlarda ‘Kol kırılır yen içinde kalır’ atasözünden hareketle aile içinde olan aile içinde kalır desturu ile aile bütünlüğünün korunması konusunda nasihatler edilmiş ve ailelere bu düşünce aşılmalıdır. Aynı mantıkla yurt çocuklarının yurt içerisinde anlayamasa hadi yurdun dışına çıktıkları andan itibaren birlik ve bütünlük duyguları ile hareket ettikleri görülmektedir. Özellikle koğuş tipi yurtlarda kalmış olan katılımcılarımızın kalabalıkta yaşıyor olmalarının da getirdiği topluluk bilinci ile yurtta kalan herkesi benimseyip sahiplendikleri görülmektedir.

Kurum bakımında kalıyor olmanın arkadaş edinmesine engel olduğunu düşünen katılımcılarımız durumu şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G11) ...Ben sorunlu bir çocuktum. Kavga ederdim. Yurt çocuğu sıkıntılı problemlili diye çoğu arkadaşlık etmeyi istemezdi. Zaten bende çok arkadaşım olsun derdinde biri değildim o zamanlar. Ya da şimdi öyle düşünüyorum geçmişe dair bilmiyorum.”

“(G19) ...Ama artık büyüyorsun ya o zaman ufak tefek sürtüşmeler başlıyor. Bir çocuk ile kavga ediyorsun sonra onun arkadaşı da tavır alıyor sana herkesi senden uzak tutmak içinde yurt çocuğu bu kavgazan diyorlar. Seni uzaklaştırmaya çalışıyorlar diğerlerinden. Bilinçli değil de işte toplulukla hareket edildiği için ortaokula doğru olmuştu böyle şeyler.”

“(G20)...yurtluyum diye kötü davranırdı tabi ki.”

Kurum bakımında olmanın arkadaş edinmelerine engel olduğunu düşünen katılımcılarımız dışında diğer katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun genelde düşünülenin aksine arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşamadıkları görülmüştür.

Bu sonucun kişilerin bireysel farklılıkları ve iletişim kurma, ilişkiyi sürdürme becerilerine bağlı olduğu da unutulmamalıdır.

Çalışmamıza başlarken günümüzde çok karşılaşmasak bile geçmişte farklı dönemlerde olabileceği ihtimali göz önüne alınarak ailelerin kurum bakımında kalanlarla çocuklarının arkadaşlık etmeleri konusunda ön yargılı olabileceği düşünülmüş ancak katılımcılarımız ile yapılan görüşmeler tam tersi bir sonuç vermiştir. Genel olarak ailelerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine karışmadıkları görülmüştür. Ailelerin çocuklarına müdahale ettikleri istisnai durumlarla karşılaşan katılımcılarımız karşılaştıkları olayları şu şekilde anlatmışlardır;

“(G16) Bir olay geldi başıma şöyle bir arkadaşımın evine gitmişim. O günde cep telefonları kaybolmuş o sıralar da öyle herkeste cep telefonu yok. Ertesi gün arkadaş geldi anlatmıştı bana sonra babası gelmiş okul çıkışında beni sıkıştırdı. Sen çaldın ver telefonu diye neye uğradığımı şaşırđım ben niye çalayım dedim. Yurt çocuğuyum tabi o günde evlerine gitmişim benden ala suçlu mu var onların gözünde. Ama arkadaşına söylemediler bu durumu muhtemelen çünkü o benle konuşmaya devam ediyordu. Daha sonra öğrendim ondan telefonu bulmuşlar muhtemelen de benle konuşmaya devam etmesinin sebebi oydu. Ama beni hırsız olarak itham etmeleri baya etkilemişti beni. Ben küçükken tamam böyle bakkal dan marketten ufak tefek şeyler araklardım ama yıllar önce bilmezliğe yaptığım şeylerdi. Ben çalmadım dememe rağmen inanmamaları zoruma gitmişti.”

“(G18) ... Hırsızlık yapmıştım üçüncü sınıfta ama öyle bile isteye değil küçük ufak tefek şeylerdi. Silgi, kalem, kek falan. Diğer çocukların anneleri geldiğinde aman oğlum bundan uzak dur o yurt çocuğu derlerdi. Üzülürdüm böyle demesinler diye hırsızlık yapmayı bıraktım. Ama onlar öyle demeye devam etti. Tam tersi yapmadığım şeylerle suçladılar beni.”

“(G19) ... Ama beni daha tanımadan yurt çocuğu aman evladım uzak dur diyen üç dört veli olmuştu. Onlara öfkemden bende özellikle gider o çocuklarla birlikte olurum kötü bir şey yaparsam kandırıp onları onlara yaptırırdım.”

Burada da ailelerin öncelikle ön yargılı oldukları görülmektedir. Bu ön yargının sebebini ilk olarak ailesiz çocukların problemlili ve toplum kurallarını öğrenebileceği terbiyeyi almamış olmaları düşüncesi oluşturmaktadır. Çocuğun anne babasız yetişmesinin düşünülmediği toplumda böyle yalnız çocukların bulunması anlamlandırılması zor bir olgu olmuştur. Çocuk ailenin vitrinidir. Anne babasından ne gördüyse toplumsallaşma aşamasında diğer bireylerle iletişime geçtiği zaman ailesinde gördüklerini yansıtır. Bu sebeple ‘Aile terbiyesi almamış, anne babası yok ki, nasıl bir ailelerin içinden geliyor bilmiyoruz’ gibi düşüncelerle endişe duyulmaktadır. Bu çocukların temel aile değerlerine sahip olmadıkları için olumsuz davranışlar sergilemelerinin mümkün olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bunun toplum içinde öğrenilmiş bir olgu olması da ailelerin ön yargılarının temelini oluşturmaktadır.

Bu ön yargıların diğer bir sebebini de ailelerin geçmiş yaşantılarında ki kötü tecrübeleri oluşturmaktadır. Yurt da kalan çocukların şahit oldukları hırsızlık, kavga, küfür vb gibi olumsuz davranışları genelleme yapmalarına ortam hazırlamıştır. Bu tür çocukların kendilerine, çocuklarına ve diğer bireylere zarar verecekleri düşüncesi ile tepkisel davranmaktadırlar.

Burada ailelerin karşılaştıkları olumsuz durumlara karşı ani ve fevri verdikleri tepkilerin çocukları derinden etkileyebileceği ve zaten yaralı olan ruhlarının daha da yaralanabileceğini düşünmeden hareket ettikleri görülmektedir.

3.2.4.3. Kurum bakımı hizmeti alan bireylere toplumun bakışı

Katılımcılarımızın tamamına yakınının kurum bakımında kalıyor olmanın toplum tarafından dışlanma sebebi olduğunu düşündüğü görülmüştür. Toplumda oluşan bu algıların çoğunun da yine kendileri gibi yurttan kalanlar tarafından oluşturulduğunu da dile getirenler olmuş ve bu düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir;

“(G1) İlk başlarda böyle bir dışlanma hissetmiyordum. Sonra yaşadığım olayları değerlendirdiğimde böyle bir dışlanma ile karşı karşıya kaldığımı düşündüm. Bu algının da kolaycılık olduğunu gördü. Aslında insanlar tanımak, anlamak ve bilmek yerine aman nasılsa yurt çocuğu diye kestirip attılar hep.”

“(G2) Yani insanlar yurt yuva çocuğusun Allah belanı versin, yurt yuva çocuğu sorunlu sıkıntılı gözüyle bakarlardı. Ve kız çocuğuyun hele bir de yurttan kalıyorsan onların gözünde kesin o....’ Sundur. Yetiştığım kurumlarda çalışmaya başladım ve orda öğretmenlerimiz bile aman sen yurt çocuğusun çok ukalasin, sen çok biliyorsun, diyerek tahkir edici söylemlerde bulunuyorlardı. Bu algı niye var onu tanımlayamıyorum açıkçası. Annem babam yok hiç onlarla yaşamadım bu yaşama geldim hala bilmiyorum aile olmayı. O yüzden bize neden böyle tepki gösterildiğini de anlayamıyorum. Tek bildiğim yurt çocuğu kötüdür mantığı ile karşılaştığım.”

“(G9) ... Yurttan kaldığı için erkeklerle yatıp kalkmıştır bu kız gözüyle bakıyorlar. Dışlıyorlar faydalanmak istiyorlar.”

“(G11)... Yurt çocuğu damgası, kötilediler bizi. Annem ve babamın durumundan dolayı içine kapanık biriydim. Ama ite kaka, yurt çocuğu balıcı, tinerci diye okuldan dışlanma ile bu hale getirdiler. Sonra baktım böyle olmuyor kavga dövüş, sigara, yurt çocuğu nasıl olacaksa öyle olmaya karar verdim.”

“(G12) Dışlanmadan ziyade bir acıma durumu, ah yazık!, vah vah! Sözleri ile acıma ortamı oluşturuluyor. O dışlanmayı yurttan hocalar yapardı, bir sıkıntı yaşadık siz kesin suçlusunuzdur, bir şey yapmışsınızdır derlerdi. Onların gözünde hep biz suçluyduk. Hem başımızdalar bizi yetiştiriyorlar, hem de dışarıyı geçin onlar bizi dışlıyorlar e onlar böyle yaparsa dışardakiler ne yapmasın. Okulda ki

öğretmenlerimizde uslu durun bak hocalarınıza şikayet ederiz diye tehditkar tavırlar sergilerlerdi.”

“(G16) Seni tanımiyor nasıl bir insansın bilmiyor ama yurtlu olduğunu duyunca bir ön yargı oluşuyor. Bu da yurttan kalanların oluşturduğu bir algı yani. İnsan önce ne tecrübe ederse arkasından hep öyleymiş gibi davranıyor. Bir de bize sağlanan hakların verilmemesi gerektiğini düşündükleri içinde tepki gösteriyorlar.”

“(G18) Sadece kurumda kalıyor olmak değil de anne babasız olmak dışlanmanıza neden oluyor. Bir çocuk yaramazsa anne babası yanında evinde yaşıyorsa haylaz öğrenci uğraşalım az düzelir olurdu. Ama aynı derece de yaramaz olan bir çocuk yurttan kalıyorsa, bak işte görüyor musun yurt çocuğu olurdu. Bundan belki benim kadar etkilenmeyenler de vardır. Bunlar basit takılmaması gereken ufak şeyler ama ben böyle şeyler gördüğümde çok kötü olurum.”

“(G19) Dışlanmadan önce bir acıma sebebi, önce vah töh diye yaklaşırlar, sonra bir iki olumsuz durumunu görseler aman aile terbiyesi almamış işte yurt çocuğu ne olacak derler. İnsanın kendi gibi olmayı ötelemesi çok kolay. Önce vicdanını rahatlatır sever gibi yapar ama aslında acır. Sonra hoşuna gitmeyen bir şey görmeyiversin hemen silahlarını kuşanır sana karşı. Bizi de en çok bu yaralar, bu aşağılamalar, tepeden bakmalar. Evet aile terbiyesi almadık ama bu bizim suçumuz değil ki, ben istemedim beni oraya versinler. Bir söz vardır bekara avrat boşaması kolay diye. Onlar yurt çocuğuna konuşur da konuşur aynı hesap işte.”

İnsanın fitratında kendi gibi olanla bir olma, aynı olmadığını düşündüğü şeye karşı da cephe alma, taraf olma durumu vardır. Burada kişilerin kendi ile aynı olmadığını düşündüğü bireyleri kabul etmenin zor olduğu yerde ötelemenin kolaylığına kaçıp yurt çocuğu yaftasını yapıştırdığını ve toplumdan izole ettiğini görüyoruz.

Katılımcılarımızın kurum bakımında buldukları için dışlandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ancak bunun yanında ana babasız kalıp sahihsiz olmanın da dışlanmalarına sebep olduğu görülmektedir. Nitekim bu dışlanma bireylere acıyarak, üzülmeye yaklaşma ve bireylerin tüm davranışlarını anne baba terbiyesi almamış

saygısız, terbiyesiz şekilde ki ifadeleriyle kendini göstermiştir. Bunun sonucu olarak da bireylerin duygusal olarak yıprandığı, benlik saygısı düşük, başarısız, güvensiz, eziklik duygusu içinde olan bireyler olarak yetiştikleri görülmüştür.

Bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde bu duygusal travmalar sonucu ikili ilişkilerde çekimsiz kaldıkları ve topluluk içine girmekten çekindikleri, eleştirilmekten korktukları için sosyalleşmelerinin sekteye uğradığı görülmüştür.

3.2.5. Kuruma Aidiyet ve Çatışma Çözme Becerileri

3.2.5.1. Kurum bakımı sürecinde karşılaşılan olumsuz muameleler ve sorunlara çözümler ve unutulmayan özel yaşantılar

Katılımcılarımızın kurum bakımı hizmeti aldığı süreçte maruz kalabilecekleri şiddet ihmal istismar vb vakalardan yalnızca şiddet durumu ile karşı karşıya kaldıkları öğrenilmiştir. Şiddete maruz kaldığını ifade eden katılımcılarımız ile şiddete maruz kalmayan katılımcılarımızın sayısının eşit olduğu görülmüştür.

Toplumda yurtlarla ilgili çocuklara eziyet edildiği, ciddi boyutlarda şiddet uygulandığı, kötü muamelede bulunulduğuna dair yerleşmiş algılar bulunmaktadır. Kişiler vuku bulan bir olayı kendilerine referans alarak bir örnekten hareketle geneli yaftalarlar. Sanılanın aksine personelin kurum bakımında kalan çocuklara şiddet uyguladıkları ancak şiddetin boyutlarının toplumda bilindiği gibi aşırı düzeyde olmadığı katılımcılarımızın ifadelerinden anlaşılmıştır. Personelin bu durumu bir nevi terbiye etme, düzeni sağlama, kontrol aracı olarak gördüğü çıkarımında da bulunulabilir. Ayrıca burada ki en önemli nokta kurum da görevli olan her personelin şiddet uygulamadığı kişilik özelliklerine göre bazı kişilerin bu eğilimlerde bulunduğudır.

“(G1) ... bireysel farklılıkları düşünürsek öfke ve sinir haliyle karşılaştığım oluyordu tabii.”

“(G2)... Arkadaşlarım ile birlikte şiddet durumu ile karşı karşıya kaldım. Ama yapacak hiçbir şeyimiz yoktu. Biz o zaman gidip ne bir öğretmene ne hocaya ne

müdüre bir şey söyleyemezdik korkar çekinirdik. Söylesek de bir şey olmazdı zaten hiç bir şey değişmezdi yani.”

“(G4) ... bir gün ortak alanda kardeşimi bir çocuğun iteklediğini gördüm. Yapma diye gittim çocukla kavga ettik, ilk ceza mı aldım. O günden sonra hiç bir şey eskisi gibi olmadı. Onlar ceza verdikçe ben yaptım yaptıkça cezaların boyutu değişti, sonra bitmek bilmeyen o 6 ay başladı.”

“(G7) ... Ben çok dayak yedim. Hem hocalardan hem de bizden büyük abilerden. Çürük insan çoktu yurtta hoca olarak yani. Şikayet etmenin söylemenin de bir faydası yoktu çünkü başındakiler dövüyordu. Ben valiye şikâyete gittim bizi dövüyorlar diye yurda geldim yine dayak yedim. Yaşça bizden büyük abilerden yediğim dayaklardan şikâyetçi değilim ama yurtta ki hocalar bazen haksız yere döverdi. Çok yaramazdım evet ama yaramazlık yapmadığımda da hep sen kesin bir şey yapmışsındır diye dayak yiyen taraftım. Ama küçükler bu konuda bizden daha şanssızlardı.”

“(G11) ... Ben 3. Sınıfa gidiyordum Antalya da yurda gelmeden önce ama beni 1.sınıftan başlatmışlardı. Neden ben 3 e gidiyorum ama demiştin ilk tokatı o an yedim. Haa dedim işin rengi belli oldu!. Ben yaramaz ve sıkıntılı bir çocuktum. Çok dayak yedim. Düşünürdüm bu adam beni neden dövdü? Sebep bulursam tamam kabullenirdim. Ama sebep bulamadıklarımı çok sorguladım. Dayak yediğinizde bir şey yapamazsınız hocalar dövüyor zaten kime söyleyeceksiniz.”

“(G16) ... İlk gün korkudan mıdır yoksa nedendir bilmiyorum altıma işemiştin o zaman gelir gelmez ilk tokadımı yemiştin. En çok da banyo da kafamıza taş yerdik. Bu durumda ne yapabilirdin ki hiç tabi ki dayağı yer otururduk. Ama ben fiziksel şiddetten ziyade yurtta daha çok psikolojik şiddete maruz kaldım ve bunun önlenmesi için de hiç bir şey yapamadım.”

“(G17) ... Hocalardan şiddet gördük tabi. Bakın herkes gibi bende dayak yedim benim dönemimde. Bizde toplu dayak vardı, biri gürültü yaptı mı herkes dayak yerd. Sen yaramazlık yap yapma, sen çocuksun nitekim. Yaramazlık var mı var ama dayakta var. Ben hep söylerim dayak bizi etkilemiyor fazla, bizi gururumuzu kırıcı

şeyler etkiliyor. İşte siz yapamazsınız, edemezsiniz, siz başaramazsınız, işte siz şöylesiniz, böylesiniz, siz afedersin nerden geldiğiniz belli değil, siz hayat kadınının çocuğu susunuz, siz p..siniz, siz şusunuz gibi şeyler söyleniyor ki bunlar yıpratıyor. Yurttakiler çocukları yetiştirmede olumsuz etkiliyor. Adam bu yurtlarda idareci ama kendi söylüyor burada ki çocuklardan bir halt olmaz diyor. Ne yapabilirsiniz buna?”

“(G19) Sadece şiddet vardı ama o da böyle yani öldüresiye bir dövme değildi. Kurallara uymadığın da ya da yapmaman gerekenleri yaptığın da tokat yemek, ya da banyo da kafaya tas yemek gibi şeyler. Usulanım diye döverlerdi ama dayakla uslanılacak olsa eşşekler kırbaç yiye yine uslanırdı.”

... çocuğuz daha bir yaramazlık yaptık mı ya da bir top için arkadaşla kavga ettik mi, hemen bağırmaya başlardı, siz adam olmazsınız, bildiler de mi attılar sizi buraya, size verilen emeklere yazık gibi sözleri olurdu. Dayak yersin bir iki ağlarsın iki güne ne acısı kalır ne bir şeyi unutup gidersin. Ok gibi yüreğine oturan sözler aklından hiç çıkmaz. Öyle öfke dolardım ki onlara.”

Tüm veriler incelendiğinde katılımcıların dayak yiyip canlarının acımasından çok tahkir edici, kırıcı, aşağılayıcı söylem ve muamelelerin yani sözel şiddetle ruhlarına açılan yaraların daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. Şiddet uygulayanların amaçları düşünüldüğünde ve o kişilerin tedrisatından çıkmış bireylerin geleceklerine göz atıldığında amacın yerine ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Ve buradan varılabilecek en güzel çıkarım da şiddetin terbiye etme ve düzeltme aracı olamayacağı, odasını toplamadığı için dayak yiyen çocuğun o dayaktan sonra her zaman odasını toplama davranışı göstermeyeceği, aksine gururuna yediremediği bu olayı heybesinde suçluluk ve öfke olarak biriktirerek önce kendi hayatına sonra insanlığa sunacağı tahmin edilebilir bir gerçektir. Bir katılımcımızın ifadeleri bu konuyu çok güzel özetlemektedir.

“(G2) ... sürekli disiplin ile büyüdüğüm için helalde ben çok kötü biriyim hep suçluyum ki hocalar bana hep kızıyor diye düşünürdüm. Allah la konuşurdum. Diyelim yemekhaneye geç indim hocam da bana kızdı neredesin diye Allah’ım ben ne kadar kötü bir çocuğum beni affet diye dua ederdim.”

Katılımcılarımızın yarısına yakınının kurum personeli ve hocalar dışında akranlar arası yaşanan sorunlar ya da karşılaşılan problemlere çözüm olarak şiddet eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Aşağıda ki veriler incelendiğinde şiddeti bir savunma mekanizması haline getirenler olduğu gibi şiddete maruz kaldıkları için şiddet eğiliminde bulunanlar olduğu da görülmüştür.

“(G1) Kendi savunma mekanizmanızı oluşturmak zorundasınız, zaten o zamanla ister istemez sizde yer ediyor farkına bile varmıyorsunuz. Ben genelde sessiz ve sakin bir yapıda olduğum için kendimi çok olayların içinde bulmazdım. Ama önden de tedbirimi alırdım. Tabiri caizse önden bir korku salardık dış gösterirdik duvara çarpan düşerdi. Sonrasında ise dışardan gelenlerin size karşı tavır sergilemeleri çok zordur. Bu mekanizmalar sayesinde sorun yaşama ihtimalleri git gide azalırdı.”

“(G3) ... İnsan yalnız olduğunu bilince yaptıklarının farkında olmuyor. Kimi zaman sessizliğim kimi zaman bağırışlarım galiba kavgalarım çözüm oldu.”

“(G4) Ayda bir görüyorsun anneyi sonra o da yok e kaybedeceğin bir şeyin de yok. Kafa göz dalardım. Önceleri yapmazdım bunu kardeşimi hırpaladıklarını gördüğüm gün kavga ettiğimde ceza almamdan sonra hiç söz dinleyen biri olmadım. Dayak yiyeceğimi bilsem de burnumun dikine gittim hep.”

“(G7) ... arkadaşlarımı döverdim. Yaşça onlardan büyüktüm, güreş de yapıyordum kalıplıydım zaten korkarlardı.”

“(G9) ... Kavga ederek uslu durmayarak kendimi korumaya geçiyorum. Biri bana iyi bir şey söylese bile ben hemen bağıriyorum. Ben kendimi korumayı kendim öğrendim kimse beni korumadı.”

“(G11) Yetiştirme yurduna geçtikten sonra direnmelerim artmıştı. Çözüm kavga etmek vurmaktı. Bir sene de 6 okul değiştirdim. Kavga dövüş huncımı birinden almalydım.”

Katılımcılarımızın ifade ettiği gibi yalnızlıkları, ailelerinden uzak olmaları ve kaybetme korkusu yaşayacakları bir duygularının olmaması kendi savunma

mekanizmalarını oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu konuda da bilinçli şekilde kendilerine yol ve yöntem belirlemedikleri, sorunlarla karşılaştıkça tepkisel davranışlarda buldukları görülmektedir. Katılımcılarımızın süreç içerisinde öğrenerek gerçekleştirdikleri ilk eylemlerinin genellikle şiddet odaklı olduğu görülmektedir. Sorunlarla mücadele de düşünmeden hareket etmekte ve çözüm olarak şiddete başvurmakta oldukları görülmektedir. Çünkü bireylerin çekinecekleri, kendilerine tepki göstermesinden korktukları kaybetmek istemedikleri insanlardan uzak olmalarının şiddet eğilimlerini tetiklediği görülmüştür.

Katılımcılarımızın bir kısmının da çatışma çözme becerileri adı altında, hayatta ki yalnızlıklarının etkisiyle, kendince savunma mekanizmaları geliştirdikleri ancak bunları net olarak tanımlayamadıkları aşağıda ki verilerde görülmüş ve diğerlerine göre azınlıkta kalan katılımcılarımızın hala hocalarından, kardeşlerinden ya da bakıcı annelerden destek aldıkları öğrenilmiştir.

“(G2) Aslında o yaşlarda çok çözüm bulduğum söylenemez. Ama büyüdükçe kendimi korumayı öğrendim. Zaman içerisinde kendi kendine oldu ben hiç düşünmedim şöyle şöyle yapayım diye. Şartlar ne gerektirdiyse o oldu bana gelen etkilere ben bu şekilde tepkiler verir olmuştum.”

“(G12) Küçükken ağlarmışım, büyüdükçe çenem açıldı konuşmaya başladım. Hakkımı savunurdum bağırdım bazen kendime neden neden der çabalardım, bazen ablamlara giderdim yardım isterdim. Ablamlardan destek alırdım. Allah akıl fikir vermiş düşünmeye çalışırdım da pek etkili olduğunu söyleyemem.”

“(G17) Hakkımızı aramalarını isterdim. Hakkımızı arayanlar yoktu. Hakkımızı kim arayacak bizim derdim? Yurt bu konuda yetersiz kalırdı. Ama ben gözü açık biri olduğum için erken yaşta olgunlaşmak zorunda olduğum için işlerimi hallederdim hep bir yol bulurdum.

Katılımcılarımızın kurum bakımı geçmişlerine dair yaşantılarının hala kendilerine eşlik ettiği ve geçmişlerinin geleceklerini şekillendirdikleri düşünülürse şu anlarını anlayabilmek adına büyük önem taşımaktadır. Burada katılımcılarımız için özel olup onları derinden etkileyen anılarına yer verilecektir.

“(G8) Çok var ama hiç biri birinden daha üstün değil aynı değerde benim için. Özel olarak hatırladığım yok.”

“(G16) İlla ki vardır da aklıma gelmiyor.”

“(G17) Valla bir sürü ki, hangisini söylesem.” Gibi ifadelerle hatırlamadıklarını söyleyen katılımcımız olsa da geneli kendilerini derinden etkileyen anılarını şu şekilde paylaşmıştır;

“(G1) ...birliktelikler vardır. bunlar sevgi ile güç ile korku ile kurulan birliktelikler yani guruplardır. Öyle herkesi içlerine almazlar. Ama o birlikteliği sevgi bağı üzerine kurduysanız kapınız herkese açıktır. Bu bağ da sizi güçlü kılar ve bazen siz bireysel olarak bir şeyi istemeseniz bile o gruplara dahil olmak için bile o şeyi ister hale gelirsiniz. Ama yaşadığım bir olayın sonucunda hocamız bana M.... onu atamam sen istiyorsun diye onu öteleyemem. Sen bana müdür baba diyorsun senin ne kadar müdür babansam o da bana müdür baba diyor ve onunda o kadar müdür babasıym demişti. Bende o günden sonra o adama daha çok saygı duymuştum. Yelpazesi çok genişti çünkü ve bu cevabı beni çok etkilemişti çok hoşuma gitmişti.”

“(G3) Ben yurdun çocuğuyum illa ki yaşadığım süreçte özel anlarım var. Ama en özeli kardeşimle tanışmam. Aslında tanışma derken ikimizde yuvadaymışız ama küçük olunca biz yuvaya girdiğimizde bilmiyorduk haliyle büyüdükçe öğrendik. Sinir olup kavga ettiğim çocuk için o senin kardeşin diyerek beni uyardıkları an benim için çok özeldi.”

“(G7) ... Çok yaramazlık yapmıştım başım ağrıdı, oturdum. Başımın ağrısı geçsin diye kitap okuyordum. O sırada hocamız geldi kimler uslu duruyor bakıyım dedi. Ben sessizce bir köşede oturmuş kitap okuyorum gel bakalım dedi bana böyle diğer gruplardan da usluları seçtiler bizi kermese götürdüler. Tesadüf o kermeste bizim mahallemizdeymiş, komşumuzun kızı beni tanımişti Orda çok güzel vakit geçirmiştım onu hiç unutmam ya.”

“(G20) Yukarı yatakhanelere yiyecek çıkarmak yasaktı. Biz aşağıdan domates salatalık alır gizli gizli odaya çıkarırdık. Yatağın üstünde sohbet muhabbet ederken yemek isterdik. Sonra hoca geliyor derlerdi biz hemen o yatağın üstünde ki salatalıkları yatağın içine koyar saklardık. Salatalık domates ve yatağın üzerinde uzanmış rahatça bir şeyler yiyor olmak çok özeldir benim için.”

Hayatta olumlu olumsuz yaşanan tüm olayların psikolojik olarak bireyleri etkilediği bilinmektedir. Yaşandı bitti şekilde ifade edilemediği, hayatın her anına insanın zihninin bir köşesinden müdahale ettiği kanıtlanmış bir gerçektir. Burada bir kez daha görmekteyiz ki kişilerin geçmiş yaşantıları gelecekte nasıl bireyler olacağını inşa etmektedir. Katılımcılarımızın ifadeleriyle anlaşılacağı üzere, aile yanında edinilen tecrübeler ile aile dışı edinilen tecrübeler birbirinden çok ayrıdır. Aile içinde sadece çocuk olma rolümüz varken toplum içerisinde daha başka rollerimiz vardır. Kurum bakımında kalan bireyler aslında toplumsallaşmayı daha erken tecrübe etmektedir. Yaşıtları sadece çocuk olma rolünün gerekliliklerini yerine getirirken kurum bakımında yetişen bireyler çocuk dışında arkadaş, öğretmen, anne, baba vb gibi birçok rolü aynı anda ama eksik ve yanlış şekilde yerine getirmektedir. Toplumsallaşmaya erken başlarlar ama yanlış zemin üzerine kurulu olduğu için sağlıklı toplumsallaşma gerçekleştiremezler.

3.2.5.2. Kurum bakımı sürecinde yaşanan zorluklar

Bu başlık altında katılımcıların kurum bakımında kalırken zorlandığı kurallar, yaşadıkları sıkıntılar ele alınmıştır.

“(G1) Birçok şeyi kendi tecrübeniz olmadan görerek öğreniyorsunuz. İşte anne babası ölmüş yurda düşmüş Vah! Vah! Vah! Tüh! Tüh! Tüh! Sürekli bir acıma duygusu ile karşı karşıya kalmak, üstünüze yüklenen o psikolojik etki.”

“(G4) ... Özgür değilsin bir kere yaptığın her şey saatli. Zaten orda daha fazla kalsaydım biraz büyüdüğümde kafama sıkardım. Ailenin bir kuralı vardır evin bir kuralı vardır. Eve geç gelirsin annen kızar iki surat yapar biraz sonra gider öper koklar barışırsın. Ama burada biraz geç kalırsın cezan hazır, telifisi, töleresi yoktur.”

“(G9) Özgür olmamak olamamak zorlamıştı, telefon yok istediğini yapamıyorsun. Sonuçlar ve kurallar işte.

“(G11) İlk başlarda büyüklerden çekinirdik, korkardık. Duygusal anlamda rahat hissetmediğim zamanlar zorlanırdım. Disipline alışmakta zorlanmıştım. Bir de kardeşlerimden ayrı olmak. Yaşımız gereği her zaman aynı yerde kalamadık.”

“(G12) ... yer değiştirmek beni zorlardı. Benim fikrimi sormadan Çocuk Evlerine göndermişlerdi hiç istememiştim buna zorlandım. Büyüdükçe de sık sık bakıcı annelerin değişmesinde zorlanırdım. Tam birine alışmışız derken hop vardiyası gelir değişir ya da başka eve geçer bu olayı hiç sevmezdim alışana kadar bu konuda baya zorlandım.

“(G14) Babaannemden ayrı kalmaktı. Sonra sürekli kurallı yaşamak, saati saatine tuvalet, banyoyu kullanmak gibi şeyler.”

“(G16) Tüm kurallar diyebilirim nerdeyse katı kurallar vardı çünkü ama en çok zorlayan öyle uykusuydu.”

“(G17) Kuraldan ziyade yokluk zorluyordu. Ayrıca senin adına sana sormadan karar almaları en çok zorlayan şey buydu.”

Katılımcılarımızın büyük kısmının ortama alışana kadar kurallara uymadıkları görülmüştür. Topluluk içinde yaşıyor olmanın getirdiği gereklilikler sürekli disiplin, saatli ve kurallı yaşamak kişilerin yabancılaşmasına ortam hazırlamaktadır. Aynı zaman da kendilerini rahat hissetmelerine de engel olmaktadır. Bireyin istediği saatte yemek yiyip, istediği saatte banyoya girememesi ya da arkadaşları ile vakit geçirmek için istediği zaman dışarıya çıkamıyor olması, ailesi ya da akrabalarından birini aramak istediğinde telefonla görüşme günü olmadığı için görüşme yapamaması gibi etkenler bireylerin özgür olmadıklarını düşünmelerini sağlamaktadır. Bu da bireylerin aidiyet kavramını tanımlama ve anlamlandırma da başarısız olmalarına zemin hazırlamaktadır.

3.2.5.3. Kurum bakımında olmakla ilgili düşünceler

Bu başlık altında katılımcılarımızın kurumda olmakla ilgili düşünceleri, kendilerini ya da başkalarını suçlama eğilimleri üzerine durulacaktır.

Katılımcılarımızın genelinin kurum bakımı hizmetinden yararlanmaları ile ilgili ebeveyn ve akraba çevresini suçlarken diğerlerinin suçlamadığı görülmüştür. Kurum bakımına küçük yaşta girmiş olmaları sebebiyle kurum bakımı hizmeti sonlandıktan sonra ebeveynlerini sorgulayan katılımcılarımız da bulunmaktadır.

Neden kurum bakımında olduğunu sorgulayan bunun için ebeveynlerini suçlayan katılımcılarımızın çoğu duygularını şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G4) Sadece babamı suçladım. Onun yüzünden burada kalıyorum diye. Hala da suçlarım. Ve o benim için bitmiştir.”

“(G5) ... Bunun tek bir suçlusu vardı o da babamdı. Ailemi dağıtan oydu. Nasıl bir adam ben hala düşündükçe hayret ediyorum. Allaha peygambere küfreden sürekli içen, tuhaf ya yoktur başka böyle adam.”

“(G6) Babamı annemi suçladım. Babamın istismarına uğradım 12 yaşında. Beni yanına almak istediğinde iki kere intihara kalkıştım. İlk de Numune Hastanesinin çatısına çıkmıştım. Daha sonra da 3 kutu ilaç içmişim. Uzun süre yoğun bakımda yatmıştım. Babam böyle bir adam olmasaydı, anneme bana şiddet uygulamasaydı Annemi suçladım sonra. Hadi babam bunları yaptı o böyle bir adam sen neden beni bıraktın neden sevmedin. Onun yüzünden hayatım mahvoldu. Babama karşı hiçbir his yok içimde ne sevgi ne kin ne nefret öfke hiçbir şey ama anneme karşı geçmeyen bir kinim öfkem var. İnsanın babası kötü olurda annesi de mi kötü olur yaa.”

“(G10) Kendimi sadece neden ölmedim diye suçladım. Ama genelde anne babamı suçladım. Anne baba bile demek istemiyorum onlara tiksiniyorum onlardan. Hayatımı mahvettiler der ya insanlar benim hayatım onlar yüzünden gerçekten mahvoldu. Her an korku ile yaşadım şimdi daha da büyük korkularla yaşıyorum hepsinin sebebi de onlar.”

“(G18) Önceleri kardeşimi suçladım balkondan düşmese burda olmazdık diye sonra kendimi suçladım evde olsam kardeşim balkondan düşmese buraya gelmezdik diye. Sevgiye en çok aç kaldığım zamanlarda da anne babayı suçladım. Neden bıraktılar diye.”

Katılımcılarımızın ifadelerinden kurum bakımına girmelerine sebep olan ebeveynlerini suçladıkları görülmektedir. Onların tutarsız ve olumsuz davranışlarının sonucu olarak bakım altında olduklarını bilmeleri ve bu duruma iradeleri dışında gelişmesi sonucu müdahale edemedikleri için tüm öfkelerini anne ve babalarına yöneltmektedirler. Bu durumun bireylerin anne baba algılarını değiştirdiği ve ebeveyn olmayı isteme konusunda ki düşüncelerini de etkileyeceği düşünülmektedir.

Küçük yaşta bebekken yurda verilen katılımcılarımızın hiç aile ortamı görmeden büyükleri için yurt ortamını sorgulamadıkları ancak yurttan ayrılıp, yaş ilerledikçe aileye duyulan ihtiyacın artması üzerine ebeveynleri ile bir iç hesaplaşmaya girdikleri görülmüştür.

“(G3) Suçlamak için sebep aramadım çünkü neden buradayım demezdim kendimi bildim bileli yurttan olduğum için burada kalmanın kötü olabileceği düşüncesi yoktu. Ama aile nedir yurda kim gelir bunları öğrendikten sonra anne ve babamı çok suçladım hala da suçlarım.”

“(G12) ... Çünkü suçlayacak bir sebebim yok ben bebekmişim zaten ne gibi bir suçum olabilir ki? Annem babamı suçladım ama en çok annemi suçladım. Çok kızdım ona çok. Annem e dair en ufak bir his yok içimde.”

“(G19) Kendimi suçlayacak kadar büyük değildim. İlerleyen zamanlarda anneme ihtiyacım olduğunda yanımda yok diye annemi suçladım. Sevgim de zamanla öfkeye dönüştü hep bulursam onu bir gün yüzüne tüküreceğim derdim. Ama içimden de böyle burardı bir şey beni karşımda olsa belki yapmam bunu diye, düşünürdüm. Bir kadın çocuklarını nasıl bırakır neler yaşamış da acaba bırakmak zorunda kalmış diye kendimi de hep buna inandıracak şeyler bulurdum. Belki çok üzülüyordur, arıyordur belki bizi, belki çok özlemiştir. Bunları düşündükçe babama olan öfkemde katlanarak büyürdü. Sonra da büyüdükçe okul hayatı, sokak kavgalarına giriştikçe

arkadaşlarımın babalarının gelip müdahale ettikleri yerde bir babaya ihtiyaç duyduğum anda da babama kızdım hep. Mahvettiler bizi yaa. Oradan oraya savrulan sevgiye aç pis bir insan oldum onların yüzünde. Başka insanlar için bizi hiç saymışlar.”

Kurum bakımında olmakla ilgili ebeveynleri dâhil kimseyi suçlamayan katılımcılarımızın kurum bakımında olma nedenlerini daha iyi bildikleri bu durumu kabullendikleri ve kurum bakımında olmasa daha olumsuz şartlar altında yetişeceklerini ifade ettikleri görülmüştür.

“(G1) Kendimi hiç suçlamadım. Söylediğim gibi hatasıyla da sevabıyla da hayat benim hayatım bana bu hayat bahşedilmiş. Kimseyi de suçlamadım. Sitem duygusuna kapıldım çoğu zaman, içerledim ama hep düşündüm sonra kimsenin bana bakma mecburiyeti yoktu diye o yüzden sitemkâr da olmadım.”

“(G7) Kimseyi suçlamıyorum. Ben o köyde kalsaydım benden hiçbir şey olmazdı devletin bütün imkanlarından yararlandım. Bunun için verdiler beni zaten yurda o yüzden kimseyi suçlamadım. Sadece bir kere tüm kötü şeyler neden benim başıma geliyor diye sızlandığım olmuştu.”

“(G11) Kimseyi suçlamadım. Bazen dedim keşke babam annemi vurmasaydı boşansalardı. O başka biriyle o da başka biriyle evlenseydi ama biz ikisini de görürdük en azından diye sorgulardım. Kızdım babama ama olan olmuştu. Daha çok kızsam da bir şey değişmezdi. O da Yok olursa ne yapacağım dedim. O zamanlar onu da kaybetmekten korkuyordum. Akrabalarımı da suçlamadım. Oturdum şöyle düşündüm, sorguladım bahaneler üreterek kendimi yatıştırdım. Dedem bakamadı dedim, amcam çoluk çocuğu var onunda bakamaz dedim, diğer amcam da yenge var fena istemez dedim, halam enişte var orda da dedim hepsine güzel güzel bahaneler ürettim.”

“(G16) Anneme kızdım başta sonra düşündüm annem zihinsel olarak rahatsız onu hesaba katan bile yok dedem dayılarım karar veriyor. Devlet bakacak işte diye düşünüyorlar ekonomik olarak sıkıntı olmayacak gözüyle bakıyorlar. Birazcık vicdan rahatlatma ifadesi bu ama sevgiden yoksun kalacağımız hiç akıllarından geçmemiş.

Çoğu zaman çok çok kızdığım oldu. Manevi yoksunluğun farkındayım. Diğer türlü hayatı seçerdim ama hayata bakışım olan olmuştur artık geçmişe bakmanın çok da bir alemi yok.”

3.2.5.4. Kurum bakımında aidiyetlik

Katılımcıların kurum bakımını benimseyip benimsemedikleri, yaşam alanlarına kurdukları aidiyet üzerinde durulacaktır.

İnsan mekânla vardır. Birey kişiliğini oluşturup toplumda saygınlık kazanmaya çalışırken var olduğu mekânla özdeşim kurarak kendini tanımlar. İnsanın varlığı içinde bulunduğu mekân ile kurduğu aidiyetlikle anlam kazanır. Katılımcılarımızın entegre süreçlerinde ne derece varlık gösterebildiklerini anlamak için geçmiş yaşantılarını geçirdikleri mekanlarla kurdukları aidiyetlik hissini öğrenmemiz gerekir.

Bu bağlamda, katılımcılarımızın çoğunluğunu yurt ortamını aile gibi görüp benimseyenler oluşturmaktadır.

“(G2)... biz yuvanın çocuğuyuz, bizi yuva doğurdu sanırdım. Yuva ne kadar güzel ben hep burada kalacağım burada öleceğim diye düşünürdüm. Hiç yadırgamadım hiç gitmek istemedim. Evimdi orası.”

“(G7) ... Ailem burası derim de demem de yani tam aile diyemem ama kardeşten öte arkadaşlarım var. Annem babam sarılsa bana bir menfaat seziyorum, bir sevgi hissetmiyorum. Ama bir bakıcı annem vardı. Bana sarıldığında sevgiyi hissettiğim tek insan oydu işte ona tek başına bile ailem diyebilirim.”

“(G13) Kimse istemedi beni kapısını bir yurt açtı. Ailenin yapmadığını yaptı. Aile sahip çıkan demektir yurttan bana sahip çıktıysa evet ailedir. “

“(G17) Tabi ki evimdi evimizdi orası bizim. Hiçbir zaman neden orda olduğumu sorgulamadım ben. Yurt da doğmuş gibi bir şeydim. Arkadaşlarımız gelir giderdi. Yurdu evimin dışında hiç düşünmedim. Ailemdi.”

“(G18) Yıllar geçtikçe böyle söyledim tabi ki terk edilmişim, kimsem gelip gitmemiş ardımı arkamı aramamış. Kavga da etsem gece aynı arkadaşla aynı ranzada yatmışım. Kaçsam bile polis beni bulup yine oraya getirmiş. Ekmeğimi suyumu vermişler. Sevgisini hiç görmediğimiz anneler olsa da bize güzel bakan bakıcı annelerimiz olmuş. Hastalanmışız başımızda hemşire beklemiş. Paylaşmayı öğrenmişim. Son zamanlar söyledim bunu işte ailem gibi dedim.”

“(G20) ... Dışardan ümidiniz olmayınca, kimsenizin de olmadığını bildiğiniz de bağlantıyorsunuz oraya aileniz oluyor.”

Aidiyetlik hissetmeyip yurdu ailesi gibi görmeyen katılımcılarımız duygularını şu şekilde ifade etmektedirler;

“(G4) ... Cezaevinde özgür müsünüz değilsiniz yurttan da dört duvar içindedesiniz. Kurallar var istediğin zaman gidip çıkmak yok yurttan da özgür değilsin o zaman özgür olmadığın yere ailem diyemezsin!”

“(G11) ... yetiştirme yurduna geçtikten sonra evim gibi hissetmedim hep dışlandım, uzak tutuldum, cezalandırıldım. Çoğunu hakettim ona bir şey demiyorum ama bana yapılanları göre göre böyle olmuşum.”

“(G19) ... yer değiştirmemin de etkileri ile birlikte çok sahiplenemedim. İnsanın bir anne bir de babası olur ama ben yurt yurt da gezince çok müdür babam çok bakıcı annem oldu. Genel anlamda evet ama özel de çocuk yuvasında ki yıllarım dışında ailem diyemem.”

Yurt ortamını benimseyip aidiyet hisseden ancak aile kavramı ile tanımlamayan katılımcılarımız da bulunmaktadır.

“(G1) İnsan nerede yaşarsa nihayetinde kendini oraya ait hisseder. Aile olarak görüyor muydum? Bunları çok sorgulamazdım yani şuan mesela düşünüyorum adımız Aile bakanlığı ama bir aile değiliz. Ama o zamana bakınca da aile kavramım farklılaşıyor. Biz orda ikame bir aileyiz, toplama aile olmuşuz. Ne kadar olabilirsek işte, ama orası bir hapisane de sayılı gün beklemiyorsunuz. Kurtulmaya çalıştığım bir yer değildi çünkü orada yaşıyordum.”

“(G12) Ben eti çok severim, küçükken et yerken boğazıma et kaçmıştı nefessiz kalmıştım. Bir anne hemen beni kucağına almış mideme bastırmuş beni kurtarmıştı. O an aile bağı nedir onu anlamıştım. Ama burası aile değil arkadaş ortamı. Bir keresinde Vali ziyarete geldiğinde de ona da söylemişim. Sanki biz yurttan memnun değilmişiz gibi bize nasihatler veriyordu o zaman çok sinirlenmişim, aileniz burası diyorsunuz sizin de bir aileniz var sizin evinizde her gün 3 annemi değiştiriyor. Tuvalette yazılar var mı?, temizlik listesi mi asılı duvarda, nöbet listeniz mi var?, insanlar evinize ziyarete gelip odanıza bakıyor dolaplarınızı mı açıyor?, evinizin resimlerini mi çekiyor demiştim. Bunların olduğu yer aile olamaz. Çok iyi çok samimi aileden de çok zaman geçirdiğin, paylaşımın olan arkadaş ortamı olur. Bu yurdu sevmediğim için yaptığım bir yorum değil. Sadece insanın evi gibi değil, ev değil orası sen öyle hissedebilirsin o ayrı ama gerçek ev değil!”

“(G16) ... Hocalarımız bize biz sizi çocuğumuz gibi görüyoruz derlerdi. Bir gün yağmur yaparken arkadaşım okuldan geliyormuş, müdür yardımcısı da yurda geliyormuş. Arkadaşa kornaya basarak selam vererek yani yanından geçmiş gitmiş. Geldi bana anlattı konuştuk. Ya bunlar siz bizim çocuğumuzsunuz diyorlar da hani nerde yaaa bu nasıl çocukluk der sorgulardık. Aile olmak böyle bir şey değil. Benimsedim aidiyetim oluştu ama ailem değildi orası benim arkadaşlarımızla birbirimize verdiğimiz manevi desteğimizle bir arasaydık.”

Küçük yaşta kurum bakımına giren yuva ve ardından yetiştirme yurduna geçen katılımcılarımızın kuruma aidiyetlerinin bulunduğu görülmektedir. Bireyler büyüyüp kurum bakımına girme nedenlerini öğrenene kadar buldukları ortamları aidiyetlik kurmuşlardır. Daha sonrasında öğrendikleri bakım altına alınma sebepleri yurt ortamından kopmalarına eden olmamıştır. Aile ortamında bulunma fırsatları olmadığı içinde yurt ortamında kurdukları duygusal bağı aile ortamı gibi tanımlayabilmektedirler. Buna karşılık aile ortamında bir süre kalıp kurum bakımına alınan katılımcılarımızın önceki yaşantılarını referans olarak aidiyetlik geliştirmekte zorlandıkları görülmektedir.

Yoksulluk sebebi ile kurum bakımına giren katılımcılarımızın ise yurt ortamını benimsediklerini ancak aile olarak görmediklerini şu sözleri ile anlatılmışlardır;

“(G8) Burası benim ailem demedim hiç çünkü benim bir ailem vardı zaten. Burası daha çok yatılı okul gibiydi bize çünkü ben abim ablam biz yoksulluktan geldik. Kimsesiz değildik. Ama kendimi de ait hissediyordum tabi çünkü sürekli kaldığın yer ister istemez bir süre sonra benimsiyorsunuz.”

“(G15) Benim bir ailem vardı zaten. Yurtta kaldım ama ailem ile bağımı hiç koparmadım benim bir aile geçmişim vardı ama bulunduğum konuma baktığım zaman da tam aile olmasa da evin oluyor. Sürekli gördüğün arkadaşların bakıcı anneler, güvenlik, hizmetli derken bir bağlılığın oluyor elbette.”

Ekonomik problemler sebebiyle kurum bakımına yerleşen bireylerin aidiyetlik oluşturmalarına rağmen bulunduğu ortamı aile olarak tanımlamadıkları görülmüştür. Çünkü bu bireylerin aileleri ile ilişkileri kopmamış, ekonomik yetersizlikler sebebiyle eğitimlerini tamamlayıncaya kadar kurum bakımında kalması gerektiğinin bilincinde oldukları görülmektedir.

Kurum bakımına alınma nedenlerinin aidiyetlik duygusu ile karşılıklı ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Genel olarak katılımcılarımızdan elde edilen veriler incelendiğinde yaş faktörünün de etkisi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Küçük yaşta kurum bakımına giren bireylerin aidiyetlik hissi ve aile algıları kurum bakımına hem büyük yaşlarda hem de aileleri yanından gelen bireylere farklılık göstermektedir. Küçük yaşta kurum bakımını deneyimleyenlerin diğerlerine oranla aidiyetlik duygularının daha kuvvetli olduğu görülmektedir.

3.2.5.5. Kuruluş personeli tarafından hayata hazırlanmaya yönelik çalışmalar

Katılımcılarımızın kurum bakımında kaldıkları süreçte hayata hazırlanmaları, eğitim, çalışma hayatı konularında yönlendirilmeleri en önemlisi de bakım hizmeti sonlandıktan sonra ki yaşamları ile ilgili taraflarına rehberlik yapılıp yapılmadığı konusunda üç ayrı durum ortaya çıkmıştır.

Katılımcılarımızdan yeterli rehberliğin yapıldığını ifade edenler;

“(G8) ... bizde hiç yurttta boş boş oturan çocuk yoktu. Okula gitmiyorsa sanayi de meslek edinmesi için çalışmaya verilir. Yurttan çıkınca bak hayat böyle diye rehberlik yapılırdı. Şimdiye bakınca kalite varmış o zaman diyorum.”

“(G12) Gurup hocam tarafından özellikle çokça rehberlik yapıldı. Hani derler ya kız çocuğu anneden öğrenir diye bende hayat dair bir çok şeyi gurup hocamdan öğrendim. İyi ki vardı. Ama şöyle de bir ayrıntı var bu yapılan rehberliği senin ne kadar alıp hayata hazırlandığın da önemli.”

“(G15) ... sosyal serviste ki uzmanlar, hocalar ve bakıcı personel bu konuda bizi yönlendirirdi. Çamaşır, yemek, bulaşık, ütü, temizlik olsun bir bayan olarak ileriye hazırlanıyorduk.”

“(G17) Bizim zamanımızda şöyleydi, ya sanata giderek hayata hazırlıyorlardı ya da okula giderek. Okulu tercih etmiyorlardı o zaman, niçin? liseyi bitirdi eğer üniversiteyi kazanamazsa 18 yaşından sonra gidecek yeri bunun gidecek yeri yok diye o zamanlar okula pek göndermiyorlardı. Çok çok zeki olman lazım okula gidebilmek için. İşte bu şekilde bir hazırlama oluyordu yani zaten biz kurumda kalırken daha çıkmadan eve, çıktığımızda neler yapacağımızın planını yapıyorduk. Yurttan çıktıktan sonra sudan çıkmış balık gibi ortada kalmayım diye. Yurttta kaldığın için bu kendiliğinden düşünce oluşuyordu. Şimdi ki kurumdakiler hazırlamıyor, hazırlıyormuş gibi yapıyorlar ama hazırlamıyorlar, nasıl hazırlanır çocuk oğlum aklını başına al demekle olmuyor çocuğa bir hedef göstermeniz lazım.”

Katılımcılarımızdan bakım sürecinde değil de kurum bakımından çıkmaya yakın rehberliğin yapıldığını ifade edenler;

“(G3) Yetiştirme yurdundaiken son zamanlar yapıldı onda da ben reşit olduğumda daha lise okuyordum. Geç yazılmışım okula kayıttta bir sıkıntı olmuş herhalde tam bilmiyorum onu. Okuduğum için de 18 yaşında hala yurtttaydım işte okul bitince çıkacaksın diye gurup sorumlusu hocamın benimle konuştuğunu hatırlıyorum.”

“(G16) Çok sağlıklı çalışmalar yapıldığını söyleyemem. Okuyun daha iyi yerlere gelin derlerdi ama altı boştu bu cümlelerin. Çok da okumanıza gerek yok tarzında davranılırdı. İnsani duyguları geliştigi düşünülerek herhalde genelde ilahiyat mezunlarını alıyorlardı kuruma ama çoğunun hayat hakkında fikirleri yok size yaklaşma konusunda fikirleri yok. Böyle olunca da rehberlik ne kadar rehberlik oluyor. Ölümden sonrası için her şeyi biliyorlar ama hayatı bilmedikleri için bize bir şey veremiyorlar. Yaşı dolup çıkmadan önce hesap kitap işlerinde yardımcı olunmalı öğretilmeli, koruma kararı kalktıktan sonra anlatılmamalı bazı şeyler hiç faydası olmuyor çünkü.”

Katılımcılarımızdan kendilerine hiç rehberlik yapılmadığını ifade edenler de olmuştur.

“(G11) Rehberlik hiç yapılmadı. Ben onlar için çabalamaya değmez akıllanıp uslanmaz sorunlu bir çocuktum. Yaşı dolsa da gitse gözüyle bakarlardı.”

“(G13) Olumsuz bir davranışından sonra tüm düzenim değişti yine rehberlik yapılıyordu bana ama eskisi kadar değil. Gerçek bi rehberlik değil de aman işte konuşalım da bak biz sana söylemiştik sen yapmadın diyebilmek için yapılıyordu bence bu da rehberlik sayılmaz.”

“(G18) Yapılsa böyle olmazdım. Gerçekten çabalayan hocalarım vardı ama topluluğun içinde bir iki tane kalıyorlardı. Geneli sorunlu tiplersiniz gitseniz de kurtulsak gözüyle bakıyordu. Bu sebeple de çok yer gezdim işte birçok insan tanıdım ve buna bağlı olarak vardığım kanı da kötü insanlar değiliz. Hayatın oyun oynadığı insanlarız. Biz öfkemizi atmak adına başladık kural tanımaz olmaya ama elimizden tutan olmayınca kayışımız kolay oldu. Her gittiğim yurttan iyi şekilde hatırladığım bana insan gibi davranan sayılı insan tanıyorum.”

Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireylerin hepsinin aynı imkan ve ölçülerde hizmet almadığı bilinmektedir. Devlet, siyasi ve ekonomik politikalarıyla kurumlara ayırdığı bütçeler kapsamında hizmet vermektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumunun kurulduğu yıllardan bu yana tarihsel süreç içerisinde ki gelişmeler kurumların günümüzde ki mevcut imkanlarına bakarak da

anlaşılabilir. Katılımcılarımızın ifadelerinde de görüldüğü üzere bakım hizmetlerinden yararlanan yıllar arasında imkanlar nezdinde farklılıklar olduğu görülmüştür. 1990'lü yıllar ve öncesinde sunulan hizmet kalitesi ile 2000'li yıllarda sunulan hizmetler aynı değildir. Hatta günümüze yaklaştıkça ülkenin sosyo-ekonomik refahı ölçüsünde her yılın imkanlarının bir öncekinden daha üst düzeyde olduğu bilinmektedir. Yatılı kuruluşlar her zaman devletin desteklediği yeni politikalar geliştirilmesi adına öncelik tanıdığı alanlardan biridir. Kuruluşların şartlarının iyileştirilmesi sadece ekonomik imkanlarla gerçekleştirilen bir durum değildir. Hizmet kalitesi göz önüne alındığında ekonomik şartların yanında niteliksel olarak da kaliteli bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir.

Kendilerine rehberlik yapılan katılımcılarımızın kurum bakımı hizmeti aldığı yıllar göz önüne alındığında 2005 ve öncesi olduğu görülmektedir. Bu durum ülkenin ekonomik yapısı ile karşılaştırıldığında imkanların kısıtlı olduğu zamanlarda çocukların geleceklerini güvence altına alabilmek için daha kaliteli eğitim verildiği, çalışma hayatına atılmadan gençlerin yaşama hazırlandıkları görülmüştür.

Refah düzeyinin yükseldiği, kurumların fiziki imkanlarının arttığı 2005 sonrası, günümüze yakın tarihlere baktığımız zaman ise bakım sürecinde sunulan imkanların daha iyi olduğu öğrenilmiştir. Ancak buna rağmen bireylerin yaşama hazırlanmaları adına yapılan çalışmaların mevzuatta geliştirilmesine rağmen uygulama da yetersiz kaldığı görülmüştür. Buradan personelin, kurumlarda çocuklara sunulan hizmetlerin bakım sonrasında da aynı şekilde devam edeceği düşüncesi ile rehberlik konusunda pasif kaldıkları yorumuna varılabilir.

Bu dönemler içerisinde kurum bakımı hizmeti almış bireyler karşılaştırıldığında daha önceki tarihlerde kurum bakımı hizmeti alıp kurumdan ayrılan bireylerin son yıllarda hizmet alanlara göre daha başarılı oldukları, evlilik ve çalışma hayatlarında problem yaşamadıkları, entegre sürecini sağlıklı şekilde gerçekleştirdikleri de görülmüştür.

Kurum hizmeti alan bireylere kurum personelinin yönlendirme ve rehberlik çalışmaları yapması gerektiği çalışma usul ve esaslarına dâhil edilse de

katılımcılarımızın ifadeleri gözden geçirildiğinde bu durumunun tamamen bireysel yeterlilik ve vicdan üzerine kurulu olduğu yorumuna varılabilir. Çalıştığı kurum ve kimlere hizmet verdiği bilincinde olan personelin çocuklara yaklaşımının daha olumlu ve destekleyici olduğu, bulunduğu ortamı sadece işini yapıp karşılığında kazancının olduğu bir ortam olarak görenlerin ise rol model olma ve rehberlik sunabilme konularında yetersiz kaldığı da düşünülmektedir.

3.3. Kurum Bakımı Sonrası

3.3.1. Kurumdan Ayrılış

3.3.1.1. Kurum bakımı sonrasında dair düşünceler

Katılımcılarımızın kurum bakımına yerleşme sebeplerini ortaya çıkaran etken bakımını üstlenebilecek yetkinlikte kimsenin olmamasıdır. Bu gerçekten hareketle içinde buldukları yalnızlık, terk edilmişlik, kimsesizlik gibi duygularla mücadele verirken kurum bakımı hizmeti sonlandığı zaman ne yapacaklarını düşünerek endişelenme durumları ve bu süreç ile ilgili tedirginlikleri olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Katılımcılarımızdan küçük yaşta kurum bakımına girenlerin süreç sonunu neredeyse düşünmedikleri görülmüştür. Kurum bakımı sonrası ile ilgili aile, eş dost, akraba güvencesi olanların ise bakım hizmetinin sonlanması konusunda tedirginlik yaşamadığı öğrenilmiştir.

“(G2) Düşündüm mü? 18 sene yurttan kalmışsın sonunu hiç düşünmüyorsun. Yani yurttan ayrılıp başka bir hayatım olacağı hiç aklıma gelmemişti.”

“(G3) Başlarda düşünmemiştim. Çünkü kendimi hep oraya ait hissediyordum. Buradan çıkacağım hiç aklıma gelmemişti.”

“(G7) Memur olacağımı bildiğim için hiç tedirgin olmadım, düşünmedim. Yurttan kaldığım zaman yazları çalışırdım kasap dükkânların da iş konusunda da hiç sıkıntı çekmedim. Kendime bir şekilde bir hayat kurarım diye düşünüyordum. Devletin onca imkanı varken zaten tedirgin olmaya ne gerek var.”

“(G8) Tedirginlik yoktu çünkü mesleğim vardı. Endişe etmedim o yüzden hiç, en kötü ihtimal annem vardı ona giderdim.”

“(G19) Kendini bildiğinden beri yurttan olduğum için önceleri böyle bir tedirginliğim olmadı. Yetiştirme yurduna geçince yaşı büyük olan abilerin zamanı gelince yurttan ayrıldığını görünce napıcam demedim değil. Ama o zamanda pek üstünde durmamıştım. Sonra arkadaşlar aracılığı ile dışardan tanıdığımız abiler vardı. Çıkınca bizimlesiniz gençler hiç düşünmeyin ne yapıcaz ne edicez diye derlerdi. O beni o kadar rahatlatırdı ki, yani kimsen yok aileden ama birileri sana yanındayız merak etme diyor. Allah’ım ilk duyduğumda nasıl sevinmişim müthiş bir duyguymuş. Ama tabii ki bunun benim hayatımı olumsuz etkileyeceğini hiç düşünmemiştim, anlatmaya çalışanlara da hiç inanmamıştım.”

Çoğunluğu oluşturan katılımcılarımızın ise süreç sonuna dair endişeleri olduğu öğrenilmiştir. Burada yine yaş faktörünün etkisi görülmektedir. Kurum bakımına neden ve nasıl girdiğini bilen ve süreç içerisinde yalnızlığı pekişen katılımcılarımızın kimsesiz, desteksiz hayatta nasıl var olacakları düşüncesi ile tedirgin oldukları ve kendilerince çözüm yolları aradıkları aşağıda ki ifadelerle kendini göstermiştir.

“(G1) Kurum bakımından çıkışıma yakın değil de orta okulu bitirdim. 13-14 yaşlarındayım, ablam hemşire ve her zaman hemşire olmak istedim. Çünkü önümde ki örnek o ve sanki sadece hemşire olursam hayatım iyi olacaktı gibi geliyordu. Bir de sağlık lisesinden başka lise yoktu sanki. Aklım anca ona yetiyordu işte. Köy okulundan gelmişim ortaokulda sık sık okul değiştirmişim N ile Z harfini dahi karıştırıyorum. O zaman çok tedirgin olmuşum eyvah! Hemşirelik de olmadı, ben napıcam şimdi köye dönsem bu yaşta da evlendirirler beni diye çok korkmuşum. Evde yok ki evde kalsam (evde kalmış kız olma durumu).”

“(G5) Düşündüm çok düşündüm hem de korktum. Babamın yanına gitmem, istemiyorum çünkü anneme ulaşma planları yapıyordum ama onun da beni isteyip istemeyeceğini bilmiyorum, arada kalmıştım. Yurttan hiç çıkarmasalar keşke beni derdim.”

“(G12) İlla bir tedirginlik olur insan da her ne kadar çıkmadan önce kendini hazırlasan da yok yani olmuyor o korkuyu yaşıyorsun. Yurttan çıkınca üvey anne-baba istemez almazlar korkusu, seni kim koruyacak o zaman? İş sahibi olacaksın eyvallah onun rahatlığı güveni var ama anne babandan uzak kaldığın her yerde korkarsın. Biz bu korkuları derinden yaşayan insanlarız.”

“(G16) 18 oldunuz mu kapının önüne konacağımızı biliyorduk. Hocalar söylüyorlardı. Bekir diye arkadaşım vardı büyüktü benden. O liseyi bitirdi reşit de oldu yurttan ayrılacak sonra dedik gidecek bir yeri yok bir yıl daha kalsın sınava hazırlanırken diye öyle düşündük. En üst mevki il müdürlüğü oraya gidelim zaten yönetmelikte de var böyle bir şey demiştik ama şimdiki aklım olsa en üst mevki direk valiye çıkardım. Gittik görüştük il müdürü ile o kuruluş müdürü kabul ederse tamam biz valilikten onay alırız dedi. Bizde yurda döndük bizim görüşmeye gittiğimizi bildikleri için gözümüzün önünde arka kapıdan kaçtılar. O gün den sonra Bekir bir daha yurda giremedi. Gidecek yeri yoktu bir süre ablamın yanında kaldı. Ben ona yardımcı oldum sonra bir iş bulduk falan derken çok sıkıntılı zamanlar geçirdi. Bu bir örnekti benim gözümün önümde ve bu durum beni korkutmuştu. 1 yıl daha kurumda kalalım olmadı. Bunu yaşadktan sonra daha çok düşünmeye başladım ne olacak diye öncesinde de hiç böyle bir korkum yoktu işin ciddiyetinin farkında değilmişim işte sonradan aydım.”

3.3.1.2. Kurum bakımından ayrılış süreci ve son gün hisleri

Bu başlık altında katılımcılarımızın kurum bakımı hizmetinden yararlandığı süre, bakım hizmetinin sonlanması ve süreçte yaşananlar üzerinde durulacaktır.

Tablo 3.2. Kurum Bakımı Hizmetinden Yararlanma Süresi, Hizmetin Sonlanma Tarihi

Kurumdan Ayrılış Tarihi	Kurumda Kaldığı Süre	Kurumdan Ayrılış Yaşı
2018	13 yıl	24 yaşında
2017	5 yıl	18 yaşında
	2,5 yıl	18 yaşında
2015	7 yıl	18 yaşında
	16 yıl	18 yaşında
2016	10 ay	17 yaşında
	11 yıl	18 yaşında
	4 yıl	18 yaşında
	10 yıl	25 yaşında
2012	11 yıl	18 yaşında
2010	12 yıl	22 yaşında
2008	1 yıl	8 yaşında
2004	14 yıl	18 yaşında
	8 yıl	18 yaşında
2002	12 yıl	22 yaşında
1999	18 yıl	18 yaşında
	18 yıl	20 yaşında
1998	9 yıl	20 yaşında
1994	4 yıl	19 yaşında
1988	22 yıl	24 yaşında

Katılımcılarımızın yarısının kurum bakımı hizmetinin sonlanmasının yasal olarak belirlenen reşit olarak ayrılma yaşı geldiğinde olduğu görülmektedir. Kalan çoğunluğu reşit olsa dahi başta eğitim olmak üzere farklı sebeplerle bir süre daha kurum bakımında kalan katılımcılarımız oluşturmaktadır.

“(G3) ... Hala lise öğrencisi olduğum için reşit olunca yurttan çıkmadım. Koruma kararım uzatıldı ama liseyi bitirdiğim gün yurttan ayrıldım. Eve çıktım kardeşim ile birlikte.”

“(G7) Reşit olalı 6 yıl oldu 2017-2018 eğitim dönemine kadar kaldım sonra 2018 de Üniversiteyi kazandım Konya’ ya geldim KYK da kalmaya başladım. Koruma kararım devam ediyordu hala devletin çocuğuydum. İşe yerleşmek için de koruma kararı kaldırttım işte böylece ayrılmış oldum.”

“(G8) ... Reşit olalı çok olmuştu üniversite okuduğum için kalıyordum hala sonra üniversiteyi bitirdiğim için ayrıldım.”

“(G15) ... liseyi de bitirmiştım reşit olmuşum atamam yapılarına kadar da 1 yıl yurttan kaldım sonra atamam yapıldı öyle ayrıldım.”

Katılımcılarımız arasında kurum bakım hizmetini izinsiz ayrılarak sonlandıran ve SED (Sosyal Ekonomik Destek) ile ailesi yanında desteklenerek sonlandıranlar olduğu da görülmüştür.

“(G4) ... Para desteği sağlanması şeklinde SED (Sosyal Ekonomik Destek) ile anneme verildik kardeşimle o şekilde ayrıldık kurumdan.”

“(G9) Arkadaşla kaçmışım yurttan sonra polis buldu. Yurda dönmek istemedim ablamı istedim reşit olmama da az vardı savcı talimatıyla ablama teslim edildim.”

“(G10) Reşit olmama bir yıl vardı yurttan kaçmışım. Baya bi süre kaçtım. Sonra hamile kalmışım kaçak olduğum içinde aranıyordum. Polisler buldu beni ÇODEM (Çocuk Destek Merkezi)’ e götürdü o şekilde yeniden yurda girdim. Bir hafta kadar kaldım sonra şimdi ki eşim ve ailesi geldi resmî nikah kıyarak evlendim. O şekilde yurttan ayrıldım o zaman da reşit olmama yirmi gün filan vardı.”

Katılımcılarımızın kurum bakımından ayrılış şekilleri de yine kurum bakımına giriş nedenleri ile doğrudan ilişki içerisinde. Olumsuz tecrübeler ile kurum bakımına yerleşenlerin hata yapma konusunda ki ısrarları ve süreç içerisinde ki psikolojik durumlar bakım hizmetini sonlandırmalarını da etkilemiştir. Ayrıca aile yanında destek politikalarının geliştirilmeye çalışıldığı bu sebeple yeni hizmet modellerinin olduğu bilinmektedir. Bu model kapsamında bireyin kurum bakımından ayrılabilmesi için reşit olmak zorunda olmadığı uygun koşullar sağlandığı takdirde

ailesi yanına döndürülebileceği de görülmektedir. Bu hizmet modellerinin geliştirilmesi korunmaya muhtaç çocuğa sunulacak hizmet kalitesini artırmak için yapılan çalışmalar arasında olduğu görülmektedir.

Katılımcılarımız kurumdan ayrıldıkları günleri şu ifadelerle dile getirmişlerdir;

“(G1) Arkadaşlarından ve sevgi ile kurdukları o bağın olduğu ortamdan uzaklaşmanın burukluğunu yaşamıştım.”

“(G2) Yurttan çıkmak için can atmıyordum. Çıkınca gezicem hep diyordum heyecanlıydım. İki üç güç gezdim sonra 6 ay evden çıkmadım depresyona girdim. Çok ağladım kalabalık ortamda kalmayı istiyorum diye.”

“(G5) Şöyle bir baktım, bitti çıktık sonuna geldik dedim. Arkadaşlarımdan ayrıldığıma çok üzüldüm. Eski halime dönmek istedim, yaşımın küçük olduğu zamanlara yeniden dönmek yeniden yurda girmek istedim. Söyledim hatta daha beni çıkarmasanız buradan olmaz mı diye. Sokak da kalmış gibi hissettim kendimi.”

“(G12) Hatırlıyorum tabi ki hepimizin dört gözle beklediği bir gündü bu. Hani böyle bir kafese koyarlar kuşları gün gelir herkes büyür çıkar o kafesten içerde kalanlar için çok merak uyandıran ve heyecanla bekledikleri bir gündür o her kuş er ya da geç zamanı gelince o kafesten çıkacaktır. Kaderi odur ya bizde öyleydik. Tabi bir de kafesten çıkan kuşun çıkmaya gün saydığı pişmanlığı var o da biz işte. Özgürlüğüme kavuşacağımı düşündüm sevindim. Bir yandan da korktum ama korktuğumu kendime bile belli etmemeye çalıştım. Babamla üvey annem ayrılmıştı. Annem de eşinden ayrılmıştı. Yeniden birleştirdim onları evlendiler tekrar. Bir süre onlarla yaşadım ama olmadı yapamadım. Yani bir paylaşımım geçmişim yok onlarla, hele annemin anne sevgisi Yok diğer eşinden olan kızını daha çok severdi. Ablamlara da yakın davranırdı ama bana gelince hep bi soğuktu. O yüzden çok da duramadım orda. Güler annemiz vardı o benimle birlikte 6 kişiye ev açmıştı. Çalışanlardan 100 tl eve katkı parası alınırdı, hayata alıştırmak için, çalışmayanlara da 100 tl para yardımı yapılırdı. Bir süre o şekilde devam ettim ve hapisane dediğim yere bir daha geri dönemeyeceğimi anladım 16 yılımı geride bıraktığım için üzüldüm. Hiç bi

derdin yoktu geliyorsun yurda yemeğin hazır, su var, her şey sıcak ve hazırdı önünde.”

“(G18) ... Düşün bayram gibiydi bana sadece arkadaş ortamı, kaynatmalar falan olmayacak diye biraz düşünmüştüm. Artık polis bulsa da beni dışarıda bana bir şey yapmayacak buraya getirmeyecek dedim. 18 olalım bir an önce diye yırtınırdık da Allah belamı vereymiş de 18 olmasaymışım.”

“(G19)... Zincirlerimden kurtulmuş gibi hissediyordum. Çok karmaşıktım içimde öfke, intikam, hırs vardı. Bir yanımın ise kolu kanadı kırık küçük bir çocuk gibiydi. Ben aslında tüm mücadelemi ortaya bir ben çıkarabilmek için verdim. Ben nasıl biriyim hangisi benim diye.”

Katılımcılarımızın ifadeleri incelendiğinde kurum bakımı hizmetinin sonlandığı zamanı tamamının hatırladığı görülmüştür. Kurum bakımı hizmetinden yararlanan bireyler bu durumdan genelde duygusal anlamda olumsuz etkiledikleri, sevgi, şefkat ve merhamet duygularından mahrum büyüdükleri için eksik ve yarım olduklarını düşünerek geçmişlerini yurt yaşantılarını eleştirirken kurum bakımı süreci sonlandığında neler hissettiği sorusuna verilen cevapta çoğunluğunun tedirgin olup üzüldüğü bu durumdan endişe duyduğu, bakım süreci sonlandığı için mutlu olanların ise sonradan pişmanlıklar yaşamaya başladığı ve bakım sürecinin hiç sonlanmamasını tercih ettikleri görülmüştür.

Buradan hareketle insanların tüm olumsuzluklara rağmen içinde buldukları ortamı benimsedikleri, kimsesizliğin kendilerine daha çok hissettirildiği yerin bile bir sahip çıkan olduğunu içten içe bildikleri görülmektedir. Ancak bunu ortamdan uzaklaştıklarında daha iyi anlayıp kabullendikleri yorumu yapılabileceği gibi sahipsiz, düzensiz ortada kalma korkusunun da bireyleri kötünün iyisi mantığıyla hareket etmelerine sebep olduğu yorumu da yapılabilir.

3.3.1.3. Kurum bakımı hizmeti sonlandıktan sonra yaşanan problemler

Kurum bakımı hizmetinin süreli olduğu düşünüldüğünde ve sona gelindiğinde hayatla baş başa kalmış olmanın zorluklarını hemen hemen bütün katılımcılarımızın

yaşadığı görülmektedir. Her hayat kendine özeldir. Katılımcılarımız farklı durumlarla karşı karşıya kalmışlardır. Ancak genel değerlendirmeye alındığı zaman duyguların ortak olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılarımızın bazılarının hayatla tanışma hikâyelerinde yaşadıkları zorluklar şu şekildedir;

“(G1) Kurum bakımından çıkarken aile desteğiniz yoksa tutunmanız çok zordur. Ben ablamın yanına geldim, ekonomik olarak destek verenimizde olmadığı için haliyle birçok sıkıntı yaşıyorsunuz. Ama sizin gibi olan arkadaşlarınız ile paylaşımlarınız oldukça problemler yavaş yavaş zaman içinde çözümlenip gidiyor.”

“(G2) Neler yaşamadım ki psikolojim bozuldu. Keşke yurttan yuvadan hiç çıkmasaydım ömür boyu orda kalsaydım diyorum. 657’ yi hiç sevmedim. Sudan çıkmış balığa döndüm. Otobüse hiç binmedik bilet nedir bilmezdik, soba yakmayı, yemek yapmayı hiç birini bilmiyordum. Sonra oturduğumuz apartman istemedi bizi maddi manevi zararları oldu. Evde hiç eşya yoktu bi halı bi yatak aylarca öyle oturduk. Apartmanda da 10 yıl sonra kabullendiler bizi. Biz ablamla eve çıktık 1999 dan 2005’ e kadar da ikimiz değil, yurttan çıkan diğer arkadaşlarımız da bizimle kaldı. 10 bazen 12 kişi oluyorduk evde. Hala da ablama diyordum abla ev çok boş bir kaç kişi daha alalım mı diye. İki oda bir salon evimiz ama biz bir odaya toplanıp yere yan yana yatak yapıp yatıyorduk. Yurtta ranzalar yan yanaydı ya ondan odalarımızı bile ayıramıyorduk. Evde de yurt gibi yatıyorduk yani. Hele var ya biz bir sene tuvalette sigara içtik, yurttan hep tuvalette içince evde olduğumuzu istediğimiz yerde sigara içebileceğimizi bile idrak edemedik.”

“(G9) Yurttan ilk çıktığımda kendime çok güveniyordum. Birikmiş param vardı ben her şeyin üstesinden gelirim diyordum. Bir adamla 4 ay kadar birlikteliğim oldu. Daha sonra evli ve 3 çocuklu olduğunu öğrendim. Baya peşimi bırakmadı o zaman çok zorlanmıştım yalnızlığımı yaşadığım zamanlardı. Hep hayalini kurduğum hayata özgürlüğe kavuşmuşum ama planladığım hayal ettiği gibi değildi bocaladım.”

“(G12) Ne kadar yurttan çıkmadan hazırlansak da hayata dışarı çıkmadan hayatın içine girmeden tecrübe etmeden bunu anlayamıyorsun. Ben diğerlerine göre

daha şanslıydım. Biz 5 kardeşiz en küçükleri benim ve hepimiz yurtlarda büyüdük. Onlar benden büyük olduğu için ilk iki ablam bizden önce yurttan ayrılmıştı. Okuyorlardı sonra ev tutmuşlardı, burslar, harçlıklar derken kendi kendilerini idare ediyorlardı. Çıkınca yurttan bir süre Güler annenin tuttuğu evde kalmıştım ama sonra hep ablalarımın yanında kaldım. Annem babam yoktu belki evet ama ablalarım vardı. Diğerlerine göre şanslıydım yani aslında.”

“(G17) Üniversitede ki bir arkadaşımın yurda yakın ev tuttu. Napıcaz eşya yok, para yok, yatak yok, yorgan yok, soba yok, şu yok bu yok. Eşimin ailesi karyola gibi bir şey bir tane yatak verdi. Babamdan kalan bir de yorgan vardı onu getirdik öyle kaldık. Sonra bir gaz sobası bulduk kömürle yakılacağını bilmiyoruz, onunla olmadı kömür sobası bulduk hep kendi kendimize geliştirdik durumu. Sıkıntı çektik mi valla çektik ama ben bundan yurtları mı kötülücem hayır!

Katılımcılarımızın ‘Kurum bakımı sonrası hayata atıldığınızda kendinizi yabancı hissettiğiniz oldu mu?’ sorusuna verdikleri cevaplarda yine büyük çoğunluğun aynı düşüncede olduğu ve bu yabancılığı şu şekilde ifade ettikleri görülmüştür;

“(G2) Oldu olmaz olur mu insan bilmediği bir dünyanın içine girmiş, orada başına neler geleceğini bilmiyor tabi ki yalnızlık korkusu yaşıyor.”

“(G5) İlla ki. Yurt dışı gibi değil. Yurttan çıktın mı hayat kötü. Yanlışın varsa bunu sana yurttan söylerler ama dışarıda, evlilikte, işte söylemezler. Yurttan kaçsan ya da kaybolsan polis bulurdu seni ardına düşerdi arardı sahip çıkardı. Bir şekilde seni tekrar yurda getirirdi. Diğer insanlar gibi değil orda ama dışarıda öyle değil ki. Bunun bocalamasını çok yaşadık hala da yaşadığım yerler olur. Ben çok konuşkan dışarıya dönük biriyim ben bile bunu yaşıyorsam zaten gerisini siz düşünün.”

“(G16) Yabancı hissettiğim oldu. Biz birleşmiş savunmanın korumanın bir arada olduğu kendi içimizde yapay bir kimlik oluşturmuşuz Yurttan çıktığımız da bir anda dünyamız değişiyor neden? Oda arkadaşın artık Yok, yemekhanede yemek aldığı bakıcı anne yok, gurup hocan yok. Her gün gördüğün kapıda ki güvenlik yok,

bunca yıl birlikte yaşadığın hiç bir şey yanında yok. Tüm alışkanlığın her şeyin varlık sebebin değişiyor resmen ya yabancılığın en almasını yaşamak kadar doğal bir şey yok ki burada.”

Katılımcılarımızın ifadeleri değerlendirildiği zaman kurum bakımı sürecinde yaşanan olayların, duygusal bağların ve yapılan rehberliğin süreç sonunu etkilediği görülmektedir. Yine burada bireysel farklılıklar devreye girmektedir. Katılımcıların iç dünyalarında yaşadıkları durumlar ruh hallerine yansımış ve kurum bakımının sonlanması bireyleri farklı duygular hissettirmiştir.

3.3.2. Çalışma Hayatı

3.3.2.1. İşe Yerleşme Süreçleri ve 3413 sayılı yasa hakkında görüşler

Katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun 3413 sayılı yasadan yararlanarak işe yerleştiği ve devlet kurumlarında memur olarak çalıştıkları, her hangi bir işte çalışmayanların sayısının az olduğu görülmüştür. Şuan devlet memuru olarak çalışmayanların ise bir kısmının 3413 sayılı yasadan yerleşme koşullarını sağlamadığı için devlet memuru olarak atanamadığı, bir kısmının devlet memuru olarak göreve başladığı ancak sonrasında memuriyetten atıldığı öğrenilmiştir. Konu ile ilgili olarak katılımcılarımızın ifadelerine aşağıda yer verilmiştir;

“(G11) Çalışıyorum. Kendim buldum işi. Koruma altındayken cezaevine girmiştım. Çıkınca da az bir süre sonra reşit olup yurttan ayrılmıştım. Sabıkan olduğu için devlet memuru olamazsın demişlerdi. Bende onu duyunca hiç ardını arkasını aramamıştım. Bir süre boş gezdim. Sonra şoförlüğe başlamıştım, yemek parası verilirdi yemek yemez biriktirirdim o parayı öyle öyle önce kamyon aldım sonra bir kamyon daha sonra tır aldım derken nakliyeciliğe başladım. Durumum çok iyiydi. Eşim kayınbiraderimi de yanımda çalışmasını istemişti. Aldım yanıma bi süre beraber çalıştık sonra bir gece tüm tırlarımı kamyonlarımızı alıp kaçtı. 480 milyardan fazla aracımı kaybettim. Zor günler geçirdim. Bir süre sonra İzmir kamyon garajında izini buldum gittim vurdum ölmesini istemiştım ama ölmedi. 5 yıl cezaevinde kaldım. 3,5 ay önce cezaevinden çıktım. İş ararken eski arkadaşlara rastladım baktım devlet memuru onlar e oğlum dedim sizde cezaevine girdiniz sabıkanız vardı nasıl devlet

memuru oldunuz diye, olduk valla etkisi olmadı dediler bi gıcıklık girdi içime gittim yurda araştırdım. Meğer benim 3413 sayılı yasadan yararlanmam için doldurulması gereken form A'm doldurulmamış. Bundan devlet memuru olmaz diye doldurmamış üstüne yatmışlar. Yurt geçmişimi bilmezler şimdiki iş yerimde ama cezaevinden yeni çıktığım için iş bulma da sıkıntı çektim. Şuan ki çalıştığım işi bulma sürecinde de bana söylenen işi yapamayacak olsam bile yaparım diyecektim o an. O kadar çaresizdim artık. Sıkıntılar yaşadım devlet memuru olabilseydim eğer bunların hiç biri olmazdı. Form A'm doldurulmadığı için bakanlığa, mahkemeye başvurabilirim aslında ama sabıkam var şu an 5 yıl sonra sabıkam temizleniyor onu beklemem lazıme yaşıam 38 o zamana 43 yaşında olucam bu yaştan sonra da devlet işi olmaz zaten.”

“(G13) Denetimli serbestlik için geçici olarak çalışıyorum. Reşit oldum yurttan çıktım beş ay sonra hapse girdim. Cezaevindeyken atamam olmuş 3413 den ama cezaevindesin işte haberim olmadı Mayıs ayında bi liste gelecekmış af falan olursa işte bekleyeceğiz. Zaten başka iş de veren yok, nereye gitsen bi sorgu sual kimse sigorta yapmıyor hakkını vermiyor.”

“(G19) Çalışıyorum. yurttan ayrıldıktan 3 sene sonra 3413 den atamam olmuştu. Ama atıldım ben, memuriyete aykırı yüz kızartıcı suçlardan dolayı. Zaten mesai saatlerine uyma, kılık kıyafetten dolayı sürekli bir tartışma içinde oluyordum. Sonra da usulsüz işlerle uğraşmam dolayısıyla memuriyetim bitti. Şimdi sanayi de çalışıyorum, iş bulma konusunda zorlanmadım. Çünkü su testisi suyolunda kırılır hesabı bana iş vermekten kaçınmayacak insanlarla bir aradaydım anlamışsınızdır siz beni.”

Burada bizim için önemli olan asıl husus, günümüz de kurum bakımından çıkan bireylerin mağduriyetlerinin belli ölçüde giderilmesi ve sosyal güvence sahibi olabilmeleri için bir devlet politikası olarak işe yerleştirilme hakları olduğu bilinmektedir. 90'lar öncesi kurum bakımı hizmeti sonlanan bireylere böyle bir hak tanınmamış ancak bakım hizmeti sonlandığı zaman hemen işe başlayacak bir meslekleri olması yönünde çalışmalar ve yönlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Katılımcımız da durumu şu sözlerle özetlemiştir;

“(G17) O zamanlar da pekiyi ile geçmek çok zordu. Mevcudumuz 30-40 arasıydı Pekiyi ile geçip okula devam edecek 5 kişi vardı. İdare 5 kişiyi ayırdı geri kalan hepsini yurdun dibinde sanayi vardı sanayiye yolladı. Bakın 35 kişi zanaata gitti. Bizde bu vardı, yurt çocukları biran önce yani 18 yaşına geldiği zaman hazır olsun işi mesleği diye hayata hazırlanıyorlardı bizi.”

Katılımcılarımızın tamamının kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı yasa gereği kavramsal çerçevede ele aldığımız şekliyle eğitim durumu ne olursa olsun işe yerleşeceklerini bildikleri öğrenilmiştir.

Kurum bakımı hizmeti alan bireylerin genelinin iş garantileri nedeniyle eğitime ağırlık vermedikleri en az ortaokul mezunu olduklarını, liseyi sürekli yapılan rehberlikler sonucu mecburiyet sebebiyle okudukları görülmektedir.

Eğitim şartı aranmadan 3413 sayısı yasa gereği atamalar yapılmakta ancak bireyler eğitim düzeylerine göre, 657' ye tabi olarak ortaöğretim ve üstü eğitim durumuna sahip olanlar genel idare hizmetleri sınıfında (memur) ya da ilköğretim ve dengi düzeyinde eğitim durumuna sahip olanlar yardımcı hizmetler sınıfında (hizmetli) görevlendirilmektedirler.

Katılımcılarımızın çoğunluğunun eğitim şartı aranmaksızın atanma hakkının bulunmasının bireyleri köreltme payının olup olmadığı ve ayrıca bu yasa hakkında ki düşünce ve tespitlerine aşağıda yer verilmiştir.

“(G1) Tabi ki olumsuz yönleri olduğunu düşünüyorum. Hazırcılık oluyor bir nevi ama şöyle düşünmek lazım bu yasanın çıkarılmasındaki en önemli düşüncelerden biri de hafif engel düzeyleri olan ve kurum bakımı sonlandıktan sonra hiç kimsenin sahiplenmeyeceği bireylerdir. Bu bireyler iş sahibi olsunlar ki en azından sosyal güvenceleri olsun ve bu sosyal güvenceleri hatırına kabul görebilsinler. Eleştiriyorum ben sistemi eğitim seviyesinde belli şart getirilsin diyorum ama bu sefer de hafif engel düzeyi olan özellikle mental bireylerin belirtilen seviyeye ulaşma olasılıklarının olmadığı durumları görüyorum. O zaman da onlara haksızlık olabileceğini düşünüyorum.”

“(G8) Olumsuz yönü var diyemem devlet memuru olmanın iş sahibi olmanın kötü yönü olamaz. Ama bizim zamanımızda böyle bir rahatlık yoktu. Çünkü okumayanı zaten sanayiye verirlerdi meslek edindirirlerdi, insanların meslekleri olurdu. Birçoğu mesela 3413 den yararlanmamıştır. Çünkü mesleği var adamın sanayide bir de çevre edinmiş. Gider dükkânını açardı devletten kazanacağından daha çok kazanırdı. Ama şimdiye bakarsak kesinlikle çocukları tembelleğe alıştırıyor. Ben hep derim burada para kazanma derdi yok, yeme içme derdi yok e okuyun oturun çalışın.”

“(G15) Olumsuz yanı yoktu bizim zamanımızda. Ama şuan ki durum çok farklı evet devlet bu çocuklara iş imkânı sağlamalı ama şartları böyle olmamalı. Bu gün ki şartlarda işe yerleştirme ile ilgili her şeyi biliyoruz. İlla ki bir siyasi çevren olması gerekiyor. Eğer bu çocukların o imkân ellerinden alınırsa hiç biri işe yerleşemez ve tutunamazlar. Bu hak kesinlikle olmalı ama bunu bu kadar da rahat elde etmemeliler. Belli bir şartları ve basamakları olmalı ve bu basamaklardan sonra yerleşmeliler kıymetini de bilmeliler. Şimdi o kadar rahatlar ki bizim toplumda bir tabir var ya “ekmek elden su gölden” her şeylerini çok rahat elde ediyorlar, hesap nedir bilmiyorlar.”

“(G3) Köreltiyor mu evet. Ben liseyi bitirdim. Yaşımda büyük olunca yurttan kalamam diye hemen işe yerleştim. Üniversiteyi okuma gibi bir kaygım olmadı iş sahibi olduğum için hemen hayata atıldım.”

“(G7) Ben Adalet okuyordum baktım çok zor koca koca kitaplar koydular önüme ezberlenecek hepsi dedim ben bunu yapamam. Vakit de kaybetmemek için koruma kararımı kaldırttım Lise mezunu olarak atandım. Yani insana bir rahatlık veriyor tabi ama olay kendini yetiştirmekte anne babası yanında olup da okumayan iş güç sahibi olamayan, iken elinde ot olan bir sürü insan var. Körelmek isteyen körelir.”

Katılımcılarımızın ifadelerine baktığımız zaman çoğunluğun 3413 sayılı yasanın kurum bakımından ayrılan bireylerin hayatta var olabilmek adına büyük

katkıları olduğu ve buna ihtiyacı oldukları düşüncesinde hemfikir oldukları görülmüştür.

Ancak 3413 sayılı yasanın faydalarının yanında zararlarının da olduğunu da ifade etmişlerdir. Devlet memurluğu gibi ciddi ve resmi bir kurumda çalışma koşullarına uygun halde bulunmadan istihdamı sağlanan bireylerin başarılı olamadığı görülmektedir. Ayrıca eğitimi tamamlasa da tamamlamasa da bir iş sahibi olacağını bilmenin bireylere rahatlık ve güven hissi verdiği yorumuna da varılmıştır.

3413 sayılı yasaya yapılan eleştiriler iş imkânı verilip verilmemesinin tartışılmasından ziyade bu yasadaki yararlanan katılımcılarımızın da belirttiği gibi kurum bakımı altında iken çalışma hayatına ne kadar hazırlandıkları, atama şartları ve yasanın uygulanış şekli ile ilgilidir.

Olaya farklı bir perspektiften bakacak olursak, kurum bakımı hizmetinden yararlanan bireyler gibi eğitime önem vermeme ve iş imkânlarının olması sadece hizmet alan bireylere değil kurum personeline de rahatlık sağlamaktadır. Nasılsa iş sahibi olacak düşüncesi ile eğitimlerini tamamlayarak bir üst eğitim kurumuna yönlendirmek için bireylere rehberlik yapmadıkları görülmüştür. Bir an önce kurum bakımından ayrılarak hayata atılmalarında sakınca görmedikleri de katılımcılarımız tarafından ifade edilmiştir.

Ancak dikkat edilmesi gereken husus şudur ki ortaokul mezunu, lise mezunu ve lisans mezunu olarak yapılan atamaların bir olmadığı, atanmak için eğitim şartı aranmadığı ancak atandıktan sonra yapacakları görevlerinin eğitim durumuna göre belirlendiği üzerinde durulmalıdır.

Son yıllarda yatılı kuruluşların imkânlarının ve konforunun arttığı göz önüne alınarak bireylerin kurum bakımında güzel şartlar altında bakıldığı bilinmektedir. Bireyler bakım hizmetleri sona erip atamaları gerçekleştikten sonra çalışan sorumluluk sahibi bir birey olacağı için işe uyumdan önce bu handikapı çözmekle uğraşmaktadırlar. Çünkü devletin koruması altında öncelikleri bulunan özel olarak görülüp maddi anlamda tüm imkânlardan yararlanan, devletin çocuğu olma vasfına sahip olduğu için sosyal sorumluluk projelerinden birinci ölçüde yararlandırılan bol

aktiviteler içinde olmaları sağlanan bireyler olarak hizmet alan konumundan çıkıp hizmet veren konumuna geçmiş olmaktadırlar. Yıllarca hizmet alan pozisyonunda olup, kendileri yerine mücadele eden hocalarının takibinden uzaklaşarak devletin hizmet sunun personeli olduklarını kabullenme süreçleri bocalamalarına sebep olmaktadır.

Emek vermeden de iş sahibi olacağını bilen, eskiye oranla konfor içinde yaşayan bireyler mücadeleden uzak oldukları için işe başladıkları zaman belediklerini bulamadıkları için bocalamaktadırlar. Kurum bakımındayken temizliği yapılan, yemeği hazırlanan, marka kıyafetleri olan, her ay düzenli harçlığı bulunan, yapılan bağışlarla birlikte eğlence ve aktivitelerden bolca yararlanan bireyler ortaokul mezunu olarak yardımcı hizmetler kadrosuna atandıklarında “temizlik mi yapıcım ben? Daha dün benim temizliğimi başkaları yapıyordu” diyerek işlerini beğenmemekte ve söz konusu işleri kabullenememektedirler. Bu da çalışma kalitelerinin düşmesine ve idare ile sorunlar yaşamasına yol açmaktadır. Bir katılımcımız durumu şu sözleriyle özetlemiştir;

“(G16) ...iş garantisi var ama okumuyor. İlkokul ortaokul mezunu olarak atanacak, hademe olacak haberi yok hocaların çok yanlış yönlendirmesi var bu konuda. İş sahibi olsun gitsin bir an önce diyorlar da profili o şekilde hazırlamıyorlar. Sonra da işe başlayınca sıkıntı çıkıyor bu açıdan sakıncaları olduğunu düşünüyorum.”

Bizim görüşlerimizin aksine iş imkânını bulunmasının bireylerin eğitimlerine devam edip etmemeleri konusunda hiçbir etkisi olmadığını düşünen katılımcılarımız da vardır ve konuyu şu şekilde ifade etmişlerdir;

“(G4) Köreltiğini düşünmüyorum. Okumayan adam her yerde okumaz. Bana bak sanki atanacağım diye mi okumadım yo hiç de alakası yok.”

“(G6) İnsanları köreltiyor mu, bence köreltmiyor. Çünkü inan bir şeyi yapacaksa ona kimse engel olamıyor. Ben işte, yurttan çıkarsam devlet memuru olamayacağımı biliyordum. Ama bile bile çıktım bir etkisi olmadı. Eğer kişi

okumayacaksa ilerde iş sahibi olup olmasının bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.”

3.3.2.2. Çalışma hayatında yaşanan problemler ve geçmişi gizleme

Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireylerin genelde kendilerini gizledikleri bilinmektedir. Çalışmamıza katılan katılımcılarımızın da sosyal yaşantılarında ve çalışma hayatlarında kurum bakımı geçmişlerini gizleme eğiliminde oldukları ancak atama şekillerinden dolayı gizleyemedikleri ve bu sebeple yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Katılımcılarımızın bazılarının yaşamış olduğu sıkıntılar şu şekilde anlatılmıştır.

“(G3)... İş yerinde büyük problemler yaşadım. Yurttan çıkan her kız onların gözünde o....dur. Sana sürekli o şekilde davranarak bir itibarsızlaştırma oluşturuyorlar. Dışarıya bu şekilde yansıtıyorlar. Milli Eğitim de kurum bakımından çıkıp da işe yerleşen personel sayısı fazla. Bu sebeple bir istememe hazmedememe var. Bana göre bunu da bu şekilde yaparak bizi kendilerinden uzak tutmaya çalışıyorlar.”

“(G12) Çok aman aman bir problemim olmadı henüz. Daha yeniyim çünkü ama 3413 den atamam yapıldığı için torpilli gözüyle bakıyorlar. Bir de yurtlara yapılan ziyaretlerde siyasileri, vali, kaymakam gibi şehrin ileri gelen protokolü ile görüşmelerimiz olduğu için söyleniyorlar işte torpillisiniz size torpil geçiyorlar diye.”

“(G20) İşveren olarak bizleri anladıklarını düşünmüyorum. İlk işe başladığımızda bir kurumdan iki arkadaş başlamıştık, arkadaşım mesaiye geç kaldığımda çok kızmışlardı.Yurt çocuğu değil mi işte bundan olmaz diye. Bize de hep bu gözle bakıyorlar işte yurttan yetişmiş olmamızın getirilerini anlamıyorlar anlamadıkları içinde ona göre davranıyorlar.”

Geçmişi gizlemeyi tercih eden katılımcılarımızın ifadeleri ise şu şekildedir;

“(G11) Anlatmıyorum, gizliyorum. Merak ediyorlar sorguya çeliyorlar, hoşuma gitmiyor.”

“(G16) Gizliyorum. Söylemeye gerek duymuyorum. Tek aç yaşayan biz değiliz sonuçta, söylemeye hevesli değilim. Hem nasıl bir tepki alacağımı bilmiyorum. İlkokul zamanında arkadaşımın evine gittiğim için kaybolan bir telefonun surf ben yurttan kalıyorum diye benim çalmış olabileceğimi düşünmeleri belki de buna itti beni bilmiyorum. Bir acıma duygusu oluşuyor yardımları kabul etmiyorsun, Onur gurur yapıyorsun. Öğrenenler sorguya çeker gibi yurda girmek için ne yaptın gibi şeyler söylüyor, toplumun yarısı bize verilen hakların verilmemesi gerektiğini düşünüyor zaten, bunlarla karşı karşıya kalmak istemiyorum.

“(G19) Yurttan çıktığımız zamanlar tabii ki doğru düzgün biri değildim, yani bulaşmadığım pislik yoktu açık konuşayım. Normal insanlarda anlardı halimden konuşmamdan belli etmeseler de çok tercih etmezlerdi benle muhatap olmayı, zaten küçüklüğümde beri yaşadığım travma buydu o yüzden iş arkadaşlarıma söylememiştim ama idare biliyordu işte, mesailere geç kaldığım başka sıkıntılar yaşadığım zaman konuşulmuş işte yurt çocuğu ne beklersin diye. Çok zoruma gitmişti bu sözü daha önce de defalarca duymuştum bu söz içimde hep öfke olarak birikmiş artarak çoğalmıştı ama burada duymak çok farklı hissettirdi bana çok daha çaresiz anlatamam bunu ya anlayamazsınız beni.”

Katılımcılarımızın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere çalışma hayatlarında da anlaşılmadıklarını düşündükleri için devlet korumasında yetiştiklerini paylaşmamayı tercih ettikleri görülmüştür.

Katılımcılarımız içerisinde sayıca az olmasına rağmen çalışma hayatında yaşadığı problemlerle memur olmanın yükümlülüklerini yerine getirmeyenler, mesai saati, kılık kıyafet düzeni, izinsiz ve raporsuz keyfiyete göre işe gelmeme ve yüz kızartıcı faaliyetlerde bulunma sebebiyle memuriyetlerine son verilenlerde bulunmaktadır.

Kurum bakımı geçmişini gizleyip gizlememe durumunun tamamen kişisel yaşanmışlıkların ve önceden edindikleri tecrübelerin bir yansıması olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bir şeyi saklamak büyük bir yükür. Saklamak için çaba sarf etmek gerekir. Bu insana ağır gelir. Buna rağmen geçmişini gizlemeyi tercih

edenlerin gizlemenin ağırlığından daha da ağır şeylerle karşılaşmış olabilecekleri yorumunu yapmamız da yerinde olacaktır.

Katılımcılarımızdan devlet koruması altında kurum bakımında yetişip yine bu kurumda çalışanların sayısı az olsa da çalışma hayatlarında yaşadıkları problemler ve tespitlerinin çalışmamızın özgünlüğü açısından önemli olduğu düşünüldüğünden görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“(G1) ... SHÇEK de yetiştim ve SHÇEK genel müdürlüğüne atanarak işe başladım. Daire başkanım benim için bir diğer çalışma arkadaşına biz bununla ne yapacağız şimdi demiş. Arkadaş da çalışacağız cevabını vermiş. Bu bizi yetiştiren kurumun idarecinin söylemiş olduğu bir söz. Bizi yani kendi yetiştirdiklerinizi beğenmiyorsunuz! Toplantılarda ya da daha özel sohbet ortamlarında biz çocuklarımızı çok iyi yerlerde okutuyoruz onlar işe giremiyor siz giriyorsunuz. Onların hakkını yiyorsunuz söylemleriyle çok karşılaştım. O zamanda söyledim bizde sizin çocuğunuzuz bizi de iyi yerlerde okutsaydınız yetiştirseydiniz diye. O dönemde hem başörtülü olmamın hem de kurum bakımından çıkmış olmam sebebiyle farklı karşılandığım oldu. En basiti de yetiştirilmemize resmi zemin hazırlayanların tepkisi! Şuan çok ciddi problemler yaşadığımı söyleyemem ama kurum bakımı geçmişim olduğu için ve yetiştiğim kurumlarda idareci olduğum için karşılaştığımız vakalarda bazen içselleştirme yapabiliyorum. Karar alma sürecinde fikir ayrılıkları ortaya çıkabiliyor, düşüncelerim çok ciddiye alınmayabiliyor.”

“(G2) Zaman zaman oluyor. O da kurum bakımında kaldığım süreç içinde beni tanıyanlar en çok da yetiştirenler tarafından yapılıyor. Ciddiye alınmadığımız için hiç bir fikrine saygı duymuyorlar. Sahip çıkmıyorlar sen yurt çocuğusun sus diyorlar. Bir şeylere sığınyorsun ukalasın diye söyleniyorlar. Ama ben iyiysem de onlar sayesinde iyiyim, kötüysen de onlar sayesinde kötüyüm.”

“(G8) Yok dersem yalan söylemiş olurum burada ki meslektaşlarımın yarısı benim Hocam ellerinde büyüdüm. Çocuklara verecek bir vizyonları yok. Kendilerini geliştirmiyor değiştirmiyorlar. Bu eksiklikleri de sen dile getirince haliyle kötü

oluyorsun. Şımarık çokbilmiş ukala yurtta büyüdüğü için böyle diyerek konuşuyorlar ama bizi onlar yetiştirdi!”

Katılımcılarımızın ifadelerinden de anlıyoruz ki, devlet korumasında yetişen bireylerin yetiştirilmelerinde rol alan, sahip olduğu hakların ne olduğunu bilen ve bu hakların onlara sunulması için görevlendirilen kişilerin kurum bakımından çıkmış bireyleri eleştirenlerin, ciddiye almayanların başında geldiğini görüyoruz.

Devlet koruması altında yetişen bireylerin mağdur oldukları, kimsesizlik ve yoksulluk sebebiyle ailelerinden ayrı büyüdüğü ve bu durumun onlarda ortaya çıkardığı duygusal travmalar ve davranış bozuklukları olduğu bilinmektedir. Kurum personelinin tüm bu olumsuz koşulları bir kenara bırakarak bireylerin elde ettikleri haklar üzerinde kıyaslamalar yaptıkları kimi zaman kendi çocukları ile karşılaştırdıkları görülmektedir. Aslında burada devlet koruması altında yetişen bireylerin duygularını anlayabilecek ve onlara rol model olarak mesleki anlamda yardımcı olabilecekler arasında başta gelmesi gereken kurum personelinin kendilerini ötekileştirenlerin başında geliyor olması da değişik bir handikaptır.

3.3.3. Eş Seçimi, Evlilik ve Aileye Bakış

Bu başlık altında aile ortamından uzak yetişen katılımcılarımızın kendi ailelerini kurmaya yönelik durumları incelenecektir. Katılımcılarımızın yarısı bekârlardan oluşmaktadır. Kalan çoğunluğu ise evliler oluşturmaktadır. Evlilik birlikteliğini sağlayamadığı için ayrı olan bir kesim de bulunmaktadır.

3.3.3.1. Kurum bakımı geçmişinin evliliğe etkileri

Katılımcılarımızın yarısını bekarların oluşturduğu çalışmamızda evlilik birlikteliğini oluşturamayanların geçmiş yaşantılarının izlerini taşıdıkları, güvenli bağlanma geliştiremedikleri, aynı olumsuz koşullarla karşılaşabilecekleri düşüncesi ile tedirgin olup evliliğe sıcak bakmadıkları görülmüştür.

“(G4) Güvensizlikten dolayı evliliği düşünmedim. Güvenmiyorum kimseye zerre kadar güvenmiyorum herkes beni biri için satabilir. Bende onları satabilirim.”

“(G5) ... Ancak evliliğe çok uzağım, anne babamda gördüğüm şeyler beni korkuttu. 22 yaşındayım 29 - 30 yaşından önce evlenmeyi düşünmüyorum. Hayata bakış açının kimliğinin oturması lazım evlenmek için bilinçsizce yapılan evliliklerin sonuçları bizler oluyor işte.”

“(G16) Evlilik ve çocuk fobim var. Dünya bir çocuk sahibi olman için iyi bir yer değil. Her şeyi oturtmadan evlilik fikrine kapılmam. Terk edilmişlik hissinden dolayı bağlılığım yok. Güven sorunu yaşıyorum. Bir diğer etken de insana evlenirken anne babası yardım eder en azından yurt çocuğunun böyle bir durumu yok. Garanti paran olacak güvende hissedeceksin öyle evliliğe yelteneceksin.”

Bununla birlikte evlenmekten korkmayan ve kurum bakımından ayrıldıktan kısa süre sonra evlenen katılımcılarımızın evliliği bir kurtuluş, düzen kurma, hayata sıfırdan başlama olarak gördüğü ve bu sebeple eş seçiminde ki kriterlerinden önce gelen şeyin kimsesiz ve yalnız kalma ihtimallerini ortadan kaldırmak olduğu görülmüştür.

“(G9) Dışardan korktuğum, kendimi harcamaktan korktuğum için evlendim. Aslında ben kolay bağlanıyorum güveniyorum inanıyorum ama evlilik ciddi bir şey olunca çok anlayamadım herhalde. Eşimi sözlüyen aldattım. Yakaladı beni hatta o an bastı. Yani sözlüyüm ama tam oturmadı bende birine bağlanmak. Ama baktım adam o halde istedi beni kabul etti. Çok değişik ya nasıl anlatayım ki bunu. Yurtta kalmanın hayatınıza yansımaları illa ki oluyor.”

“(G11) Eşim benden 12 yaş büyük evlenmiş ayrılmış üç çocuğu vardı. Tanıştık bir şekilde sonra evlendim. Evlenmekten korkmadım. Evlenme sebepim de sığınılacak bir yer, ev var, eşya var, başka bir kapıya gidip ağız eğmeyecek olmamdı. Hazır kurulu düzen vardı yani o yüzden evlilik cazipti ondan yurttan çıkar çıkmaz hemen evlendim.”

“(G18) Evsiz kalalı çok olmuştu da yurtsuz da kalmıştım şimdi. Biraz arkadaşlarda idare ettim baktım olacak gibi değil. Hacı evlenmem lazım benim dedim anne baba hasreti özlemiyle yuva kurayım dedim. Bir de hatun olsun baksın bana işte çamaşır yemek ütü falan düşüncesi vardı. Ayarladım birini şöyle böyle

derken evlendik. Yurtta yaşayamadığım şeyleri yaşayım istedim. Olmadı. Evim olmamış hiç o evin içinde nasıl yaşanır bilmezsen olmaz işte.”

“(G19) İlla ki yanlış birlikteliklerim oldu, yanlış evliliklerim, evlenmeyi maharet saydım her seferinde. Sanırım geçmişimde bulamadığım şeyleri evlenirsem o mutluluğu bulabilirim sandım. Ama her seferinde yanıldım. Sürdüremedim evliliği, şuan da resmi nikâhlı bir evliliğim var ayrılma aşamasındayım.”

“Kurum bakımı geçmişi olan bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma riskini göze almama görüşünü nasıl değerlendiriyorsunuz ?” sorumuza katılımcılarımızın tamamına yakını geçmiş yaşantıların etkili olabileceği üzerinde durmuştur. Kurum bakımına giriş nedenleri, terk edilmişlikleri, anne ve babadan uzak sevgisiz bir hayat sürmeleri, bakım altında oldukları zamanda tanık oldukları birliktelikler, gözleri önünde kuruma bırakılan bebekler bireyleri evlilik ve çocuk sahibi olma konusunda tedirgin etmiştir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta kişilerin bireysel tercihlerdir.

Genele baktığımız zaman kurum bakımına girme nedeni yoksulluk, kimsesizlik olan bireylerin, tek edilmiş, örselenmiş ve duygusal olarak daha çok yıpranmış bireylere nazaran evlilik konusunda daha başarılı oldukları yorumu yapılabilir.

Katılımcılarımızdan evli olanların neredeyse hepsinin kurum bakımı geçmişlerini eşlerinin aileleri öğrendiği zaman tepki verdikleri, sürecin sancılı geçtiği ve zamanla iletişimlerin normale döndüğü öğrenilmiştir.

“(G9) Çok sıkıntılar yaşadım. Biz eşimle birlikteydik o zaman beni annesi ile tanıştırmaya götürdü. Annesi yüzüme ben yurt çocuğu istemiyorum dedi. Yurttayken biriyle birlikte oldun mu diye sordu bana bende bunu oğlunuza sorun bunun cevabı onda dedim. Bir heves bizimkisi geçecek sandılar ama biz kararlıydık. Onun da anne babası ayrı kayınpederim daha anlayışlı yaklaştı. Kayıinvalidemle çok şeyler yaşadık. Çok tepkiliydi. Eşimin ikinci evliliği bir de çocuğu var yine aynı şeylerin olacağından korkmuş sonradan söyledi. Resmî nikahı da önce yapmadık annesi izin vermedi.

Erken doğum yapıp bebeklerimi kaybedince ondan sonra yapıldı resmî nikahımızda. Akrabalardan da tepki aldım ama zamanla değişti gibi bilmiyorum ki ya çok farklı.”

“(G10)... Zaten hamile olmasam da ailesi beni kabul etmeyecekti. Onda da resmî nikahım kıyıldı ama aile beni yine kabul etmedi. Ciddi problemler yaşadım. Anlatırsam ağlarım ve susturamazsınız şimdi.”

“(G15) Çok büyük sıkıntılar yaşadık. İstemediler kabullenemediler. Eşim siz kabul etmeseniz de biz evleneceğiz birbirimizi seviyoruz dedi. Liseden bu yana bir birlikteliğimiz vardı. Tabi o süreç çok kolay geçmedi. Aradan yıllar geçti onlar yaşlandı her şey olgunlaştı, tanıdıkça her şey değişti. Hatta şöyle de dediklerini hatırlıyorum bana bir gün kayınpederim geldi biz sana çok haksızlık yaptık, etrafın dolduruşuyla hareket etmişiz hata yapmışız kızım kusura bakma, geçmişini hasır altı edelim yeni bir sayfa açalım dediler. Şuan da her şey güzel çok iyiyiz. Ama insanın geçmişinde ki o şeyler kolay kolay unutulmuyor.”

İnsanı insan yapan şeyin aile olduğu, kişi hakkında bir değerlendirme yapılacaksa önce kimdir kimlerdendir merak edildiği, ailesi olmayanın aile terbiyesi almadığı için halk arasında ki tabirle ‘sağlam pabuç’ olmadığı düşüncesi vardır. Toplumda yer edinebilmenin en iyi referansı bir aileye mensup olmaktan geçer. Kişiler aileleri ile anılır, aileleri ölçüsünde saygınlık kazanır ve ailelerinden miras kalan anılarla kendilerine bir aile kurarlar.

Ailelerin tepkilerine baktığımızda, aslında asıl korkularının kendi ailelerinin geleceğinden endişe etmek olduğunu söyleyebiliriz. Aileye girecek yeni bir gelinin, ya da kızlarını emanet edecekleri bir damadın arkasında kendilerine muhatap olacak birilerinin olmaması ebeveynleri endişelendirmektedir.

3.3.3.2. Birer Ebeveyn olduğunda çocuklarını kuruma verme durumları

Katılımcılarımızın birer ebeveyn olduklarında çocuklarını kurum bakımına verip vermeme davranışları gösterme eğilimleri incelendiğinde ise büyük çoğunluğun zor şartlar altında kalsalar dahi çocuklarını kurum bakımına verme düşünceleri olmadığı görülmüştür.

“(G4) Ne kadar zor durumda da olsam bırakmam. Sokakta kalırım o da benimle sokakta kalsın bırakmam. Ama eğer ille de bırakmak zorunda kalırsam 14-15 yaşından sonra bırakırım çocuk büyür iyiyi doğruyu öğrenir öyle.”

“(G6) Büyük konuşmayım ama gerekirse dilenirim ama vermem. Problem orda ki çocuklardan kaynaklanıyor zaten sevgi eksikliği oluyor.”

“(G9) Asla vermem. Aynı şeyleri yaşamamasından korkarım. Boşluk çok kötü bir şey insan ne hata yaparsa yapsın hepsini o boşluktan yapar.”

“(G10) Anneyim ve çok zor durumdayım ama çocuğumu asla yurda vermem. Ben kötü bir anne değilim olmayacağım da annem beni terk etmiş dedirtmeyeceğim.”

“(G16) Bana yapılan kötülüğü ben çocuklarıma yapmam. Umutlu bir ortamda büyümelerini isterim.”

“(G18) ... yurda vermem rezil olacaklarsa da yanımda rezil olsunlar. En azından babasıym ben onların sevgisiz kalmazlar ben zor da olsa dururum yanlarında. Benim gibi olmasın çocuklarım.”

İlginç bir şekilde kurum bakımının olumsuz etkilerini tecrübe eden bir kısım katılımcılarımızın ise çocuklarını kurum bakımına vermekten çekinmeyecekleri öğrenilmiştir.

“(G2) Veririm. Yurtlar yuvalar kötü yerler değil devlete güvenirim yurt yuva konusunda.”

“(G7) Veririm çekinmem. Benim sağlayamayacağım imkânlar var. Yazın gelir yanımda bende kalma imkânı var. Yurt bana çok şey kattı. Çocuğuma da katar. 9 ay okul var zaten kalan 3 ay benimle olur. Akranları içinde büyümesi iyi olur. Hayata daha iyi hazırlanır.”

Veriler incelendiği zaman çocuklarını kurum bakımına vermekten kaçınmayan katılımcıların küçük yaşta devlet koruması altına girerek hayatının uzunca bir bölümünü kurum bakımında geçirmiş olanların oluşturduğu

görülmektedir. Burada bireylerin devlete olan güvenleri ve koşulsuz kabulleri ön plana çıkmaktadır. Devletin tüm imkânlarından azami düzeyde yararlanmış bireylerin öncelikle çocuklarının da yararlanacağı imkânları düşünerek hareket edecekleri de düşünülmektedir.

3.3.4. Kurum Bakımı Sonrası Karşılaşılan Güçlükler

3.3.4.1. Sorunlara çözüm üretme ve sorumluluk bilinci

Katılımcılarımızın çoğunluğu karşılaştıkları sorunlara çözüm üretemedikleri bilinmektedir. Çözüm ürettiğini ifade edenlerin sosyal hayatta problemlerle karşı karşıya kaldıkça çatışma çözme becerileri geliştirdiği görülmüştür.

“(G3) Bunu hiç düşünmüyorum bir sorunla karşılaştığım zaman debelene debelene bir şekilde sorunu çözüyorum. Düşüyorum kalkıyorum bocalıyorum tabi ama canım yana yana da olsa bir bakıyorum bir süre sonra her şey olmuş. Doğru yanlış yapa yapa bu yaşa geldik.”

“(G8) Okuyarak öğrendiklerim, yurtda verilen eğitim. Ya da oturup bak böyle bir soruna böyle çözüm bulunur diye oturup hiç düşünmüyorsun farkında olmadan zaman içinde kendiliğinden öğreniyorsun. Bir bakmışsın aa ben sorunları çözüyorum oluyor.”

“(G15) Ben sert, kararlı, birazda ketum biriyim. Bunun yapıyla da alakası olduğunu düşünüyorum. Sonra eğitim ve yalnız başına mücadele etmek zorunda kalmanın vermiş olduğu doğal beceri. Çok mücadele ettim. Çalıştım çabaladım kendimi yeniledim. İdareciyim şimdi sürekli sorunlarla karşılaşıyorum ve pratik düşünmeye çalışıyorum. Geçmiş yaşantımın etkilerini hissediyorum ama zaten ben çok da böyle asi vs olmadığım için düşünerek ve bilgi ile yolumu sorunuma çözümlü bulurum.”

“(G16) Unutuyorum hafızam net değil. Belki de bir savunma mekanizması bu? Unutunca sorun çözülüyor. Araştıran biriyim. Bakar eder sorun neyse çözmeye çalışırım aslında. Bana bağlı olan şeyler için elimden geleni yaparım ama bana bağlı olmayan şeyleri de kafama takmıyorum. Yaşadıklarımaya sığınıp çok

kaçmıyorum. Olmuş bitmiş kurcalamıyorum. Descartes okuduktan sonra ben zaten iyice dağıttım. Sherlock holmes in bir filminde kadere en iyi çalışmak gelir diyordu. Çabalıyorum sorunlarıma çözüm yolu bulabilmek için, mukadderat fikrim var. Ağladık bitti bu düşüncede yaklaşıyorum hayata.”

Sorumluluk bilincinin kazanılması ile ilgili katılımcılarımızın farklı görüşlerine yer verilmiştir.

“(G3) Yani bazı konularda sorumluluk kazandım tabi ama kazanmadığım konularda vardır elbet. Mesela söylediğim gibi abla olduğumu çok çok sonra öğrendim onun sorumluluğunu almam uzun zaman aldı. Sonucunun bana direk dokunduğu konularda sorumluluk kazanmışım. Sonucunun bana direk dokunmadığı konularda sorumluluk kazanmamışım. Bunu yurtlardan çıkınca fark ettim.”

“(G8) Kesinlikle. Her şeyi kendimiz yapmayı öğrendik. Düzen ve disiplini aldık. Hocalar falan resmî yerde bulunmadı gerekirse bulunurdu ama geri kalan da her işinizi kendiniz yapın diye bizi gönderirlerdi. Bu da sorumluluğu verdi tabi.”

“(G17) Yurt çocuğu sorumluluk alır ve küçük yaşta olgunlaşır. Çünkü yalnızdır her şeyi kendi yapmak zorundadır. Ben ilkokul dörde kadar köylerde çobanlık yaptım sap saman ayırdım, sabahları erken kalkmışım. Soğuklarda sıcaklarda ellerim nasır tutmuş. Okul dışında çay ocağında garsonluk yaptım o da yetmedi duvar kâğıtçılığı yaptım, o da yetmedi pazarlamacılık yaptım. Bunların hepsi beni pişiren şeyler. Yurtta olduğum için kazandığım şeyler. Yolumu kendim buldum kimsen yok çünkü mecbur bir yerlerden tutunmak zorundasın.”

Sorumluluk bilinci kazanan hayatta başarı ve düzeni yakalamış olan katılımcılarımızın kurum bakımına anne baba vefatı ya da yoksulluk sebebi ile gelenler olduğu, bakım öncesinde az da olsa ailesi ile vakit geçirdiği ve aile ortamının temel attığı duygularla bir sonra ki adımda başarılı oldukları yorumuna varılabilir.

Burada ayrı bir parantez açarak değineceğimiz önemli bir konu ise kurum bakımında sorumluluk kazandırma ve topluluk içerisinde baskı yönetimi (akran zorbalığı) ile bireylerin kontrol altına alınmaları üzerine olacaktır.

“(G15) ... Bizde diğer kişiler olarak ortamı bozdukları için onları dışladık. Hatta yaptıkları bir hareketten dolayı oturup kendimiz cezalandırdık. Ben çok iyi hatırlıyorum kaloriferlere bağlamıştık onları. O süreçten sonra dışlandıkları zaman da çok eşinemediler. Bizim için sorunlara çözüm bulunmuş oluyordu. Bize uygulanan ödül ceza sistemini bizde uyguluyorduk aslında bir nevi ne gördüysek öyle sorun çözmeye çalışıyorduk.”

“(G16) ... Büyük çocuklar küçük çocukları kontrol ederdi. Öğlen uykuları olurdu ki hiç birimiz oyunu bırakıp uyumak istemezdik. Ama mecbur zorla yatarlardık yataklara. E şimdi ki gibi değil tabii bakıcı anne hoca sayısı falan az. Büyüklere görevlendirirdi hocalar, onlarda uyuyor muyuz uyumuyor muyuz diye bakarlardı. Kulaklarımıza eğilip annen baban geldi diye kandırıp bizi kontrol ederlerdi. Eğer o sırada heyecanla gözünü açarsan hani nerde annem diye yandın dayağı yerdin. Ha gözünü açıp tepki vermezsen uyumuşsundur aferin sana...”

“(G20) ... yurda daha yeni geldiğim zamanlardı. Bir kız yurttan kaçmış döndüğünde de ablalar herkesi yemekhaneye toplamışlardı. Kaçan kızı ortaya almışlardı ve herkes sırasıyla tükürecek ve tokat atacaktı demişlerdi. Yeni gelmişim yurda, alışmamışım, yabancıyım. Ben daha neredeyim burada ne işim var diye bulunduğum yeri anlamlandırmaya çalışırken, hiç böyle bir şey de görmemişim çok korkmuştum. Hiç yapmak istememiştik söylediklerini. Bundan nöbetçi hocamızın da haberi yoktu. Ablalar siz ablasınız göz kulak olun bunlara olayını abartmışlar baya kendilerince ceza vermeye kalkıyorlardı. Aynı kızı bir kere de etüte kilitlemişlerdi, ben görmedim ama kollarından da bağladıklarını anlatıyorlardı.”

Katılımcılarımızın ifadelerine bakıldığında dikkat çeken iki husus bulunmaktadır. İlk olarak kurum bakımı altında bulunan bireylerin düzeni bozan, problem çıkaran bireylere karşı otokontrol geliştirebilmek ve yanlış yapan da davranış değişikliği oluşturabilmek için olaya müdahale ettikleri görülmüştür.

Özellikle toplumsal baskı altına alma, dışlama gibi duygusal yaptırımını fazla olan yöntemlere başvurdukları görülmüştür. Ancak bunu yetkili personelin yönlendirmesi ile değil kendilerinin düşünüyor olması topluluk içinde yaşamaya alıştıklarını ve toplulukta yaşamamanın getirisi neyse ona uydukları görülmüştür. Yöntemin doğruluğu ya da yanlışlığı tabii ki tartışma konusudur. Katılımcılarımızdan bazılarının ifade ettiği gibi nasıl muamele görüyorlarsa aynı şekilde tavır geliştirerek sorun çözmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Diğer bir husus da yaş olarak akranlarından büyük olanların öncelikle hocalarının telkinleri ile büyük olmalarından dolayı küçüklere rol model olma, abilik ablalık yapma gibi vasıflar üstlendikleri görülmüştür. Gurubun kontrolünü sağlama konusunda destek alınarak hem yönetime katılıp sorumluluk kazanmaları hem de ifade ettiğimiz gibi küçük yaş guruplarının idaresinde rol almaları sağlanmıştır.

Bireylerin sürece aktif katılımında düzenin kendiliğinden sağlandığını bilen hocalar içinse bu durum grubu daha kolay kontrol altına alabilmede bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Buraya kadar süreç için ön görülen amacın yerinde olduğu görülmektedir. Ancak uygulama da bireylerin yetki sahibi olduklarında kendilerine yapıldığı zaman rahatsız oldukları davranışları sergiledikleri görülmüştür. Yıpranmışlıkları aynı olup ortak acılarda birleşen bireylerin düzeni sağlama adı altında psikolojilerinin olumsuz etkilendiği durumları ve bunun kendilerinde oluşturduğu duyguları görmezden gelerek aynı davranışlarda buldukları görülmüştür.

3.3.4.2. Kurum bakımı sonrası takip ve destek politikaları

Devlet koruması altındaki bireylerin bakım hizmetleri sonlandıktan sonra devlet tarafından takip edilmesi ve destek politikalarının devamı konusunda katılımcılarımızın tamamı takip ve desteğin devam etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

“(G1) Gerekli buluyorum çünkü çocuklar evlenip kendileri çoluk çocuk sahibi olsalar da aileleri hiçbir zaman onları bırakmaz. Bizde devletin elinde yetiştiyse bir süre takipte bulunup desteklemeleri gerektiğini düşünüyorum.”

“(G12) Buluyorum. Biz devletin çocuklarıyız ölene kadar da devletin çocuğu olacağız. O yüzden devletin eli hep üstümüzde olmalı.”

18 yaşının kurum bakımından çıkmak için erken olduğu ayrıca destek ve takip politikalarının doğru şekilde yürütülebilmesi gerektiğini düşünen katılımcılarımızın ifadeleri;

“(G9) 18 yaş yurttan çıkmak için çok küçük, cahilsin bir çok şeyi bilmiyorsun. Devletin elinin sürekli üzerimizde olması lazım.”

“(G13) 18 yaşına gelince devlet hemen yurttan çıkarmasın. Çıkınca da arkasını takip etsin hala harçlık versin, imkânlarından yararlandırınsın. İşe girsen bile desteklesin seni.”

“(G16) Yurdun 18 yaşında bırakması için alt yapının sağlam olması lazım. Sağlam değilse eğer peşine düşeceksin. Sen devlet olarak çocukların gençlerin peşine düşmezsen, başkaları çok güzel peşine düşer. Reşit olduğu halde kurumda kalması gerekiyorsa bir süre tanınarak yurttan kalmasına izin verilmeli. Yardım edilmeli. Yok izin verilmiyorsa da yurttan çıktıktan sonra hayatta yardım edilmesi gerek. Ama illa devlet elinin üzerimizde olması lazım.”

“(G8) ... Ama kaliteli bir takip olmalı sonuca ulaşamadıktan sonra istersen 10 yıl takip et hiç bir etkisi olmaz. Sorumluluğu vereceksin ve uzaktan takip edeceksin elin hep üstünde olacak ama bunu çocuk bilmeyecek.”

“(G15) Bu görecelidir kişisine, çocuğuna göre değişir. Öyle çocuk vardır ki yurttan çıkardıktan sonra takip ihtiyacı hissetmezsin. Ama bazı çocuklar vardır ki, belki 2 yıl belki 3 yıl belki de bir ömür boyu takip etmek gerekir.”

“(G17) ... Çok çok önemli bunlar. Yurttan çıkıp işe yerleşen bir sürü çocuk var arayıp hepsini tek tek işe başladın mı? Ne yapıyorsun? Nasıl gidiyor? diye

sorulmalı. Takip ömür boyu devam etmeli, evleniyor boşanıyor boşanırken kime danışacak belli değil. Ya da reşit oluyor gidecek yeri yok mecbur evlilik yapıyor bir yere sığınabilmek için bunların olmaması için takip edilmeli çocuklar hem çıkış sürecinde hem de çıktıktan sonra.”

Katılımcılarımızın ifadelerine baktığımız zaman kurum bakımı sonrası takip sürecini aile yapısı içerisinde ele aldıkları görülmektedir. Anne ve babanın çocukları üzerinden elini çekmediği gibi birer anne baba vasfı üstlenerek devletin de bakım hizmetleri bitse dahi himayesinin devam etmesi gerektiği düşüncesi hâkimdir.

Devlet koruması altında bulunan çocukların yetiştirilmesinde maddi manevi tüm imkânlar kullanılmasına rağmen istenen sonucun alınmadığı bilinen bir gerçektir. Yaşamın her anında aileden anında destek alınmаса da varlığını bilmek bireylerin kendisini güçlü hissetmesine olanak sağlar. Bakım hizmeti sonunda takip ve destek sürecinin devam etmesinin asıl önemi bireylerin psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeleri adına olmalıdır. Bakım altında buldukları dönemde korunaklı bir çevre içinde olup bakım süreci sonlandıktan sonra birden bağımsız bir ortamda kalmaları ciddi tedirginliklere yol açmaktadır.

Günümüzde çocuklara verilen önemin artması ve kurum bakımına geliş nedenlerine bağlı olarak da korunmaya muhtaç çocuklarına sunulan hizmetlerin daha korunaklı bir ortamda yapılıyor olması bilinç altında bireylerde güven duygusunu oluşturmaktadır. Kuruma duyulan aidiyetlik de de görüldüğü gibi bireyler yurt ortamını benimsemekte ve kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmektedirler. Bakım süreci sonunda takip ve desteğin devam etmiyor olması bireylerin yalnızlık duygusunu daha derin yaşamalarına sebep olacağı düşünülmektedir. Kimi düşüncelere göre gençlerin hazırcılığa alıştığı ve sorumluluk sahibi olmadıkları için desteklenmek istedikleri ifade edilmektedir. Ancak üzerinde durulması gereken asıl nokta, bireylerin güven duygularının zedelenmemesi ve bağlılıklarını devam ettirebilmeleridir. Çünkü devlet koruma altında yetişen bireylerin kurum dışında ilişki içinde olduğu güvenli bağlanma ile birliktelik kurabilecekleri kişiler bulunmamaktadır. İnsanın var olabilmesi içinde duygusal yakınlık geliştirdiği bireylere ihtiyacı olduğu bilinmektedir.

Bireylerin asıl mücadelesi bakım sonrasında başlamaktadır. Sürekli danışabilecekleri aile büyükleri bulunmadığı için bir yol gösterene ihtiyaçları vardır. Bu noktada da bireyin hizmet aldığı kurum çalışanları özellikle de grup sorumlusu tarafından bakım süreci sonunda sürekli iletişim halinde olarak rol model olmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir.

3.3.5. Katılımcıların Kurum Bakımına İlişkin Genel Değerlendirmeleri

3.3.5.1. Kurum bakımı hizmetinden yararlanmanın faydaları

Katılımcılarımız devlet koruması altında geçen zamanlarına baktıklarında olumlu kazanımlar elde ettiklerini düşünerek kurum bakımının faydaları yönleri olduğunu aktarmaktadırlar. Bunları ifade ederken, kurumların sahip çıkma, koruma altına alma özelliği dışında, maddi olanaklara sahip olmalarından, ihtiyaçlarının tam ve eksiksiz karşılandığından bahsetmişlerdir. Bu ifadelerde bulunan katılımcılarımızın ise 2005–2007 yılları sonrasında kurum bakımına girmiş olmaları bizlere aynı zamanda devletin ekonomik politikası hakkında da ipuçları vermektedir.

“(G5) En büyük faydası seni sokakta kalmaktan kurtarıyor. Sana yemek yatacak yer sağlıyor. İş sahibi oluyorsun. Geziyorsun şehir dışına gidebiliyorsun. Etkinliklere katılıyorsun. Eğitim de sıkıntı çekmiyorsun burs alıyorsun Güzel bir hayat sunuyor sana.”

“(G6) Çok faydası var. Bir kere ekonomik durumu kötü aileden geliyorsanız daha önce hiç yemediğiniz yemekleri yiyorsunuz. Elektrik, su faturası derdiniz yok, kıyafet, harçlık sıkıntınız yok hepsi karşılanıyor. Sosyal aktiviteler yapılıyor.”

“(G7) Ohoo saymakla bitmez. Bir kere düzenli bir yerde kalmadığım için burada çok memnundum. Yemek var. Televizyon, aktiviteler, spor, çift maaş, burs, staj imkânları, izinler, tatiller, geziler, iş imkânı. Ben devletin bütün imkânlarından faydalandım. Para olarak hiç sıkıntı çekmiyorsun.”

“(G8) Faydası olmaz olur mu ya. Özel okul da okudum sınavına girdim kazandım, yurtta destek oldu. Sonra spora yönlendirilmem. Mesleğimi kendimi bulmamı sağladı. Düzeni öğretti. Okumaya teşvik ediyor, takip ediyor, ailesi yanında

olanlarda mesela aile bilinçli değilse takip de etmiyor ama sen burda sürekli kontrol altındasın. Ayrıca resmiyetin en zirvesini de görüyorsun en altını da küçük yaşlarda bunun tecrübesiyle yaşıyorsun.

“(G12) Faydası olmaz olur mu ya. Devletin çocuğusun bir kere ayrıcalıklısın. Tüm protokolü siyasi tüm yapıyı tanıyorsun. Nimet ÇUBUKÇU bakarken Konya ya geldiğinde bizi de ziyarete gelmişti. Görüşüp konuşmuştuk, ben yurtla ilgili taleplerimi eksiklikleri dile getirmiştım. Devlet büyüklerinin, gazetecilerin, bir şehre geldiler mi uğrayacakları ilk yerlerden biri bizim kurumlar. Sonra iş sahibi olmak gibi bir ayrıcalığımız da var. Maddi olarak hiçbir eksikimiz yoktu. En önemlisi de kalabalıktı asla yalnız kalmıyordun. Çoğu anne yetersiz olsa da çoğu anne de annelik yaptı bize. Ya hepsini geç annem babam bakmamış bana bırakıp gitmiş, burası bırakmamış beni, bebekken girmişim buraya büyüdüm çıktım buradan. Dahası var mı?”

“(G13)Var var çok var. Yediğin önünde yemediğin arkanda derler ya bu bizim yurt için geçerli. Bisikletim vardı, bilgisayar vardı, yüzmeye giderdim her imkan vardı sonra iş de vermişlerdi. Konhaber de çalıştım yurttta kaldığımda bir süre internete haber veriyordum. Bağışa gelmişti sahibi bir gün orda görüşmüştük gel başla demişti, hiç iş arama derdi yok!”

3.3.5.2. Kurum bakımı hizmetinden yararlanmanın sakıncaları

“(G1) Sakıncalarına gelecek olursak, bir kere değerlerimiz eksik büyüdük. Sonra bir aile çocuğu okulda kavga etse öğretmenler çocukları yatıştırır en fazla anne babalarını okula çağırır. Ama size polis jandarma gelir resmi kurumlarla karşı karşıya kalırsınız. Tutumlar tutarsızdır. Her olaya her zaman aynı tepkiler verilmez. Mesela, hatalarımı düzeltmeye gidilmiyorsa demek ki hata yapma opsiyonum var diye düşünürüm. Ama size opsiyon hep dar tutulur. Sizde kendi opsiyonunuzu hep dar tutarsınız. Bu sizde karmaşa yaratır. İçinizde hissettiğiniz an bitmiştir zaten bazı şeyler. Yurttta bizim üç öğün yemeğimiz çıkardı ama biz arkadaşlarımızın evlerinde kuru yufka ekmek yedik, sırf paylaşım olsun onların dünyasını da anlayabilelim diye.”

“(G3) ...ailen yok, anne baba nasıl bir şey, bir evde nasıl yaşanır, bunların eksikliğini yurttan çıkınca fazlasıyla yaşıyorsunuz.”

“(G4) Olumsuz yanı anne babasız yetişmek, annen affeder de yurt kuralları affetmez!

“(G7) ... yokluk çekmiyorsun bu iyi bir şey. Ama aynı zamanda da kötü bir şey çünkü alışıyorsun, yokluk çekmeyince çok çabuk harcıyorsun. Para yönetimi yok. Bende var ama ben kendim yaşıma büyük olunca bazı şeyleri erken idrak ettim. Zamanında yokluğunu da gördüm ama bu yurdun olumsuz yanlarından biri işte.”

“(G12) ...anne baba aile yok. Nerde ne yapılır bilmeden büyürsünüz. Günde üç kez evde bakıcı anneniz değişir, hep düzen hep kural vardır. Yurt çocuğusun diye hep bi acıma bakış açısı ile yaklaşılır. Hiç tanımadığın insanlar seni ziyarete gelir, evine odana girmek ister, resim çekmek ister. Ah canımm yazık modunda yaklaşır. Hani bir şiir vardır ya “Sol Yanım” diye tamam parasız aç değildik ama sol yanımsuz hep acırdı. Aynı o şiirde söylediği gibi saçımızı kimse örmedi bizim, toplanıp kuaföre giderdik saçlarımız kısacık kesilirdi, erkek gibi giderdik okula. Yurdun olumsuzlukları değildi ailemizin bizi mecbur bıraktığı kimsesizliğin sonuçlarıdır eksikliğimiz.”

“(G16) Zararlarından başlayım en basiti mesela basit becerilerim yok, bunları gerektiren şeyleri bilmiyorum. Bisiklet binmeyi bilmem, futbol oynamayı çok bilmem, araba kullanmasını bilmem. Öğretecek kimse yok yani, milletin içinde çıkıp ben bunu bilmiyorum öğret de diyemiyorsun. İnsanlara güvensizsiniz, anne bırakıp gitti, kimseye de güvenmiyorsunuz. Bir koruyucu ailem vardı gelir gider di yurda ben onlara giderdim sonra anlarla da koptuk terk edilme duygusu yaşıyorsunuz. Bu da terk etti bak oluyorsunuz, herkes terk eder diyorsunuz sonra da işte o terk edilme duygusunu bir daha yaşamamak için böyle bir ortamı bir daha yaratmak istemiyorsunuz.”

Her olayın insanlarda farklı etkiler yarattığından yola çıkarsak tecrübelerin farklı olduğu ancak hepsinin ortak duygusal yoksunluklarda birleştiğini görmekteyiz. Bir katılımcımızın kurum bakımı altındaki bireyleri açıkladığı yazısı konuyu en yalın

haliyle açıklaması konusundan güzel bir örnek oluşturmakta ve sorumuza en anlamlı cevabı vermiş olmaktadır.

“(G17) Buna ben şöyle cevap vereyim, bir yazım var benim bu sizin bu sorduğunuz soruya, hatta tüm sorulara en güzel cevap olacaktır.

Yetiştirme Yurdu Çocuğu Olmak;

Tek başına sefere çıkmaktır.

Hayata sıfır noktasından başlamaktır.

Gözyaşlarını elleriyle değil koluyla silmektir.

Elleri üşüdüğünde kendi koynunda ısıtmaktır.

Beykoz iskarpinlerle özgürce buzda kaymaktır.

Portakalı 5 kişiyle bölüşmektir.

Top oynarken takım kurmakta zorlanmayan tek yegâne insandır.

Askere gitmeden koğuş kalk sözlerini ilk işitendir.

Oyuncakları tahtadan olan hayal kurabilendir.

Anne ve babasızlığı yurt duvarlarında arayan kişidir.

Sevgiyi arkadaşında bulan ve ona bunu gösterendir.

Yere düştüğünde onu kaldıran ve üzerini temizleyen yurt arkadaşıdır.

Hemen hemen her gün mutlaka dayak yiyendir.

En çok sevindiği gün yılbaşlarında verilen izzet ikramdır.

En üzüldüğü gün yurtlardan ayrıldığı gündür.

Evlenirken tek başına geline takıları takandır.

Okul harçlarını ve kayıtlarını kendisi yapabilen insandır.

Bayramlarda anne ve babasını ziyaret yerine okul öğretmenlerini ziyaret edendir.

Bayramlarda yurtlarda kalıp bayat ekmek yiyendir.

Bir elma için bir çuval patates soyandır.

Yurtta ilk geldiğinden yurttan çıkana kadar diyet yapan tek insandır.

Saçlarını hiç uzatamayandır.

100 kişiyle aynı elbiseyi giyerek moda uyandır.

Yurt numarasını ölünceye kadar unutmayan kişidir.

Tek sıra okula gitmektir.

Tek başına yıkanmaktan korkandır.

Yerli malı haftasında yerle bir olandır.

Pikniklerde çeyrek ekmek ve peynir yemektir.

Kalorifere sarılarak ısınmaya çalışmaktır.

22cm paçayı 1970'ler de moda yapmaya çalışıp başarmış kişidir.

Pazar sabahı kar üstünde top oynamaktır.

En çok kızdığı babasının mesleğinin sorulmasıdır.

Veli toplantısına kendi gidendir.

Spor alanında başarıya doymayan tek insandır.

Kan bağı olmadan birbirine acayip bağlı kişilerdir.

Askerdeki yemin törenine yurt arkadaşları gelendir.

Mantıka temizliğini en iyi yapandır.

Yağ ile reçeli karıştırıp katık yaparak harikalar yaratandır.

Mercimek çorbasını ekmek doğrayarak doğa harikası yapabilendir.

Kız istemeye tek başına gidendir.

Nişan ve düğünü bir arda yapmaktır.

Hiçbir yurt çocuğu küçük bardakla çay içmez”

Ayrıca bu yazı üzerinden kurum bakımlarının geçmişten günümüze olan dönüşümü de tahlil edilebilmektedir.

Şöyle ki, katılımcımız kurumların imkân ve olanaklarından bahsetmiş ülkenin ekonomik koşullarına göre verilen hizmetlerinde değiştiğini aktarmıştık. Katılımcımızın kaleme aldığı yazısında da, maddi imkânsızlıkların da psikolojik olarak bireyleri etkilediği anlatılmıştır. Bunları günümüz koşulları ile karşılaştırdığımız zaman ise ekonomik problemlerin artık sorun olmadığı imkânların iyileştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda koğuş tipi yurt modelinin uygulandığı zamanlarda bireylerin sürekli kalabalık ortamlarda olduğu üzerine durulmuş ancak günümüzde ev tipi hizmet modellerine geçildiği de bilinmektedir.

Genel olarak yorumladığımız da zaman içerisinde fiziki imkânların değiştiği ancak duygusal eksikliklerin, annesizliğin, sahiplenilmemenin verdiği acının değişmediği görülmekte olup ilerleyen dönemlerde de değişmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.5.3. “Devletin çocuğu” olma durumu

Devletin çocuğu tanımı genel olarak koruma altında ki bireyleri içinde buldukları konum itibariyle tanımlamak için kurum bakımı dışında olanlar tarafından kullanılmış bir ifadedir. Aynı zaman da kurum bakımında bulunan bireylerin kendilerini tanımlamak adına kullandıkları bir kavram olmuştur. Kimin çocuğusun sorusuna muhatap olan aile sahibi kişilerin ait oldukları yapıyı, aileyi, soyu “... falanın kızı, oğluyum, ... filan ailedenim “ gibi ifadelerde tanımlarken kurum bakımında kalan bireyler ise kendilerini devlet çocuğu olarak dahil oldukları hiyerarşi ile tanımlamaktadırlar.

Buradan hareketle iki sonuca varılabilmektedir. Bunlardan ilki bireylerin devlet çocuğu olmayı kabullendikleri ve benimsedikleri diğeri ise bir yerlerde var olsa dahi yanlarında bulunmadıkları ve paylaşımları olmadıkları için kendilerini aile kavramı içerisinde görmemeleri ve aileleri ile tanımlamamalarıdır. Bu bağlamda katılımcılarımızın bazılarının devletın çocuğu olma durumu ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

“(G2) Yurttan çıkınca anladım ben devlet baba olduğumu, böyle yerlerin önemli olduğumu, devletin büyük olduğumu.”

“(G8) Çok güzel. Anne babamızın yetemediği yerde bize kucağını açtı. İmkanları desen fazla fazla. Sadece hocalar konusunda çocuklara vizyon verebilecek düşünmeyi öğretebilecek yeni kanlara ihtiyaç var. Sistem olarak bütününde baktığımız ve değerlendirdiğimiz zaman devlet çocuğu olmak sosyal ortamda ayrıcalıktır.”

“(G9) Güven. Devletin çocuğu hep güvendedir. Akrabalarım beni yurttan çıkarmak isterdi ya da dışarıda bazı vukuatlarım olurdu yurdun kapısından içeri girdim mi kimsenin beni oradan çıkaramayacağını bilirdim. Kolumdan tutup götürmezdi kimse. Kendini güvende hissediyorsun.”

“(G12) Çok güzel çok memnun ve çok övülesi bir şey. Annen baban devlet en büyük koruyucun devlet gurur verici. Acıtasyon yapıp, kimsesiz kelimesini kullanıyorlar ya sinir oluyorum. Neden kimsesiziz önce Allah var sonra devlet babamız var. Kimsesiz değil devletin oğlu devletin kızıyız biz.”

“(G16) Devletin çocuğu olmak. Ben tarihçi olunca şimdi zamanında Osmanlı da ki enderun sistemi ile bizim yurt sistemlerini karşılaştıran bir yazı yazmışım. Enderun dan yetişenler devlette en üst düzeyde görev alan başarılı kişilerdir. Devletten boş adam çıkmaz. Ama bizde neden böyle? Ben devletin çocuğu olmaya bu gözle baktığım için şimdilerde aslında içine bakarsak kimsenin devlet çocuğu olduğunu düşünmüyorum. Şimdi ki zaman da devlete faydalı çocuk yetiştirilmiyor. İlerde devlete problem çıkaracak çocuklar yetiştiriliyor. Devlet çocuğuyum diye gurur duyuyorum çünkü kendimi o faydalı kişilerden görüyorum.”

“(G17) Devlet çocuğu olmak değil, devlet bize belirli bir dönem bakıyor. Bazı çocuklar bu duruma devletin zaten görevi diye bakabilir. Ama ben her zaman devletime minnet duymuş bir insanım. Mesela bizim şimdiki çocuklarımızdan biri bir kitap yazmış. Başarılı da bir çocuğumuz çok da iyi bir çocuk. Kitabın adı “Bataklığın Çocukları” böyle bir şey olabilir mi ya? Sen büyümüşsün gelişmişsin senin o çocuklara örnek olman lazım. Biz yurda geldik ama bizim bizden sonrakilere örnek olmamız lazım. Ben kendimi hiçbir zaman bataklığın çocuğu olarak görmedim. Devletimiz var bizi hiçbir zaman bataklığın çocuğu olarak göstermedi. Ama bizim

zamanımızla şimdi ki bir olmadığı için Ne hissetmişte ne yazmış bu çocuk? Ben diyorum biz Türk Milletinin ve Allahın yardımları ile buradayız devletin yetiştirdiği çocuklarız.”

“(G18) Devletin çocuğu olmak güzel ama resmî. Sana resmiyeti öğreten bir yapı uzaktan sevmek gibi. Devlet çocuğu kimsesiz değildir aslında devlet gibi en kocaman topluluğun çocuğudur.”

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile toplumun gereksinimi olduğu gibi aynı zamanda da toplumu var eden bir olgu olmasıyla süreklilik sağlar. Kişi bir topluluğa, bir kültüre, bir aileye doğar ve aynı zamanda bu topluluğu ve aileyi var eder. Bu özelliğiyle de aile toplumun en güçlü odak noktası haline gelmiştir. İnsanların toplumda yer edinebilmeleri bir aileye mensup olmalarıyla özdeştir. Kişi önce aidiyet duyar toplumun dinamiklerini aile içerisinde öğrenir. Hayata, topluma karışmaya hazır hale gelir ve ailesinin kendisini şekillendirdiği biçimde toplumda varlık gösterir. Çocuk ailede anlaşma, uzlaşma, bağlılık vb gibi olumlu nitelikleri öğrendiği gibi çatışma, anlaşmazlık durumları, çekişme gibi olumsuz durumları da öğrenir. Öğrendiklerini topluma yansıtacağı, insan ilişkilerinde ve yaşamını sürdürdüğü her ortamda öncelikli kullanacağı için ailenin önemi büyüktür.

Ailenin yükümlülüklerini yerine getiremediği yerde ise çocukların korunma ihtiyacı ortaya çıkar. Bu çocukların bakımlarını sağlamakta toplumun görevlerinden biridir. Kendisine bakan, himayesi altında bulunduran ebeveynleri olmayan çocukların bakım ve barınmasını devlet kendi eli ile kurumları aracılığıyla sağlamaktadır. Devletin devreye girdiği bu noktada ise devlet koruması altında bulunan çocukların fiziksel ve duygusal yetersizlikleri sebebiyle topluma karışamamaları ve akabinde bir sürü sorun baş göstermektedir.

Çalışmamızın amacını kurum bakımında yetişen, ya da hayatının bir döneminde kurum bakımı tecrübesi edinen bireylerin topluma uyum sağlama da yaşadığı problemler ve bu problemleri ortaya çıkaran sorunların tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bireylerin kurum bakımına giriş nedenleri ve şekilleri, kurum bakımında edindikleri tecrübeler, bu sürecin kişilik inşasında, duygu durumlarında ki etkisini, yaşamlarının ilerleyen süreçlerinde evlilik, iş hayatı, sosyal çevre gibi toplumsal mecralara yansımalarını öğrenmek hedeflenmiş ve çalışmamız bu

doğrultuda yürütülmüştür. Bu sebeple de bireylerin psikolojik durumları ile toplum içerisinde birebir varlık gösterdikleri ve yaşantılarında ki olumlu – olumsuz her olayı ve duyguyu kendileri tecrübe ettikleri için bire bir derinlemesine görüşme yapılarak 20 katılımcı ile çalışılmıştır.

Katılımcılarımızın sadece demografik özellikleri bile çalışmamızın birçok verisini elde etmemize yardımcı olmuştur. Kurum bakımı süreci ve sonrasında anlayabilmek ve yorumlayabilmek için bu bilgiler büyük önem taşımakta ve neden sonuç ilişkisini kendiliğinden çıkarmaktadır. Aşağıda ele alacağımız her olguya katılımcıların kurum bakımına yerleşme yaşı, kurum bakımına alınma nedeni, kurum bakımında geçirdiği süre ve kurum bakımından ayrılış şeklinin etkisi olduğu görülmüştür.

Katılımcılarımız 18–55 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu da geniş perspektif içerisinde çeşitli yaş guruplarının toplumla kaynaşma süreçlerini, yabancılıklarını ortaya koyarak çıkarımlar elde etmemizi sağlamaktadır. Kurum bakımı hizmetinden yararlanan bireylerin geneli hakkında doğru tespitlerde bulunabilmemize de yardımcı olmuştur. Aynı zamanda bu yaş gurupları katılımcılarımızın kurum bakımların da buldukları dönemler ve aldıkları hizmetler açısından süreç içerisinde ki değişimini ve en önemlisi de bu kurum bakımının bireyler üzerinde ki etkisini ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır.

Katılımcılarımızın kurum bakımına girdiği tarihlere bakarak da zaman içerisinde ki değişim ve dönüşümler hakkında yorumlar yapılabilmektedir. Burada bize sağlıklı yorumları yapabilmemiz adına katılımcıların kurum bakımına yerleşme nedenlerini bilmek de büyük önem taşımaktadır. Çünkü katılımcılarımızın kurum bakımına giriş nedenlerinin bireyler üzerinde bıraktığı psikolojik etki, bireyin kurum bakımı hizmetine bakışı, kurum bakımına uyumu ve süreç sonunda toplumla iç içe geçtiğinde verdiği reaksiyonları birebir etkileyen etmenlerden biridir.

Bu bilgiler ışığında, kurum bakımında kalmış olmanın bireyleri olumsuz etkilediği ancak kurum bakımına girme yaşının da bireylerde farklı travmalara neden olduğu sonucuna varılmıştır. Küçük yaşta kurum bakımına yerleşen bireylerin kurum

bakımı sürecine daha çabuk uyum sağladıkları ancak uzun süre kurum bakımında kalmalarından dolayı topluma entegrelerinde aynı başarıyı gösteremedikleri tespit edilmiştir. İnsan doğası gereği doğduğu yapının içine uyum sağlayabilecek mekanizmalara haiz şekilde dünyaya gelmektedir. Onun bu yapısına karşılık gelen ve onu destekleyen ortamda bulunmadığı zaman da bu mekanizmalar körelmekte ve zamanla kaybolmaktadır. İşte bu sebeple bireyler aile ortamı dışında anne baba şefkati ve sevgisi görmeden yetiştikleri zaman eksik kalmakta ve ailenin oluşturduğu toplumda ailesi olmayanlar olarak yabancılık çekmektedirler. Kurum bakımında yetişen bireylerin topluma sorunsuz şekilde uyum sağlamalarını beklemek de olanaksızdır. İnsan tecrübe etmediği hiçbir olay ve duygu ile tanımlanamaz. Buradan hareketle de çalışmamızda aile yaşamına dair tecrübesi olmayan bireylerin topluma uyum sağlama noktasında zorlandıkları görülmüştür.

Daha büyük yaşlarda kurum bakımına giren bireylerin ise, kurum bakımına alışma, kabullenme süreçlerinin daha uzun ve sancılı olduğu ancak bakım hizmeti sonlandıktan sonra diğerlerine oranla toplumda yer edinmeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların kurum bakımında bulunma nedenleri, kurumda geçirmiş oldukları sürenin ve süreç içerisinde ki tecrübelerinin evlilik ve aile hayatına bakış açısını belirlediği tespit edilmiştir.

Kurum bakımı hizmetinin bireylerde birçok olumsuzluğu beraberinde getirdiği bilinmektedir. Bunlardan bir tanesi de eğitim konusundadır. Bireyler kurum bakımı süreçleri sonunda geleceklerinin seyriyle ilgili net bilgilere sahip değilken, çalışma hayatları ile ilgili bilgilere sahiptirler. Katılımcıların eğitim düzeyleri kurum bakımı öncesi, kurum bakımı süreci ve kurum bakımı sonrasında olmak üzere ele alınarak incelenmiştir. Sonuç olarak devlet koruması altında bulunmanın getirilerinden birinin de eğitim şartı aranmaksızın kamu da iş sahibi olma hakkı olduğundan, bireylerin süreç içerisinde bu bilgiye dayanarak eğitimlerine önem vermedikleri görülmüştür.

Katılımcıların kurum bakımına yerleşme nedenleri ve şeklinin belirlediği konulardan biride anne, baba ve kardeş ilişkisidir. Katılımcıların kurum bakımında bulunmakla ilgili ailelerini suçladıkları ve görüşmemeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir. Aileleri ile görüşen katılımcıların ise birlikte yaşamışlıkları olmadığı için duygusal anlamda da ailelerine karşı bağılılıkları olmadığı görülmüştür.

Katılımcıların kurum bakımına girdiği yıllara göre de toplumsal yapının düzeni ve içinde bulunduğu dönemin problemleri görülmekte olup çocukların korunmaya muhtaçlık durumlarının ne şekillerde ortaya çıktığı da tespit edilebilmektedir. Yoksulluk, ebeveynlerin vefatı ve boşanması gibi sebeplere kurum bakımına girenlerin daha çok 2000' li yıllar öncesinde olduğu, 2000' li yıllar sonrasında ise teknolojinin gelişmesi, medyanın etkisi, aile kavramının yozlaşması ve ahlaki sorunların başlayarak hızla artması sonucu daha çok ihmal istismar, şiddet, suça sürüklenme gibi etmenlerin etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca dikkat çeken diğer bir nokta da kızların daha çok ahlaki yönden erkeklerin de hırsızlık vb. gibi suç üzerinden ihmal ve istismar ediliyor olmasıdır.

Çalışmamızda varılan sonuçlardan biri de özellikle 2000' li yıllar öncesinde kuruma giren bireylerin kuruma geliş süreçleri de göz önüne alınarak 'bakım' altında olduğu, 2000' li yıllar sonrası ve özellikle günümüzde kuruma giren bireylerin ise bakım altında değil 'koruma' altında olduğu ayrımına varılmasıdır.

Yani kurum bakımı hizmeti aileler için bir zorunluluk olmaktan çıkmış tercih edilen popüler bir kurum haline gelmiştir. Bunlar dışında kurumları cazip kılan diğer bir özellikte bakım hizmetleri sonunda bireylerin devlet memuru olma hakkının bulunmasıdır. Birçok aile çocuğunun bu haktan faydalanabilmesi için çocuklarını devlet bakımına vermeyi istemektedir.

Yıllar bazında siyasetin de kurumlara etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Her hükümet döneminde değişen uygulamaların kurumlarda da kendini hissettirdiği bilinmekte olup, kurumların fiziki koşullarının iyileştirilmesinin devlet politikası içerisinde verilen önemi göstermektedir. Aynı zamanda bu kurum bakımında yetişen bireylere olan bakış açılarında da kendisini göstermektedir.

Günümüzde hem niceliksel hem de niteliksel olarak iyileştirilen hizmetler ile eskiye kıyasla devlet korumasında yetişen bireylere karşı toplumun algılarının da değiştiği görülmektedir. Ancak bu algılar devletin bu kurumlara olan ilgisinin arttığı üzerine oluşmakta ve bireyler yine kurum bakımı sürecinde ki yanlış davranışları ile kurumlar hakkında halkın zihninde olumsuz izlenimler bırakabilmektedirler.

Aslında toplumun gösterdiği tepki aile kavramının eksikliği sebebiyle tanımlayamadığı ailesizlik olgusu üzerinedir. Ailesizliğin örnekleri de kurum bakımında yetişen bireyler olduğu tepkilerde onlar üzerinde birleşmektedir.

Katılımcıların bakım hizmetleri sonlandıktan sonra topluma uyum süreçlerini inceleyebilmek için öncelikle tepkilerini ve davranışlarını tanımlayabilmek adına devlet koruması altında buldukları süredeki yaşantıları büyük önem taşımaktadır. Katılımcıların kurum bakımı hizmeti aldıkları zaman diliminde, karşılaştıkları olumsuz muameleler, yer değişiklikleri, süreç ile ilgili duygusal travmaları, bakım personeli tarafından yapılan rehberlik ve yönlendirmelerin kişilik oluşumlarında büyük öneme sahip olduğu görülmüştür. Topluma uyum sağlamalarına yönelik çalışmaların yetersiz olduğu, bir çok yerde de süreç sonuna dair kazandırılmak istenen alışkanlıkların farklı resmi prosedür ve protokole takıldığı görülmektedir.

Okulda, sokakta, alışverişte, spor da herhangi bir sosyal ortamda bir sorun yaşandığında sorun yaşayan çocuk eğer ailesi ile birlikte yaşıyorsa sorumluluk aileye verilir. Ailenin çocuğa verdiği ceza ya da tepkiye kimse müdahale etmemekte ve sorgulamamaktadır. Ancak bu çocuk eğer ailesi yanında olmayan devlet koruması altında bulunan bir çocuksa resmi süreçlerle karşı karşıya kalmaktadır. Aynı zamanda eğer ortada gerçekten büyük bir sorun varsa kurum tarafından çocuğa verilecek ceza ya da farklı yaptırımlar çevre tarafından eleştirilmekte ve çocuklara kötü muamelede bulunduğu yönünde tepkiler gösterilmektedir. Bu durum aynı zamanda çocuk için dokunulmaz olduğunu görmesine neden olmakta ve yanlış davranışlarının sorumluluğunu alma bilincinden uzaklaştırmaktadır. Ayrıca devletin koruması altında olmanın ayrıcalıklı olduğu düşüncesi ile tüm duygularını gizlemeden gözler önünde yaşamak istemektedirler.

Bu tür dezavantajlı kesimlere hizmet sunan kurumlar devletin birincil elden toplumda ki varlığını gösterir. Bu kurumlarda yaşanan olumsuz olaylar medyanın da etkisi ile devletin ve kurumların yıpranmasına sebep olur ve devlete duyulan güveni zedeler. Kanun ve yönetmelikler de çocuğun dokunulmazlığını hükmeder. Çocuklar bu farkındalığı elde ettikleri zaman da dokunulmazlıklarını pekiştirmek için uğraşmaktadırlar.

Bireylerin kurum bakımı hizmetinden yararlandıkları süreçte hayata hazırlanmaları amacıyla temizlik, alışveriş, yemek yapma, çalışma hayatında rol alma vb. gibi faaliyetlerde bulunmaları amaçlanmaktadır. Buna uygun programlar yapılmadığı zaman, kurum bakımı altında oldukları süreç içerisinde bu işleri yapmakla görevlendirilmiş personelin bulunması sebebiyle kendilerine yaptırılmaması gerektiğini şikâyet etme yoluna gitmekte ve bu mercilere de rahatlıkla ulaşabilmektedirler.

Bu noktada bireylere belirtilen işleri yapmakla görevlendirilmiş kişilerin olmaması sebebiyle değil ileriye dönük hayata hazırlanmaları amacıyla olduğu bilincinin de yerleştirilmesi gerekmektedir. Bakım hizmeti altında buldukları süreçte vali, belediye başkanı, milletvekili, siyasi parti mensupları gibi topluma yön veren mevkilerde bulunanlara rahatlıkla ulaşabildikleri için bu durumun hep böyle olacağı düşüncesi ile hareket etmekte ve kendisine değil çevreye duyduğu güvenin rahatlığını yaşamakta ve mücadele vermeden hazırcılığa alışmaktadırlar. Ancak bireyler bakım hizmetleri sonlandıktan sonra yaşamda karşılaştıkları sorunlarda yine aynı şekilde çözümler getireceklerini düşünerek aynı makamlara müracaat etmek istediklerinde Bu kişilere ulaşamamakta ve beklediklerini bulamamaktadırlar. Bu durumun yaratmış olduğu boşluk da bireylerde travma haline dönüşmektedir. O süreçten sonra da bireyler karşılaştıkları sorunları çözmek için harcadıkları çaba kadar, bu boşluk hissi ile de uğraşmakta ve sağlıklı sonuçlar alamamaktadırlar.

Bu durumlarla karşılaşmamak ve bireylerin bakım altında buldukları süreçte sorumluluk sahibi olarak yetişmeleri, hayata hazırlanmaları için bazı noktalarda ailesi yanında yetişen çocuklarla aynı statüde yetiştirilmelidir. Gösterilen özel ilgi ve ayrıcalığın niyet edildiği gibi çocukların yaralarını sarmadığı,

kimsesizliklerini ortadan kaldırmadığı çocuklarda olumlu sonuçlar doğurmadığı görülmektedir. Reşit olup kurumdan ayrıldıkları zaman toplumda varlık gösterebilecek birer birey olabilmeleri için hayatın tüm olumsuzlukları çocuklar için önden bertaraf edilmemeli ve çocuklar mücadele yeteneğini kazanmaya yönlendirilmelidir. Aksi takdirde çocuklara gösterilen bu özel ilgi alaka farkında olmadan onların kendilerini daha çok soyutlamalarına zemin oluşturmaktadır.

Kurum bakımı hizmeti alan bireylerin toplumdaki yerlerine ve uyum düzeylerine bakıldığı zaman daha 1980–2000 yılları arasında devlet koruması altında bulunup ayrılan bireylerin 2007 ve sonrasında devlet koruması altında bulunup ayrılanlara oranla sosyal hayatta özellikle de iş yaşamlarında daha başarılı oldukları görülmektedir. İmkânların kısıtlı olduğu, rehberlik ve yönlendirmenin yeterince yapılmadığı sadece bakımlarının sağlandığı dönemler de kurum bakımında olan bireylerin toplumda daha çok yer edindiği sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü bireylerin kurum bakımına girme sebepleri ağır travmalar oluşturup, davranış bozuklukları meydana getirebilecek düzeylerde bulunmamaktadır. Ayrıca bu bireylerin aileleri ile iletişimleri kopmamış, belirli sürelerde bir arada olma imkanları da olmuştur.

İşte bu sonuçtan hareketle de aileleri ile iletişimleri olmayan bireylerin kurum bakımı sürecindeki problem çözme becerisi ve yapılan mesleki yönlendirmelerin etkisi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Buradan çıkarılacak diğer bir sonuç da toplumsal uyumu kolaylaştıracak kaliteli rehberlik ve yönlendirmelerin yapılmadığı, maddi imkânların iyileştirilmesi için politikalar geliştirilip çalışmalar yapılırken, bireylerin topluma kazandırılmaları adına yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı görülmüştür.

Mevzuatta geçmesine rağmen uygulama da eksiklikleri olduğu anlaşılan programlara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Sosyal sorumluluk projeleri kapsamında faaliyet yapılacak yerler olarak görülen kurumların, bünyesinde bulunan çocukları da bu projeler kapsamında etkin ve faal olarak sürece katmaları gerekmektedir.

Toplum farklı grupların ortak etkileşimi ile varlık gösterir. Toplumsallaşma bireylerin içine doğduğu fiziki ortama ve kültürel yapıya aidiyetliği ile sağlanır. Kişiler etrafındaki bireyleri tanımlayarak biz duygusunu geliştirerek bu bilince sahip olur. Birey biz duygusunu iki şekilde oluşturur. Bunlardan ilki ‘biz’ olabildiğine inandığı kendi ile aynı olanlarla kurduğu aidiyetlik, ikincisi ise kendi gibi olmayan ‘onlar’ ile arasına koyduğu mesafe iledir. İzole bir hayat sunulan bireylerin karıştığı toplumu oluşturan diğer kesiminde kurum bakımı hizmetleri hakkında bilinçlendirilmesi, ‘onlar’ yerine ‘biz’ ile düşüncesi ile kendilerini ve çocuklarını ötekileştirmeden birleştirici, bütünleştirici duygularla geliştirmeleri gerekmektedir.

Devlet koruması altında bulunan çocukların kurum dışına çıkarak toplumsallaşmaya başladıkları ilk mekân okullardır. Kurum bakımı hizmeti alan bireylerin ötekileştirilmeden okul aile iş birliği içerisinde gerçekleştirilen her programa dahil edilmesi gerekmektedir. Velilerin çocukları için düzenledikleri tanışma programları kurum bakımında bulunan çocukların grup sorumluları önderliğinde kurumlarda yapılarak, yaşam alanlarının öğrenilmesi de önem taşımaktadır.

Aynı şekilde koruma altında olan çocukların sosyalleşebilmesi adına katılacağı aktiviteler için devlet daireleriyle resmi yazışmalar yapılmadan, süreç uzatılmadan kontrolün grup sorumlularına verilmesi gerekmektedir. Böylelikle çocuklar prosedürler ile karşı karşıya gelmeden doğal süreç içinde hayata karışmaya hazırlanmış olacaklardır.

Bakım altında bulunan bireylere şiddet, öfke kontrolü, madde bağımlılığı, cinsel istismar, mahremiyet eğitimi vb gibi sosyal çevrede karşılaşılabilecekleri konularla ilgili eğitimler verilmelidir. Toplumsal sorunlar konusunda bilgilendirilmeleri ayrıca kendini koruma anlamında bilinçlendirilmeleri de önem taşımaktadır. Ancak bu eğitimler her zaman birebir ölçüde sonuç vermemekte ve yetersiz kalabilmektedir.

Bu yetersizliği giderebilmek için kurum bakımında çalışacak personelin bakıcı annesinden, güvenliğine, hocasından idaresine kadar bilinçli, geleceğimize

evlatlar yetiştirdiğinin bilincinde olan şefkat ve merhamet duyguları gelişmiş, vizyon sahibi, liyakate uygun kişilerden oluşması büyük önem taşımaktadır.

Zaman ve mekân kavramının anlamını yitirdiği dünyamızda bu kavramları en anlamlı şekilde yaşayan kurum bakımında bulunan bireylerdir. Anne baba, kardeş eş dost akraba ortamında yetişmemenin eksiklikleri ile sarmalanmış bireylere devlet koruması altında aile ortamı sunulmaya çalışılmaktadır. Ancak devletin yüzü soğuk ve resmidir. Kurum personelinin orada bulunma nedenini ay sonunda maaşını alıp görevini yerine getirmek için bulunduğu bir iş yeri olarak görmesi sevgisiz ve yabancı bireylerin geleceğimizi oluşturması anlamına gelmektedir.

Çalışma hayatının bireyin yaşamında büyük öneme sahip olduğundan hareketle, atamalarının yapıldıktan sonra destek ve takip politikalarının zayıflaması uyum sürecine olumsuz katkıda bulunmaktadır. Bakım hizmeti sonrası devlet memuru olma haklarına sahip olan bireylerin tercihleri yapılırken rastgele tercihler kendilerine bırakılmamalıdır. Kişilerin kurum bakımı sürecinde ki özlük dosyalarına bakılarak bireysel becerileri, varsa sağlık problemleri ve özel durumlarına göre çalışabileceği yerler devlet tarafından belirlenmelidir. Kişilere daha sonra belirlenen kurumlar arasından tercih yapma hakkının sunulması çalışma hayatına başladıkları zaman sorun yaşama oranlarını en aza indirecek etkili bir yöntem olacaktır. Bu durum bireylerin göreve başladıktan sonra eksiklikleri ya da yetersizlikleri sebebiyle idare ve çalışma arkadaşları ile problemler yaşayarak iş akışın da aksamalara da engel olacak bir uygulama olacağı düşünülmektedir.

Bireyler devlet koruması altında buldukları süreçte psikolojik olarak örselenmelerine rağmen hayatla yüz yüze kaldıklarında yeniden yurda girme isteği duydukları görülmüştür. Yurda olan bu özlemin bir kaçış, mücadeleden kurtulma, bir sığınak olarak görüldüğü öğrenilmiştir. Bakım altında buldukları dönemde kendileri için çabalayanların olması bireyleri süreçte pasif hale getirmekte ve zorluklarla yüz yüze gelmek istememektedir.

Devlet koruması altında bulunan bireylerin dünyaları şeffaf ancak bir o kadar da belirsiz ve görünmezdir. Her etki aynı tepkiyi doğurmamakta ve bakım hizmeti son bulan bireylerde aynı özellikte davranışlar sergilememektedirler.

Çocuğun bakımını en iyi üstlenen anne ve babasından başkasının olmayacağı aşîkardır. Ülkemizde kurum bakımının terk edilmesi ve çocuğun ailesi yanında olması “en kötü aile bile en iyi yurttan iyidir” felsefesiyle hareket edilmesini sağlamaktadır. Aile yanında sunulan hizmetlerin artırılması temel hedef olsa da kurum bakımı hizmetini ortadan kaldıramayan bir çok özel durum bulunmaktadır. Bu sebeple bu kurumların kapatılması yahut fiziksel olarak dönüşümlerinin gerçekleştirilmesi bir çözüm olmamakla birlikte süreci sekteye uğratan girişimlerdir. Aile yanında destek hizmetlerinin artırılmasının özel sebepler dolayısıyla kurum bakımında hizmet alan bireyleri tamamen ortadan kaldırmaya da sayılarını azaltabilecek yeterlilikte olması ile yakından ilgilidir. Mevcut hükümetimizin politikaları da bu yönde olmakta ancak uygulama noktasında geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal bilimlerde olduğu gibi ya da mantığı ile değil de hem hem de mantığı ile yola çıkarak siyasetten uzak, sadece çalışan rolü ile değil anne baba rolü ile bireylere yaklaşarak sağlıklı nesiller yetiştirme bilincinin oturması için çalışmalar yapılmalıdır.

Hâlihazırda yürütülen politikaların doğru noktalara temas ettiği ancak uygulama konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği'nin koordinesinde düzenlenen Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştay'ında olduğu gibi sorunların dışarıdan değil devlet koruması altında bulunan gençlerle tartışılarak, süreci yaşayanların çözüme katkı sağlaması büyük önem taşımaktadır. Dışarıdan alınan hiçbir karar ya da çözüm önerisi elbette konunun birebir içinde olan muhataplarının çözümlerinden daha etkili olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abay, A.R ve Ceylan, H (2011). Sosyal Hizmet Kurumlarının Tarihsel Gelişimi (Editör: Muammer SARIKAYA). Sosyal Hizmet Kurumlarında Yönetim. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1-24
- AÇSHB, (2009). Kurum Bakımında Olan Çocukların Haklarının Korunmasının Sağlanması hakkındaki broşür. <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pa ges/yayinlar/kurulus-bakimindaki-cocuklarin-haklari.pdf>, Erişim Tarihi: 18.04.2019
- AÇSHB, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/>. Erişim Tarihi: 21.04.2019
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm>
- Akbulut, Ö (2015). Nitel Analizler (İçerik ve Betimsel Analiz) <https://docplayer.biz.tr/421042-Nitel-analizler-icerik-ve-betimsel-analiz.html>.
- Akın, M.H (2011). Toplumsallaşma Sözlüğü. Konya. Çizgi Kitapevi.
- Akyüz, E (1987). Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 20(1), 11-20.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 6.Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi
- Arnaz, Z (1997). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu aile Projesi (KAP) Değerlendirmesi (Haz: Kasım Karataş). 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri Ve Önemi Bildiriler. Ankara. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 134-143.
- ASPB-ÇHGM, Refakatsiz Çocuklar Yönergesi.152065, 20 Ekim 2015
- Aydın, M (2011). Güncel Kültürlerde Temel Kavramlar. İstanbul. Açılım Kitap
- Baydar M.Ç (1990).Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Tanıtım Serisi - 2. Ankara
- Bıyıklı L (1995). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri. Özel Eğitim Dergisi. 2(1), 171-187.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. 2 Eylül 1990. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf. Erişim Tarihi:22.04.2019

- Borlandi, M., Boundon, R., Cherkaoui, M. Ve Valade, B (2011). Sosyolojik Düşünce Sözlüğü (Çev. Bülent ARIBAŞ). 1.Baskı. İstanbul. İletişim Yayınları
- Bölükbaşı, T (1997). Korunmaya Muhtaç Çocukların Toplumsal Kökenleri ve Korunmaya Muhtaç Çocuk Sorununda Risk Faktörleri (Haz: Kasım Karataş). 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri Ve Önemi Bildiriler. Ankara. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 101-106
- Bulut, I (1990). Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma (Editör: Beylü Dikeçligil ve A Çiğdem). TC. Başbakanlık Araştırma Kurumu Aile Yazıları III Bire, Kişilik ve Toplum. Ankara. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 197-228
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çavuşoğlu, T (2004) Kazım Karabekir ve Savaş Çocukları (Yay. Haz.: Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Halit Koray Arslanoğlu). Türkiye’ de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaçlar ve Sorunlar Sosyal Hizmet Sempozyumu Alanya 2004. Ankara: Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü. 243-251
- Çavuşoğlu, T (2005). Türkiye Sosyal Hizmetler Tarihi: Sosyal Hizmetlerin Yakın Sayfalar Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1971–1983. Ankara. Sabev Yayınları.
- Çavuşoğlu, T (2009). Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk 1921-1983. Erişim Adresi: <http://webtoloji.blogspot.com/2009/03/turkiye-cocuk-esirgeme-kurumu-ve-cocuk.html>
- Çavuşoğlu, T. ve Çetinkaya, J (2010). Darülaceze ve Sosyal Hizmetler (Turgay Çavuşoğlu). Sosyal Hizmetler Tarihinde “Kilometre Taşları”. Ankara: Korza Yayınları
- Çiftci, E.G (2009). Türkiye’de ve Dünyada Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. Aile ve Toplum-Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 5(19), 53-65.
- Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği, (2015). TC. Resmi Gazete, 29310, 29 Mart 2015
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Tarihçe. <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/tarihce>, Erişim Tarihi:13.02.2019
- Çocuk Korum Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. T.C Resmi Gazete, 26386, 24 Aralık 2006.

- Çocuk Koruma Kanunu. (2005).T.C. Resmi Gazete, 25876, 15 Temmuz 2005
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, TC. Resmi Gazete, 23576, 1 Temmuz 1999.
- Demir, O.Ö (2011). Nitel Araştırma Yöntemleri (Editör: Kaan Böke). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul. Alfa Yayınları. 275–306
- Dizman, H. ve Gürsoy, F (2005), İlköğretim 4 ve 5. Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(2). 437–446.
- Erguncu, H (1997). Sosyal Hizmetler Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorununa Cumhuriyet Türkiye'sinin Yasal Yaklaşımı (Haz: Kasım Karataş). 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı 2000' li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri Ve Önemi Bildiriler. Ankara. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 121-128
- Erol, N. ve Şimşek, Z (2006). Çocukların Anne Babaları Tarafından Terkedilmelerini Ve Kurumlara Bırakılmalarını Nasıl Önleyebiliriz? Küreselleşen Dünyada; Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı, Antalya,4-9.
- Eröz M, Güler A (1977), Türk Ailesi. Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. Ankara
- Fırat, D. ve Topaloğlu, H (2010). Total Kurum, Disipliner Cezaevi, Kamp:Goffman, Foucault ve Agamben'in kavramlarıyla Diyarbakır Askeri Cezaevi (1980-84). https://www.academia.edu/37746183/Total_kurum_disipliner_cezaevi_kamp_Goffman_Foucault_ve_Agambenin_kavramlar%C4%B1yla_Diyarbak%C4%B1r_Asker%C3%AE_Cezaevi_1980-84_
- Gürsakal, N (2001), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No:178
- Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği (ty). Kurum bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştayı Raporu <https://www.hayatsende.org/uploads/docs/dokumanlar/2016/03/15/565cab2ec7a853f4943bc915a7fb5b9d.pdf>. Erişim Tarihi : 04.04.2019
- İçağasıoğlu, A (2001). Koruyucu Aile Hizmetinin Toplum Kalite Yönetimi (TKY) Açısından Değerlendirilmesi.(Haz: Kasım KARATAŞ ve Çiğdem ARIKAN). İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet: Prof.Dr. Nesrin KOŞAR'a Armağan. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu No:009, 148-160
- İnak, A (2016), Kurum Bakım Hizmetlerinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Bingöl Yetiştirme Yurdu Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

- İnan, A.N (1970). Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunda Konuşma (Editör: Muslih Fer ve Feyyaz Gölcüklü). İstanbul. İktisadi Araştırmalar Vakfı. 42-51
- Karabekir, K (1990). Çocuk Davamız Öğütlerim. İstanbul. Anadolu Matbaacılık
- Karaçam, Ali (2001). Osmanlı'yı Cihan Devleti Yapan 150 Sır. İstanbul. Bilge Yayınları.
- Karakoyun, S.Y (2014). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Yetişkinlerin Adil Dünya İnançları ve Bağlanma Sitillerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kaya, Ç. S (2014). Türkiye'de Çocuk Hakları: Avrupa Birliği İlerleme Raporları Ne Diyor?. Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet (20-22 Kasım 2014). Ankara. Haberal Eğitim Vakfı, (475-484).
- Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği(Mülga), (2009).TC. Resmi Gazete, 27339, 4 Eylül 2009
- Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, s.11-21.
- Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik. TC. Resmi Gazete, 18235, 28 Kasım 1983.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. T.C. Resmi gazete, 28497, 14. Aralık 2012.
- Köse, S (2014). Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu. Konya. Mehir Vakfı Yayınları.
- Okay, C.(1999). Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923.İstanbul. Şule yayınları.
- Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik. T.C Resmi Gazete, 29342, 30 Nisan 2015.
- Salgırlı, S.G (Mayıs 2014). Total Kurumların Özellikleri. Teorik Bakış, 4/2014, 33-57.
- Salk, L (1993). Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları (5.Baskı), (Çev. Erzem Onur). İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Saraç, A (2011). Çocuk Yuvası Bakımında Bulunan Çocukların Davranış Sorunları ve Çocuk Yuvası Personeline Yapılan Eğitimin Bu Sorunlar Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

- Saran, N (1990). Aile Hayatı ve Toplum (Editör: Beylü Dikeçligil ve A Çiğdem). TC. Başbakanlık Araştırma Kurumu Aile Yazıları III Bire, Kişilik ve Toplum. Ankara. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 135-142
- Saygılı, S. ve Çankırlı, A (1998). Annemi İstiyorum. İstanbul. TÜR DAV.
- Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011). TC. Resmi Gazete, 27958, 08.06.2011
- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983).T.C. Resmi Gazete, 18059,24 Mayıs 1983
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği. TC. Resmi Gazete, 27015, 5 Ekim 2008.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğine. TC. Resmi Gazete, 27015, 5 Ekim 2008.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. T.C Resmi Gazete, 29284, 3 Mart 2015
- Şavran, T.G. ve diğerleri (2012) Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2641, Eskişehir.
- T.C Çocuk Esirgeme Kurumu, Tüzük Tadil Tasarısı, 1954, Ankara
- Tabanoğlu, A (1990). Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Müesseselerinde ki Gelişmeler. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu I. Aile Şurası Bildirileri. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 115-124.
- Taştekin, S (1989). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Hizmetler- Koruyucu Aile Bakımı İzmir Örneği. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Telsiz, M.(2001). Toplumsal Değişme Süreçlerimde Aile, Ev Ekonomisi ve Sosyal Hizmetler (Editör: Kasım Karataş). Sosyal Hizmet Sempozyumu 16-18 Ekim 1996 Ankara Toplumsal Gelişme ve Değişim Sürecinde Sosyal Hizmet.Ankara. 338-342.
- Tomanbay, İ (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Turan, N (2001). Aile Sorunlarının Çözümünü Kolaylaştırıcı Bazı Bilgi ve Teknikler (Haz: Kasım KARATAŞ ve Çiğdem ARIKAN). İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet: Prof.Dr. Nesrin KOŞAR'a Armağan. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu No:009, 291-299
- Türk Medeni Kanunu. T.C Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001

- Türkdoğan, O (2002). Osmanlıdan günümüze Türk toplum yapısı (1.Baskı). İstanbul: Çamlıca Yayınları
- Uluğtekin, S (2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler (Editörler: Veli Duyan ve Aliye Mavili AKTAŞ). Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar Ve Sorun Alanları Prof. Dr Nihal Turan'a Armağan. Ankara. HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No:008, 7-19
- Unicef (2011). Türkiye' de Çocukların Durumu Raporu. <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=25&mnid=65>. Erişim Tarihi: 05.04.2019
- Üstün, B.(2008). Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Üstün, E.ve Akman, B (2002). Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 229-233.
- Yazıcı, E (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 499-525.
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik. TC. Resmi Gazete, 22462, 12 Kasım 1995.
- Yörükoğlu, A (1997). Aile ve Çocuk. Ankara. Özgür Yayınları.
- Yüceer, T (2012). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

EKLER

Ek-1: Görüşme Soruları

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyet ve Yaş?
2. Eğitim durumu
  - 2.1. Kurum bakımına girerken eğitim durumunuz?
  - 2.2. Kurum bakımından çıkarken eğitim durumunuz?
  - 2.3. Şuan ki eğitim durumunuz?
3. Medeni durumunuz?
4. Çalışma Durumu- Şuan çalışıyor musunuz? Çalışıyorsanız ne iş yapıyorsunuz?

Kurum Bakımı Sürecine Dair Sorular

5. Kurum bakımına girmeden önce nerede ve kiminle kalıyordunuz?
6. Koruma altına alınarak kurum bakımına hangi tarihte girdiniz ve kurum bakımına yerleştirilme nedeniniz nedir? Kurum bakımına sizi kim yerleştirdi ve o süreçte neler hissettiğinizi paylaşmak ister misiniz?
7. Kurum bakımına tek başına mı yerleştiniz yoksa kardeşlerinizle mi ?
8. Kurum bakımında ki ilk gününüzü hatırlıyor musunuz?
9. Kurum bakımında ne kadar süre kaldınız?
10. Kurum bakımında kaldığınız süre içerisinde ne sıklıkla yer değiştirdiniz? (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi, çocuk evi ve diğer kuruluşlar).
11. Kurum bakımında iken sizi ziyarete gelen aile bireyleriniz ya da yakınlarınız var mıydı? Varsa ne sıklıkta sizi ziyaret ederlerdi? Ziyarete gelen yakınlarınızın yanına sizde yatılı izinli olarak gider miydiniz? Bu durum sizi nasıl etkilerdi?
12. Kurum bakımına uyum sağlama konusunda ne gibi sıkıntılar yaşadınız?
13. Kurum bakımı hizmetini aldığınız süreçte siz veya arkadaşlarınız olumsuz duruma maruz kaldınız mı? (şiddet, istismar, cinsel taciz vb) Kaldıysanız ne yaptınız?
14. Kurumda edindiğiniz olumlu-olumsuz tecrübeleriniz nelerdir? Paylaşıyor musunuz?

15. Kendinizi kurum ortamına ait hissediyor muydunuz? Burası benim ailem ifadesini kullanıyor muydunuz?
16. Kurum bakımı hizmetiniz sonlandığı zaman ne yapacağınızı düşünerek endişelendiniz mi? Yoksa bu süreç ile ilgili hiçbir tedirginliğiniz olmadı mı?
17. Kuruluş bakımı yıllarınıza dair unutamadığınız sizi derinden etkileyen özel bir yaşantınız var mı? Var ise paylaşmak ister misiniz?
18. Kuruluş bakımında olmakla ilgili kendinizi suçladığınız oldu mu? Olduysa hangi konuda? Kuruluş bakımında olmakla ilgili ailenizi (anne-baba-kardeş-akraba vb) suçladığınız oldu mu? Olduysa hangi konuda?
19. Kurum bakımı hizmetinden yararlandığınız süreçle ilgili asla hatırlamak istemediğiniz şeyler var mı? Var ise paylaşmak ister misiniz?

Kurum Bakımı Sonrasına Dair Sorular

20. Kurum bakımından ne zaman ve ne şekilde ayrıldınız?
21. Kurum bakımı hizmetinden ayrıldığınız günü hatırlıyor musunuz? Anlatır mısınız?
22. Kurum bakımı hizmetiniz sonlandıktan sonra ne gibi sıkıntılar yaşadınız?
23. Kurum bakımı hizmetinden yararlanan biri olarak toplum tarafından yaftalanıp dışlandığınız durumlar oldu mu? Oldu ise bu süreçte ne yaptınız?
24. İş hayatınız da ya da sosyal çevrenizde kurum bakımı geçmişinizi bilenlerin size diğerlerinden farklı davrandıkları oldu mu? Oldu ise bu durumu tepkileriniz ne oldu?
25. Sorularınıza nasıl çözüm üretiyorsunuz?
26. Kurum bakımı hizmeti sonlandıktan sonra devletin bireyleri takip de olup destekleme politikaları sürdürmesini gerekli buluyor musunuz? Konu ile ilgili yorumlarınız nelerdir?
27. Şuan bulunduğunuz konumda kurum bakımı geçmişiniz olduğu için yaşadığınız sorunlar var mı?
28. Kurum bakımı sonrası hayata atıldığınızda kendinizi yabancı hissettiğiniz oldu mu? Bunun korkusunu yaşadınız mı?
29. Çalışıyorsanız işe nasıl yerleştiniz?
  - 29.1. 3413 sayılı yasa ile mi?
  - 29.2. Kendi çabanızla mı?

30. 3413 sayılı yasa ile işe yerleştirildiyse kurum bakımından çıktıktan ne kadar süre sonra işe yerleştiniz? O süreçte ne yaptınız?3413 sayılı yasa ile işe yerleştirilmediyse iş bulma konusunda ne gibi sıkıntılar yaşadınız? Kurum bakımı geçmişinizin sürece etkisi oldu mu ?
31. Kurum bakımı hizmetinden yararlanırken 3413 sayılı yasa (reşit olduktan sonra işe yerleştirme) ile ilgi bilginiz var mıydı? 3413 sayılı yasanın (işe yerleştirme konusunda) olumsuz yönleri olduğunu ve bireyleri körelttiğini düşünüyor musunuz?
32. İş ortamında ve sosyal çevrenizde kurum bakımında kaldığınızı gizlediğiniz oldu mu? Olduysa sebepleriniz nelerdir?
33. İşvereninizle ne gibi problemler yaşıyorsunuz?
34. Eş seçiminizde kurum bakımı geçmişinizin olmasının etkileri ne oldu?
35. Eşinizin ailesinin kurum bakımı geçmişinizi öğrendiklerinde verdiği tepki nasıldı? Bu süreçte sıkıntılar yaşadınız mı?
36. Siz birer ebeveyn olduğunuzda zorunlu hallerde çocuklarınızı kurum bakımına verir misiniz? Yorumlarınız nelerdir?
37. Kurum bakımı geçmişi olan bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma riskini göze almama görüşünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
38. Yıllar geçtikçe kurum bakımı hizmeti alan bireylerin toplum içerisinde ki yerinin değiştiğini düşünüyor musunuz?
39. “Devletin çocuğu” olma durumunu nasıl ifade edersiniz?
40. Son olarak sizin söylemek istediğiniz şeyler var mı ?

ÖZGEÇMİŞ

Mukaddes İNALÇUK

Sosyolog. Düzce doğumlu. İlköğretime Düzce de başlayıp eğitimini Konya da tamamladı. Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesinde başladığı lise eğitimini Özel Enderun Lisesine yaptığı geçişle tamamladı. 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde lisans eğitimini ve Çift Ana dal yaparak yine Selçuk Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimini, 2014 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi tamamladı. Çeşitli eğitim sertifikalarına sahiptir. Yabancı dili İngilizcedir. Öğrenim hayatı boyunca Yarının Liderleri, Konya Büyükşehir Belediyesi Gençlik Meclisi gibi STK' lar da görev almıştır. 2016 yılında Konya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Mevlana Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde Sosyolog olarak çalışmış olup halen Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nde ASDEP Görevlisi-Sosyolog olarak görev yapmaktadır.